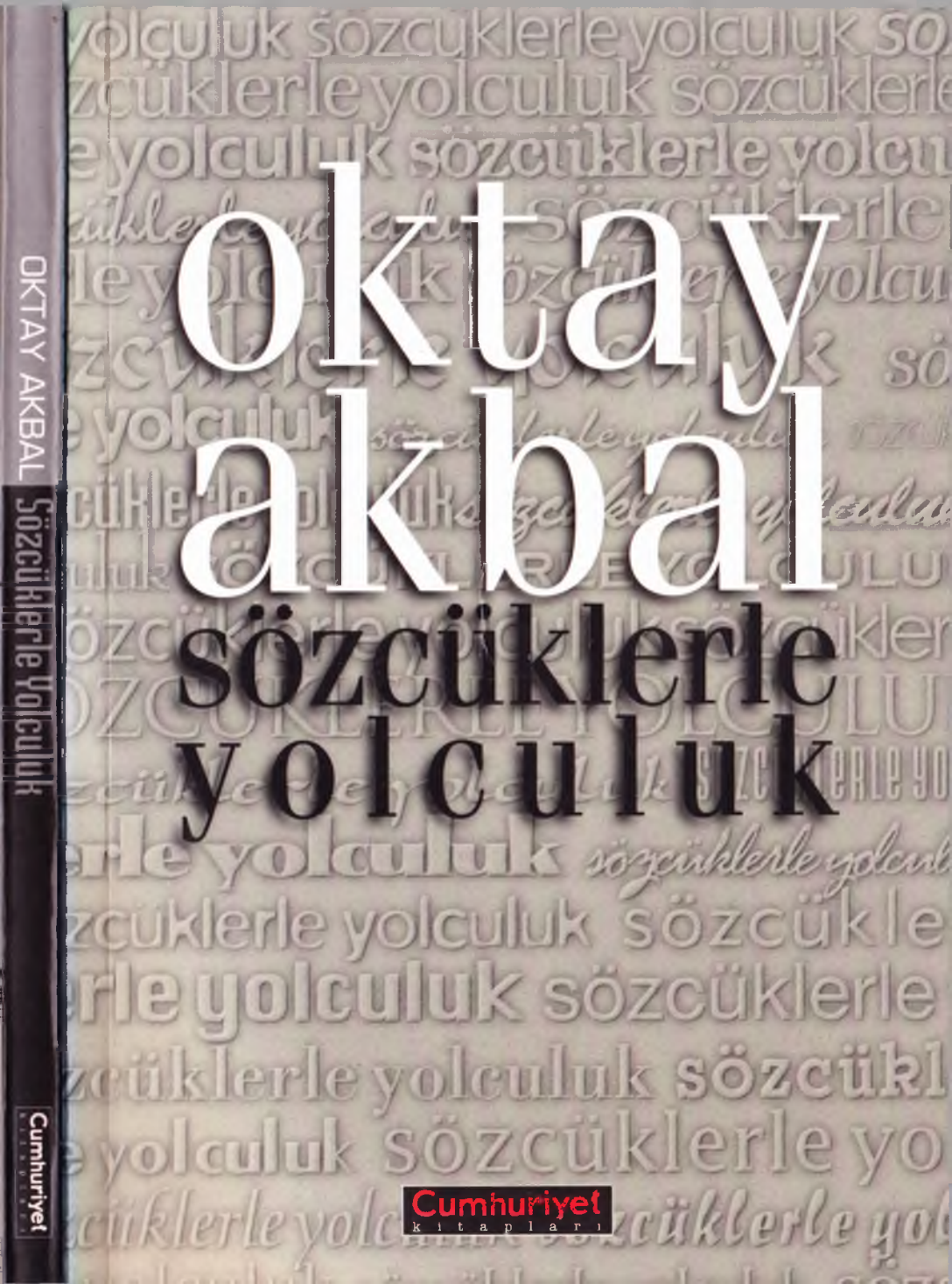

oktay akbal
sözcüklerle yolculuk
Cumhuriyet kitapları
OKTAY AKBAL
Sözcüklerle Yolculuk
Cumhuriyet kitapları

OKTAY AKBAL

SÖZCÜKLERLE YOLCULUK

Sözcüklerle Yolculuk
Köşe Yazıları
Yayın Hakları
Çağ Pazarlama A.Ş.
Ocak 1999
Yazan:
Oktay Akbal
Genel Yayın Yönetmeni:
Üstün Akmen
Yayın Kurulu:
Alpay Kabacalı
Ataol Behramoğlu
Yayın Koordinatörü:
Naci Özdağlı
Kapak Tasarımı:
Ali Sina Özüstün
Dizgi ve Sayfa Düzeni:
Serpil Ünay
Düzelti:
Erkan Ünlücan
Satış ve Pazarlama:
Derya Ayyıldız
Baskı:
Çınar Ofset
Matbaacılık, Cilt, Ambalaj, San. ve Tic. Ltd. Şti.
Yayımlayan ve Dağıtan:

Çağ Pazarlama, Gazete, Dergi, Kitap Basın ve Yayın A.Ş.
Türkocağı Cad. 39/41(34334) Cağaloğlu-İstanbul
Tel:514 01 96

© Onk Ajans Ltd. Şti.

OKTAY AKBAL

SÖZCÜKLERLE YOLCULUK

Cumhuriyet
kitapları

İÇİNDEKİLER

Önsöz Gibi 9

1996

Geçti Hayal İçinde 13
Şair Şiirinin İçinde 15
Gülerek Düşünmek 17
Sis Bulutu İçinde 19
Bilim ve Siyaset 21
Beykozlu Şair 24
Görünenin Ötesi 26
Özgürlük Diye Bir 'Şey' 28
Kimseler Gelmez Senin 30
Çağdaşımız Hüseyin Rahmi 32
Yaşamın Anlamını... 35
Zonguldak'ta Şairler Yaşadı 38
İlkyazda Ölmek Olur mu? 41
Beyoğlu'dan Şehzadebaşı'na 44
Cumalı Hep Genç Kalacak 47
Şairler Yaşlanmaz 50
Özlemin Eski Tadı Yok 53
Sait Faik 90 Yaşında 55
Karioka'yı Seyrederken 58
Karabasan Gibi 60
Şiirlerde Barış ve Savaş 63

Rıfat Ilgaz Bulvarı'nda .66
Anılar Anılar! .69
Şairin Yaşlısı Olur mu? .72
Külebi'ye Ödül .74
Şair Dostum Nahit Ulvi .77
Politikacı ve Edebiyat .80
Yeni Yıla Doğru .83

1997

Sürgünler Sürgünlükler .89
Sözcüklerle Yolculuk 92
Bir İthaka Yolcusu .95
Victor Hugo'dan Bir Ders 98
Sait Faik'le Bir Akşam Üstü 100
Nail V.'den Çakırhan'a 102
Ekmekçi'siz ..105
Devrimci Ataç 107
Külebi'ye Ölüm Yok .109
Hoşçakal Gökova 111
Bahri Bey Artık Yok mu? .114

1998

Olayların Nedeni 119
Sevgili Ali Ulvi 122
Ancak O Zaman 124
Hepimiz Sorumluyuz ...127
Ne Olacak Sorusu 130
Çakırhan'lı Gökova 132
Elif, New York'ta Kaldı 134
Eski Bayramlar .136
Sabahattin Ali İçin .138

İlkyaz Bir Devrimdir .140
Bazı Dinozorlar Genç Kalır .143
Edebiyat Yaşamın İçinde ..146
Bir Yıl Önce Cahit Külebi .148
Cumalı'nın Şiir Denizi ..150
Vicdan Denen Yer .152
Anlaşılmayacak Biçimde ..154
Geçmiş Ağustos'larda ..156
Can Yücel'e Sağlıkla .159
Bir Yıldız Kaydı .161
Erken Öten Horoz .164
Mektuplarla Gelen .166
Alınıp Verilen Özgürlük .168
Dünya Güzel Olmalıydı .171

ÖNSÖZ GİBİ

Bu kitaptaki yazılar 1996, 1997, 1998 yıllarını kapsar. Hepsi, sanatla, edebiyatla, dolayısıyla yaşamla, insanla ilgilidir. Okurları dostça bir yaklaşımla, birlikte duyup düşünmeye çağırma söyleşileridir.

Ben, gündelik basında çıkan yazılarımın çoğunu güncellikten uzak tutmak istedim. Yani, politik çekişmelerden, kavgalardan, sıkıntılardan ayrı bir evrene götürmek, şiirle, öyküyle, romanla, denemeyle, kısacası gerçek yaşamla buluşturmak... Kısa bir süreliğine de olsa benim düşündüğüm, duygulandığım, etkisinde kaldığım konularla, sorunlarla başbaşa bırakmak...

Edebiyat, kişiyi güzel yolculuklara götüren bir güçtür. İnsanın iç dünyasına, gündelik yaşamın dışına, kalıcı, etkileyici olana...

Dost okurlarıma sevgilerle.

Oktay AKBAL

1996

'Geçti Hayal İçinde...'

Cahit Sıtkı Tarancı, "Sağ elim arslan elim" diye yazmıştı. Sağ eldir her işimizi gören. Bazı değerlerin önemini yitirdiğimiz zaman anlarız. Bir süre benim de sağ kolum, dolayısıyla sağ elim işlevsiz kalacak. Bir bakıma tutuklu! İki kez ameliyat geçiren bir kol bu! Bütün iş sol ele, sol kola kalıyor. Tıpkı geçen yıl bugünlerde olduğu gibi...

Bir ay geçti aradan, yazmıştım başıma gelenleri. Bir garip kazanın zamanla da bir türlü geçmeyen etkisi. İşte yine sol elin tek parmağıyla geziniyorum yarım yüzyıllık daktilonun tuşlarında. Bir süre bütün görev sol ele düşecek. Şöyle böyle iki ay sağ kol alçıda kalacağı için... Horlanan, bir işe yaramaz sanılan sol el yılların acısını çıkarır gibi. Gel de Orhan Veli'nin "sol elim - zavallı elim" dizesini anımsama!..

Ağır bir ameliyat sonrası on gün hastanede yattım. Karşımda koskoca bir anıt. Başımı çevirdikçe görüyorum, Hürriyet-i Ebediyye tepesine dikilmiş bir anıt... 1908'de İkinci Meşrutiyet ilan edilince ülkemiz artık İstibdat yönetiminden, zorbalıktan, özgürlüksüzlükten sonsuza dek kurtuldu umuduyla dikmişler bu anıtı... Ne hayal! Sonsuz özgürlük olabilirmiş sanısıyla! Aradan nerdeyse doksan yıl geçti. Geldi mi gerçek demokrasi, gerçek insan hakları, gerçek birey özgürlüğü, toplumu bütünüyle mutluluğa kavuşturan bir anlayış, bir düzen?

Hayaller gerçeklere ulaşmanın yolu olmamalı mı? Çağrışımlardan kaçınmak zor! Bir Dil Kurultayı'nda Halit Fahri Ozansoy Türkçeleştirme akımına kızıp, "hayal kelimesini elimizden alacak mısınız, o zaman şiir nasıl yazılır" diye çıkışmıştı. Düş, imge yüzyılların belirli bir anlam, bir derinlik kazandırdığı "hayal" sözcüğünün yerini na-

sıl alabilirdi? Nitekim almadı. Hayal bugün yarın da yaşıyor, yaşayacak, yerine uygun bir Türkçe sözcük bulamadığımız, şiirlere tat veren "hayal"lerimizi gerçekleştiremediğimiz sürece...

Nereden nereye! Yatakta kâğıda geçmemiş, geçemeyecek nice yazı yazdım. İnsanın belleğinde sıkışıp kalmış anı parçacıkları, özellikle bilinçaltındaki yalnız sizin olan birtakım gizler kendini gösteriyor. Belki de en güzel yazılar, öyküler... Düş gibi değil, daha başka, bir süreliğine elle tutabileceğini sandığınız görüntüler. İğneler, kanlar, hekimler, dostlar, yakınlar, sizin içinizde bir başkası var onlarla konuşan, konuşmaya bir şeyler anlatmaya çalışan...

Milliyet'te son yazım 7 Aralık günü çıkmış: "Umut Fakirin Ekmeği mi?" Bir ay geçti. Genel seçimler yapıldı. Umutlar, hayaller aydınlık günlerin kapısını açabildi mi, yoksa büsbütün mü kapattı? Kitap Fuarı'nda genç arkadaşlar "Oyumuz İşçi Partisi'ne" başlıklı bir açıklamayı imzalatmışlardı, pek çok yazar, şair, öğretim üyesi, sendikacı, kısaca bir aydın çoğunluğu... Ayakta olsam gerçekten oyumu İşçi Partisi'ne verecektim, ama nerde bu durumda sandık başına gidebilmek! Bunca saygın insanın çağrısına ne yanıt geldi dersiniz? Bütün ülkede 61.422 seçmen emeği savunan bu partiye oy vermiş! Düşündürücü bir sonuç: Bir zamanlar şair Lamartine de Fransa'da Cumhurbaşkanlığına aday olmuştu, aldığı oy 17.000!.. Oysa 3. Napolyon'un oyu beş milyondan çoktu... Buna bakarak aydınların yazarların destekledikleri bir partinin 61 bin oy alması yine umut verici sayılmamalı mı?

Hürriyet-i Ebediyye anıtına bakarken bu ülkede gerçek özgürlükler için savaşan Mithat Paşa'ları, Resneli Niyazi'leri, Namık Kemal'leri, Tevfik Fikret'leri, Kuvvayı Milliyecileri, zamanımızda da bu yolda kıyılan nice özgürlük öncülerini, Mumcu'ları, Aksoy'ları düşündüm. Umuttan hiçbir zaman kopmamalı, ama güzel umutları gerçekleştirmek savaşından da kaçmamalı...

7 Ocak

Şair Şiirinin İçinde

Yıl 1957. Eskişehir'deyim, seçim öncesi nabız yoklama gezisinde... Yoldan geçerken genç bir adam durdurdu. Şair Cemal Süreyya imiş, Eskişehir'de görevliymiş, o sıralarda yayımlanan bir kitabımı okumuş, beğenmiş. Bir süre ayaküstü konuştuk. İlk karşılaşmamız böyle...

Birkaç yıl sonra ülkenin en çok sevilen şairlerinden biri olacağını nerden bilecektim. İlk kitabı "Üvercinka" ile kişiliğini kanıtladı. Yeniydi söyledikleri; yepyeni, değişik... Dağlarca "Sanatta, daha doğrusu her alanda başarılı olmanın üç yolu vardır" der. "Üç T" kuralı: Takaddüm, taannüt, teceddüt. Türkçesiyle öncülük, direniş, yenileşme... Cemal Süreya bu kurala çok yakışan bir sanat çizgisine sahipti.

İlgi çekici, yakın tarihimizi de ilgilendiren bir kitap çıktı: "Cemal Süreya - şairin hayatı şiire dahil." Her yazarın, her şairin hayatı yazdıklarının içindedir elbet. Ama Süreya'nın "üstü kalsın" dediği yaşam serüveniyle şiiri birbirinin içindedir.

Feyza Perinçek ve Nursel Duruel hazırladıkları kitabın önsözünde şöyle diyorlar:

"Cemal Süreya 'Yanılma payı' başlıklı yazılarından birinde şairin hayatının şiire dahil olduğunu, şiir okurunun şairin yapıtına yansımamış hayat bölümünü de o bölümün bir parçası saydığını söylüyordu. Biz bu kitapla Cemal Süreya'nın hayatıyla şiir arasındaki bağı daha görünür hale getirmeye çalıştık. Aslında Cemal Süreya özellikle günlüklerine, somut bilgiler dışında ipuçlarını da bırakmıştı. Ayrıntıya girdikçe hayatının şiiriyle bağlantısı kendiliğinden ortaya çıkıyordu."

Cemal Süreya Erzincan'da doğmuş. Günü belli değil. O 1931 yılında, Erzincan'da karmaşık, değişik kökenli bir halk yaşamakta, Türk'ü, Kürt'ü, Ermeni'si, Rum'u... Ama hepsi yoksul. Alevilik ve Kürtlük... Küçük Cemal'i etkileyen, ruh yapısını oluşturan iki kaynak... Anne genç yaşta ölür. Cemal yaşadığı sürece her sevdiği kadında biraz annesini arayacaktır. Bir değil iki değil aşkları, sevdikleri... Evlenmeler, kopmalar, birlikte yaşamalar, şairin yaşamında şiirle kadın bütünleşir.

Sürgün acısını çocuk yaşında olanca derinliğiyle duyar. Bu sürgünlük anısı tüm yaşamında yanı başındadır. Dışlanmışlık duygusu onu durmadan değişen aşklara iten bir etken midir? Süreya'nın şiirinde başlıca tema cinsellik olmuşsa, bunda yaşama daha sıkıca bağlanmak, bir güçlü anlam arayıp bulmak özlemi yok mudur?

Cemal Süreya'nın sanatının özelliklerini en iyi anlayan kişilerden biri Cevat Çapan, şöyle yazıyor:

"Cemal Süreya'da değer dediğimiz kavram hiçbir zaman aşınmamıştır. Değerlerin ne olduğunu çok iyi bilebilen, onları sıralayabilen bir yazar, bir düşünür, bir yaratıcı olarak çıkıyor karşımıza. Hem denemelerinde, eleştirilerinde, hem de şiirlerinde... Çünkü Cemal Süreya'nın şiiri yalnızca bir duyarlığın dile gelmesi değil, çok derin bir düşünce ve duygu bileşiminin, bir felsefenin de şiiri."

Şiirler, denemeler, portreler, günlükler, köşe yazıları. Zengin bir çeşitlilik... Ayrıca pek çok da çeviri. Öte yandan Maliye mesleğinde en ileri görevleri başarıyla yürütebilme gücü ve yeteneği... İşte daha altmışına varmadan çok acı, çok üzücü bir biçimde bu dünyadan kopması, daha açığı aile çıkmazından en verimli çağında koparılması...

"An ki fıskiyesidir sonsuzluğun" demiş bir dizesinde. Cemal'in yaşadığı "an" şairce bir sonsuzluğun ta kendisi sayılmamalı mı?

15 Ocak

Gülerek Düşünmek

"Tarih ne diyecek?"

Umudumuz, hep gelecekte yazılacak tarihtedir. Sanırız ki, bir gün bir dürüst kişi ortaya çıkıp yaşadığımız dönemin gizli kalmış gerçeklerini bir bir açıklayacak! Biz o günlerde yaşamda olmasak da, hiç değilse çocuklarımız, torunlarımız yararlanacaklar bu açıklamalardan... Böylece içinde yaşadıkları toplumu daha güzel bir düzene kavuşturabilecekler.

Bernard Shaw'ın "Gülen Düşünceleri"nin yayımlanmasını yıllardır bekliyordum. Daha 1956'da "Vatan Sanat Yaprağı" günlerinde Şakir Eczacıbaşı bu gülen düşüncelerden söz eder, zaman zaman bazı alıntılar yapardı. İçlerinden biri var ki pek çok yazımda anmışımdır:

"Hiçbir şey bilmez. Ama her şeyi bildiğini sanır. Böyle biri niçin politikacı olmasın?"

Ülkemizde elli yıldır politika sahnesinde görülen önde ya da arkada gelen kişilerin hemen her konuda, her alanda düşünce bildirdiklerini görmedik mi, görmüyor muyuz? Hele TV ekranlarının her gün, her gece bizlere sunduğu toplantılarda, oturumlarda "Ben bu konuyu bilmem bu yüzden bir görüş belirtmem doğru olmaz" diyen bir politika adamı gördünüz mü?

Şakir Eczacıbaşı 430 sayfa tutan "Gülen Düşünceler"in tanıtma yazısında şöyle diyor:

"Dünyanın gerçeklerini gösteren yolları önüme açan, bunca yıl sonra bile her sabah günün olaylarını izlerken, demokrasi, ulus, inanç, kültür, barış ve özgürlük adına yapılanları gördükçe gülümseyerek anımsadığım Shaw'a, çok geç de olsa boyun borcunu ödeyebilme olanağını bulabildiğim için seviniyorum."

Bernard Shaw 94 yıllık yaşamında sayısız tiyatro oyunları, denemeleri, yazılarıyla bütün bir yüzyılı etkileyen yazarların başındadır. Onun başlıca özelliği düşünmeyi, değişik açılardan düşünmeyi öğretme çabasıdır. Bir çeşit mizahçı, kimi zaman kara mizah sınırına giren bir bakış, bir dünya kavrayışı...

En iyi tanımlamayı bence Einstein yapmış:

"Shaw, sürekli parlayan bir yanardağ. Gerçeğin ateşinden damıtılmış bir som altın parçası. Bir ermiş, bir bilge, bir düşünür, özgün bir yaratıcı, anlam dolu ve derin. İngiliz dilinde yaşayan en büyük yazın ustası..."

Eczacıbaşı'nın Türkçesiyle okuduğumuz yüzlerce özdeyiş -bu alıntılara bilmem özdeyiş adı verilebilir mi?- okuru çağdaş yaşamdan, savaş ve barışa, evlilik mutluluk, kadın erkek sorunlarından yaşlılığa, eğitim, siyasal düzen, özgürlük, zenginlik ve yoksulluk konularına kadar çok yaygın bir içerikle yüklü...

"Tarih ne diyecek?" diye soranlara, yani bizler gibi "yarın tarih gerçekleri gelecek kuşaklara duyuracak" diye boş avuntulara kendini kaptıranlara şu yanıtı vermiş: "Yeni yalan söyleyecek!"

Shaw'a göre "Tarihten bir şey öğrenemeyeceğimizi yine tarihten öğreniriz", "Tarih kendini yinelemiyorsa ve umulmadık olaylar hep çıkıyorsa, insanlar deneyimden ders almak konusunda ne kadar yeteneksiz olmalılar."

Kişi, Mehmet Akif'in şu sözlerini anımsıyor: "Tarih tekerrürdür diyorlar, hiç ders alınsaydı tekerrür mü ederdi?"

Shaw'dan birkaç ilginç alıntı daha sunsam mı?

"Demokrasi düzenbaz bir azınlık tarafından atanma yerine, yetersiz bir çoğunluk tarafından seçilmeyi getirir."

Ülkemizdeki son genel seçimde hepsi tepeden atanmış adaylara oy veren biz seçmenlerin acıklı durumu bu sözlerle ortaya çıkmıyor mu?

Ya askerler için dedikleri:

"- Bu subayı ne yapacağız her söylediği yanlış onun - Onu general yapın her söylediği doğru olur o zaman."

18 Ocak

Sis Bulutu İçinde

Sait Faik'in penceresi Kaşıkadası'na bakardı. Hüseyin Rahmi'ninki ise bir yandan Kınalı'ya bir yandan Burgaz'a... Tepeden yüzlerce ışıklı pencereye bakarken şairlerin, yazarların pencerelerinden hangi güzellikleri ya da çirkinlikleri seyrettiklerini düşünüyorum. Peygamber, "Evlere kapılarından girmeli" derken ne düşünmüş olabilir? O günlerde evlerin hemen hepsi tek katlıydı, pencerelerden görülen tozlu bir yol ya da çöldü, develerdi, beyazlara bürünmüş insanlardı...

Ben bunları bir hastanenin geniş penceresinden bakarken düşünmüştüm. Biri gelip biri gidiyordu hemşirelerin. Kimi iğne yapıyor, kimi elektro çekiyor, kimi kan alıyordu. Yeni kalkmıştım ameliyat masasından. Bir gün önce öğle vakti sedyeyle alt kattaki ameliyat yerine götürüldüğümden sonrası yoktu belleğimde. Nerdeyse bir gece, bir gün. Ölmek başka nasıl olur? Zaman dışına çıkarsınız. Sizin için o saatler yoktur. Sonra birden uyanırsınız yatağınızda, karşınızda aydınlık bir pencere, güneş, sesler, bağırışlar, sevgili yüzler, dostlar, yakınlar. Dönülmez bir yolculuktan nasılsa yakayı kurtarıp geri gelmenin garip duygusu...

Mitterrand yakın dostu Badinter'le birlikte ünlü yazarların yaşadıkları evleri görmeye gidermiş. Balzac'ın, Gide'in, Stendhal'in, Hugo'nun odalarını görmek, pencerelerinden dışarısını seyretmek hoşlarına gidermiş. O yazarların bir zamanlar yaşadıklarını duyar gibi olmak, o pencereden bakarken neler düşündüklerini sezinlemek...

Hastane yatağı bir çeşit gemidir ya da uçak. Alır götürür ölümle belli bir süreçte kucaklaşmış kişiyi ötelere. Çok gerilerine zama-

nın, çok derinlere, kiminde de çok uzaklara, bilinç altında kalmış unutmak istediğimiz halde canlılığını korumuş anılara...

Hep o pencere. Bir romanıma "Hep o soluk pembe perdeler. Güneş bu küçük pencereden hiç ayrılmaz" diye başlamıştım. Bir perde, bir pencere, ordan görülen bir insan... Her pencere yeni serüvenlere açılan bir olanaktır. Bu geniş hastane penceresi, geçen yıl yattığım hastane penceresi bir hayalet gibi içimde yaşayacağa benzer. Oysa başka pencereler, balkonlar da var. Şu anda yağan sinsi yağmuru seyrettiğim pencere bir tanesi bunların. Belleğimden silinmeyen bir köşe penceresi, babamın akşamın ilk karanlığında çıkıp dönmesini beklediğim pencere...

Bir iyileşsem, şu yataktan, şu koltuktan bir kalksam, sokaklara çıksam diyorum, gitsem Adalar'a, Sait Faik'in, Hüseyin Rahmi'nin pencerelerinden baksam, onların neler görüp duyumsadıklarını düşlesem. Orhan Kemal'in bir zamanlar yaşadığı Cibali'deki evin penceresinden yoksul çevreyi seyretsem. Hastane pencereleri, hapishane pencereleri, okul pencereleri açılsa önümde...

Sık sık sormuyor muyuz kendimize? Bu gördüklerimiz, görmekte olduklarımız mı düş, yoksa geçmiş yıllarda yaşadıklarımız mı? Biri doğruysa öbürü nasıl doğru olabilir? diye yazan sevgili Onat Kutlar'ı özlemle anarak...

21 Ocak

Bilim ve Siyaset

Kuşağımın yarım yüzyıllık öyküsünü yaşar gibi oldum. Erdal İnönü de benim gibi yetmiş yaşın içinde, bir iki yıllık farkla... Başbakan oğlu olarak doğmuş, Cumhurbaşkanı oğlu olarak yetişmiş, bizlerin ancak gazete resimlerinde babasının, annesinin, ağabeysinin yanında gözlüklü sevimli bir çocuk olarak uzaklardan tanıdığı bir insan... Tarihsel bir kişinin, İsmet Paşa'nın oğlu...

"Anılar ve Düşünceler"i (İdea Yayını) ilginç kılan en başta bu özellikleri. Erdal İnönü bilim ve politika dünyasından seçkin bir insan olmasa, yalnızca İsmet Paşa'nın oğlu olarak anılarını yazmış bile olsa bizler yine anlattıklarını ilgiyle okurduk. Ama Prof. Dr. Erdal İnönü çok daha üstün niteliklere sahip. "Anılar"ı kadar "Düşünceleri" de, belki düşünceleri çok daha önemli...

Önce bir soru: "Bilimle uğraşmış olmak siyasetçiye ne kazandırır?"

Bu soruya Erdal Bey'in yanıtını okumadan önce ülkemizin, hatta dünya politikasının ünlü liderlerini düşünmemiz gerekir. Bilim alanından politikaya yönelmiş, bu alanda ön yerlere gelmiş ülkesinin, halkının yazgısında etkin olmuş kaç kişi var? Sanırım ilk anda akla gelen bir ad yok. Hele ülkemizde öne çıkan politikacılar ya askerlikten, ya hukukçuluktan gelmişlerdir. Sanattan, edebiyattan, bilim dallarından politika alanına atlayıp Cumhurbaşkanı, başbakan, hatta bakan olmuş kimse yok!

Adını anımsamadığım bir Rus bilgini laboratuvara gelmekte geciken asistanını azarladığında "Efendim bugün ülkemizde ihtilal oldu" demesi unutulmaz bir olay değil midir? Bilim, sanat adamları, ön-

celikle üstlendikleri işi düşünürler, yapıcı, üretici, yaratıcı olanlara gündelik politika önemsiz gelir, onlar güncel durumları değil, gelecek zamanları hazırlamakla görevli sayarlar kendilerini...

Doğrusu ya, Erdal İnönü'nün 12 Eylül olayından sonra kapatılan CHP'nin yerini alması beklenen SODEP'in başkanlığını üstlenmesini hepimiz istemiştik. Tarihsel bir ad taşıması bir yana dengeli, ağırbaşlı gerçek aydın kişiliğine sahip bir bilim adamının Türkiye'nin içinde bocaladığı demokrasi savaşımına büyük katkısı olacağı düşünülmüştü. Nitekim İnönü, SHP lideri olarak sosyal demokrasiye saygın bir anlam kazandırdı. Bugün Erdal Bey'in politika dışında olmasını demokrasimiz açısından bir eksiklik saydığımı söylemeliyim.

Erdal İnönü bilimle siyaset arasındaki ilişkilere kendi açısından şöyle yaklaşıyor:

"İstenen bir sonucu elde etmek maksadıyla girişilen her hareket te başarının ilk koşulu mevcut durumu iyi saptamak, buna doğru teşhis koymaktır. Doğal görünen bu koşulun sağlanması hiç de kolay değildir. Çünkü gelecekten beklentisi olan insanlar durum saptamasını da beklentilerine uygun yapma eğilimine kapılırlar. Bu eğilim bilimsel araştırma yapanlarda da vardır, siyaset yapanlarda da... Yalnız bilim adamları bu eğilime esir olmama alışkanlığını çabuk kazanırlar. Sık sık yapılan deneyler onlara gözlemlerinde gerçekçi olmayı öğretir. Siyasette ise bu gerçekçiliği kazanmak çok zaman ve deneyim gerektiriyor. Hatta bazı siyasetçilerin, kendi tutku ve özlemleriyle şeklini değiştirmemiş gözlemler yapmasını hiçbir zaman öğrenemediklerini görüyoruz."

İnönü'ye göre mühendislik, tıp gibi deneylere dayanan mesleklerden politikaya gelenler gerçekçi gözlemler yapabilirler. Ama Meclis'lerimizde her zaman nice hekim, mühendis vb. yer almıştır, ama pek çoğunun İnönü'nün belirttiği "gözlemlerde gerçekçi olabilmek" niteliklerini kazanmamış oldukları ortadadır. Bunun bir nedeni de bu kişilerin gerçek bir bilim adamı olmadıklarıdır.

Erdal İnönü'nün çocukluk, gençlik, bilim ve politika konusun-

daki anılarında, izlenimlerinde okura çok şey kazandıran bir ağırlık var, ama ben "Düşünceler" bölümünü daha ilginç buldum. On yıl büyük bir partinin genel başkanlığı deneyiminden geçmiş fizik adamı Erdal İnönü'nün şu sözleri onun değişik kişiliğini en başarılı biçimde yansıtmaktadır:

"Demek istiyorum ki, güncel olayları bazı temel ilkelerin oluşturduğu bakış açısı içinde değerlendirmek, bilimde de siyasette de insanı önemli hatalar yapmaktan alıkoyabiliyor."

1 Şubat

Beykozlu Şair

Beykozluydu. Doğma büyüme Beykozlu. Kaç kuşaktan beri?.. Beykoz semtiyle özdeşleşmiş gibiydi. Beykoz futbol takımının maçlarını antrenörü imiş gibi izlerdi. Takım nerdeyse, o da orda.

Bir sporcu diyeceksiniz, değil, bir şair. Yaşam boyu şiirle düşmüş kalkmış. Yazmış, kitaplarda, dergilerde duyurmuş adını. Ne gibi işlerle geçimini sağlamış iyi kötü, avukatlık (nasıl becermişse), memurluk. Bütün bunlar ona dokunmayan boş esintiler gibi geçmiş yanından, yöresinden, şiirine değmeden, etkilemeden.

"Cesur kişilerin işidir şiir. Kendini ona karşılıksız adayanların işidir, yirmi dört saat kendinle yatanların yanındadır şiir. Şiir üstelik korkak, pısırık, kimverdili kişilerin semtine uğramaz. Şirde evrenselliğe ise kişilerin dalaveresiz yurtseverliğiyle erişilebilir ancak. Şiirin politikası olmaz, şiirin kendisi varken. Tuzdur şiir, dünyamızın mayasına ekmek için. Şiir insanın bilinçsiz gıdasıdır."

Beykozlu Ercüment Uçarı böyle yazmış kitaplarının birinin önsözünde. 'Şiir insanın bilinçsiz gıdasıdır' diyen bir şairin yazdıkları da elbet bu tanıma uygun olacak... Bir başlarsınız Uçarı'nın sözcükler curcunasına, birbirini tutan tutmayan bir bilinç altı akışına kendinizi kaptırıverirsiniz.

Son kez geçen Ekim sonunda Bostancı'daki "şairler kahvesinde" karşılaşmıştık. Salâh Birsel'in doğum günü kutlamasında. Naim Tirali, genç şair dostlarla birlikte. Bitkindi, belliydi hasta olduğu. İki ay geçmeden bu dünyadan çekip gideceğini kim düşünebilirdi!

Bir şirinde kendisini bakın nasıl anlatmıştı:

"Dokunmadan önce / Parmaklarına korku / İri bir saksıyı suladındı / Hatırla suyu / Hadi bir şeyler hatırla.

Hatırla İkinci Dünya Savaşı'nı / Kötü anılarını hatırla / Çocukluğunu hatırla / İlk emekleyişini.

Sahi Ercüment Uçarı çocuktu / Âşık oldu bir zamanlar / Dokunmadan önce parmaklarına korku.

Uçağa binse iğdeler açarken / Gün çivi gibi / Boya verecek gözbebeklerinde."

Kendisini de şöyle tanımlıyor, kendisini ve gündelik yaşam serüvenini:

"... Sümerbank-Beykoz kulübünün kız voleybol takımlarının sorunlarıyla uğraşmakta, pul biriktirmekte, kanaryalarla saka kuşlarıyla, japon balıklarıyla, kedilerle içli dışlı yaşamakta. Her gün Kadıköy'den Beykoz'a gider gelir, gelir gider. Vesselam ele avuca gelmez, ıvır zıvır şeylerdir sevdikleri, uğraşları başkaları açısından. Ve her çağında parasızlığın büyüsüne vurgundur."

İşte böyle, bir şair İstanbul'da Kadıköy'le Beykoz arasında yaşadı. Kendi dünyasının içinde, dört yanını şiirle çevirerek, sözcüklerin birbiri ardısıra kimi zaman belli bir anlama, kimi zaman anlamsızlığa doğru akışını frenlemeyerek...

"Geçmiş Zaman Tevellüdü", "Ziba Sokağı", "Ay Batarken Kancama" adlı kitaplar, şiirler, anılar, bir yaşam geçer gider. Ardında dizeler bırakarak. Kimseye benzemeyen, benzemek de istemeyen Uçarı kendini, şiirini şöyle tanımlamıştı:

"Şiirim gece yarısı saat yarımda İkinci Dünya Savaşı'nda köprüden kalkan Şirketi Hayriye vapurudur, yenilenmiş sesiyle her iskeleye uğrar, Anadolu, Rumeli yakası arasında dolaşıp her iskeleye yolcu bırakır, her iskeleden yolcu alır."

4 Şubat

Görünenin Ötesi...

Görünenin ötesini görebilmek, öze, ayrıntılara, özelliklere ulaşabilmek...

ABD'li romancı William Styron, François Mitterrand'ın yazarlığını bu sözlerle tanımlıyor... Mao ile görüşürken çevrenin güzelliğinden çok Çin liderinin manikürlü küçük elleri dikkatini çekmiş. New York'a yaptığı bir gezide East River'in üstünde uçan ördeklerin büyük kente doğal bir görüntü verdiğini gözlemlemiş... Bütün bunlar Mitterrand'ın yazarlık niteliğinin belirtileri.

Oysa kendisi "Tohum ve Saman" adlı kitabında eylemi, sözcükten üstün tuttuğunu; yazar olarak bilinmektense bir politikacı olmayı yeğlediğini yazmıştı. Birçok yabancı devlet adamı örneğin Reagan'ın ve Bush'un edebiyatla ilgilenmedikleri, hatta kitap okuyup okumadıkları da kuşkuludur! Ülkemizde yönetim başına geçen hemen bütün politikacıların edebiyata yakınlık duymadıkları da bilinir. Çevrelerinde, dostları arasında bir tek yazara rastlanmaz, söyleşilerinde sanatla, kültürle ilgili konular da yoktur. Bayar'dan Demirel'e, Menderes'ten Özal'a, Erbakan'dan Evren'e kadar gelen devlet "büyükleri" edebiyata, özellikle yaşadıkları dönemin yazarlarına hiçbir yakınlık, giderek sevgi duymamışlardır.

Mitterrand'ın cumhurbaşkanlığa seçilişinin ilk yıllarında Fellini, Yaşar Kemal gibi ünlü sanatçılara en büyük madalyaları verdiği, onların dostluklarından onur duyduğu, özellikle bizim Yaşar Kemal'imizi yakın bir dost saydığı unutulmamalıdır.

"Ben düşler kuran bir yazar değilim. Gözlemler yapıyor öyle yazıyorum. Yazıyı, dili, filolojiyi, grameri seviyorum. Gerçek edebiyatın sözcükle nesnenin başarıyla anlaşmasından doğduğuna inanıyorum" diyor.

"Nouvelle Observateur'da çıkan ilginç yazısında ABD'li ünlü romancı Styron, Mitterrand'da 'bir romancı gözü' olduğunu söyleyerek başkanın yabancı yazarlarla buluştuğu bir yemekli toplantıyı anlatıyor. Elisee Sarayı'nın görkemli salonları yerine onları Lyon Garı'ndaki Mavi Vagon Lokantası'na götürmüş. Korumalarını da yanında getirmemiş, ayrıca politikadan daha çok edebiyattan söz edilmesini özellikle istemiş, çağrılı yazarların kitaplarından söz etmiş. Susan Sontag, Norman Mailer'ın son çalışmalarından etkilendiğini açıklamış... Mitterrand'ın Fransa'ya sığınmış yazarlara gösterdiği yakınlık da anmaya değer. Milan Kundera'nın, Julio Cortazar'ın Fransız uyruğuna alınmasını sağlayan da o...

Görünenlerin ötesindekileri görmek, sanatçının, yazarın bir niteliğidir. Romanlar, şiirler böyle bir ileri görüşle yazılır. Politikada da bu özelliğe sahip olanlar insanların yaşamlarını değiştirici işler yapabilirler.

Menderes'in sevdiği bir yazar var mıydı? Başucunda bulundurduğu bir roman, bir şiir kitabı? Ya Özal'ın, ya Çiller'in... Sofralarına konuk ettikleri, dostluğuyla övündükleri bir şair, bir yazar? TYS'nin dergisinde Demirel'in edebiyat konusundaki düşüncelerini bilmem okumuş muydunuz? Bir yazımda bu konuyu ele aldığımı anımsayanlar olmalı. Söyledikleri basmakalıp şeylerdi. Türk politikasında son elli yıldır etkin olan politika adamlarının içinde çağdaş bir şairimizin dizelerini bilen bir kişi çıkar mı bilmem.

Gel de Atatürk dönemini anımsama... Yakup Kadri'ler, Ruşen Eşref'ler, Falih Rıfkı'lar, Abdülhak Hamid, Yahya Kemal daha gençlerden Behçet Kemal'ler Çankaya sofralarının sürekli çağrılıları değil miydi? İsmet İnönü'nün de Nurullah Ataç'a gösterdiği yakınlığı unutmak olası mı? Ama İnönü'den sonra Çankaya'ya çıkan Bayar'ın Ataç'ı sofrasından dışlaması, Ataç'ın da bu davranışı içine sindiremeyip emekliliğini istemesi unutulacak bir olay mıdır?

Fransız devlet başkanı bir Türk yazarını TV'lerde açıkça övdü. Ona en büyük madalyayı verdi, onun dostluğuyla övündü, ama bir Türk devlet büyüğü Yaşar Kemal'i ya da başka bir yazarımızı övgüyle andı mı, ona hak ettiği saygıyı gösterdi mi? Tam tersi!..

11 Şubat

Özgürlük Diye Bir 'Şey'

"Özgürlük sorumluluk getirir. İnsanların çoğunun özgürlükten korkması bundandır."

Dönüp dolaşıp yine Bernard Shaw'un "Gülen Düşünceler"ine (Çev.: Şakir Eczacıbaşı) dalıp gittim. Kent bir kirlilik sisi içinde, göz gözü görmüyor, soluk değil bu, zehir yutuyoruz. Hele benim gibi iki aydır tek kolla yaşamak zorunda olanların sıkıntısı insanı daha da canından, yaşamından bezdiriyor.

Shaw'un doksanlık delikanlının yaşam, insan, politika, aşk vb. konularda ileri sürdüğü düşünceler önce bize epey ters gelse de doğruluklarını ister istemez kabul ettiriyor. Özgürlük denen "şey"in basit bir sözcükten, hem de aldatıcı bir sözcükten, insanoğlunun kendi yarattığı bir düşten başka bir şey olmadığı zamanla ortaya çıkıyor. Özgürlük nedir? Bağımsız düşünebilmek, bağımsız davranabilmek yetisi! Ama bir toplum özgür olmadan, bir ülkenin yasalarında engelleyici sınırlar kaldırılmadan bireyler tek tek özgür olabilirler mi?

Shaw sormuş: "Kim demiş özgür olduğumuzu?" Sonra şu yanıtı vermiş hemen: "Özgür doğmadığımız gibi hiçbir zaman özgür olamayız biz." Nedeni de doğanın koşullarında özgürlüğe yer olmayışı!...

Oktay Rifat'ın ünlü şiirini anımsıyorum:

"Hadi ordan - Haini vatan - Sümüklü cenabet - Hürriyet var bu memlekette, hürriyet - Bak Ali Bey'e - Girer dilediği berbere - Bir güzel traş olur - Çünkü hür herifçioğlu - Hür oğlu hür."

Böylesine küçük özgürlükler tanınmıştır bireye! Evinde TV seyretmek, gazete okumak, şarkı söylemek, sevgilisiyle sevişmek vb.. Ama yasak edilmiş şeyler yazdı mı, söyledi mi, ya da kendi başına gerçek özgürlükler aramak, bulmak istedi mi, özgürlüğün kapıları yüzüne kapanır, çoğu kez de hapishane parmaklıkları!...

"Özgürlük hakkı yirmi birinci yaşta değil yirmi birinci saniyede başlar" demiş Shaw. İnsanlar özgür doğarlar inancına uygun olarak! Oysa öyle mi ya? Yeryüzünü dolduran insanların yüzde doksanı ne doğuştan, ne de yaşamları boyu gerçek özgürlüğü tadabiliyor!

Serbestçe gidip geliyorsunuz, yazıyor, konuşuyor, özlemlerinize kavuşmak istiyorsunuz, kendinizi özgür sanarak!.. Shaw, özgürlüğü doğanın da engellediğini söylüyor, doğanın zalim koşulları her an karşımızda. Seller gelince, deprem olunca, savaş çıkınca, daha akla gelmez doğa zulümleri her an insanoğlunun özgür yaşamasını önleyince, yapacak bir şey kalır mı?

Özgürlüğümüzü yok etmek, yasalar içinde kimsenin özgürlüğünü bozmadan yaşamak bile, belli zamanda belli koşullarla sınırlandırılmıştır. İnsan özgür doğarmış, ama önce ana baba sonra aile, çevre, okul, ne bırakır o özgürlükten kişiye...

Yine Shaw dinlesek mi?

"Özgürlük ulusların yaşamında bir soluk gibidir. Ne var ki analar babalar öğretmenler ve hükümdarlar ilerde ne acı yıkımlara yol açacağını bile bile, bir süre durgun yaşam uğruna, özgürlüğü ömürleri boyunca yok etmeye çalışırlar."

Üç arkadaşınızla, düşünce birliği içindeki arkadaşlarınızla bir evdesiniz. Birtakım olaylara karışmış da olabilirsiniz, ya da çevrenizde, böyle bir kuşku doğmuş olabilir. Bir gece vakti eviniz basılır, içeri girenler sorgu sual etmeden silahlarını ateşler, kısa sürede sizin hem özgürlüğünüzü, çok daha önemlisi yaşama hakkınızı elinizden alırlarsa!.. Ne adalet önüne çıktınız, ne de hangi suçları işlediğinizi öğrendiniz! Bu tür olaylar özgürlük denen "şey"in ne denli boş bir aldatmaca olduğunu kanıtlamaz mı?

"En güzel özgürlük, kölelerin düşlerinde gördüğüdür, özgürlüğün korkutucu yanlarını bilmez köleler."

Sözün kısası, özgürlük diye bir şey yok! Olmamış da! Hiçbir zaman! İnsanoğlu özgürlük diye diye kendi bağlarını yine kendi örmüş. Berbere girip özgürce saçlarını kestiren Ali Bey'in, köşe meyhanesine girip akşamüstü iki tek atan Veli Bey'in özgürlüğü! İşte tek gerçek özgürlük!..

18 Şubat

"Kimseler Gelmez Senin..."

"Eski bir şarkının penceresinden - Dördüncü cemre gibi kalbe düşen - Kendini ele vermez güzellikler - Nasıl da uçup gitmiş birer birer - Ne bir hayal, ne bir düş, ne de yorum - Tıpkı bugün gibi hatırlıyorum."

Şairin anımsadığı nedir? Bir eski şarkıdır 18. yüzyıldan kalmış. "Küçüksu'da gördüm seni - Gözlerinden bildim seni."

Ne Küçüksu var, Saadabat, ne de Göksu. Hepsi şarkılarda yaşıyor. Mustafa Çavuş'ların, Itri'lerin, Hafız Post'ların, Hacı Faik Bey'lerin, Lavtacı Hıristo'ların bizlere bıraktığı seslerde...

"On yedinci yüzyıl, öyle bir zaman - Mevlanakapı'da aşkla yoğrulan - Aşkla pişen Mustafa'mdır, göz nurum- Ölümsüzlüğü biraz anlıyorum - Kapısı dün'lere açık yarın'da - Ney ve divit tutan parmaklarında" diye anlatılan kişi Itri Efendi'dir. O ki, unutulmaz dizeleri seslendirerek ölümsüz kılmıştır: "Tutu-i mucize guyem ne desem laf değil - Çerh ile söyleşemem ayinesi saf değil."

"Ses Mimarlarımız"dır hepsi. Bir yıl önce yitirdiğimiz şair Mustafa Necati Karaer'in dizeleriyle yaşattığı ünlü bestecilerimiz: Hafız Post, Itri, Mustafa Çavuş, Üçüncü Selim, Sadullah Aga, Şakir Aga, İsmail Dede, Dellalzade, Hacı Arif Bey, Latif Aga, Nicogos Aga, Hacı Faik Bey, Şevki Bey, Zekai Dede, Mahmut Celalettin Paşa, Tanburi Ali Efendi, Tatyos Efendi, Lavtacı Hıristo, Tanburi Cemil Bey, Rahmi Bey, Şemsettin Ziya Bey, Giriftzen Asım Bey, Musa Süreyya Bey, Mısırlı İbrahim Bey, Leyla Hanım...

Tam dört yüz yıl!.. Şairler bu dizeleri yazmasaydı, bu besteciler seslerle o günlerin şiirlerini ölümsüzleştirmeselerdi bu dünyadaki yalnızlığımız, güzellikleri özleyişlerimiz, aşklarımız, kırgınlıklarımız bugünlere kadar kalır mıydı? Yüzyıllar öncesinin sesleri bizlere yaşama, sevme gücü verebilir miydi?

Annemin hep anımsadığı, neredeyse gözyaşı dökerek anlattığı bir yaşamöyküsü vardı. Manastır'da mı, Selanik'te mi, işte öyle bir Rumeli kasabasında tanığı olduğu bir sahne... 1900'lerin ilk yıllarıdır. Bir güzel kız sevmediği bir adamla evlendirilmektedir. Gelin ağlamaklı durumdadır. Çalgılar, kutlamalar, armağanlar genç kızı avutmamaktadır. Evlenmeye, ailesince zorlanmıştır... Annem öykü yazar gibi anlatırdı bu yaşam olayını. Niye bunca zaman geçmiş de unutamamış? Bir şarkı başlamış düğün evinde, getirilen saz takımı Şevki Bey'in bir şarkısını çalmaktaymış:

"Kimseler gelmez senin feryad-ı ateşbarına - Yandın ey biçare dil yandın melamet narına."

Şair Karaer, bu, eski ama yepyeni kalmış duyarlıkların şarkılarında bir yaşam gücü bulmuş, Aga, Bey, Efendi, Paşa, Sultan, Rum, Ermeni, Mısırlı, ne olursa, kim olursa olsun, bu bestecilerin dünyasını dizelerine yansıtmış:

"Arada bir rüyalarıma girer - Allı pullu kayıklar birer birer - Ama nerde küreklerinin sesi - Hiç olmamış gibi senden ötesi - Hiç gelmemiş gibi evime bahar - Bu kadar güzelken bütün şarkılar." (Nigokos Aga)

"Kuzguncuk'tan Beylerbeyi'ne doğru - Yol alırken Boğaziçi vapuru - Nakkaş Mezarlığı'ndan esen rüzgâr - Zaman perdesini bazan aralar - Belli olmaz, belki bir akşamleyin - Sesini duyarsınız Şevki Bey'in"

Nedir zamanlar ötesinden gelen bugün bile bizleri etkileyen o ses:

"Kış geldi firak açmaktadır sinede yare - Vuslat yine mi kaldı güzel başka bahare?"

Dut ağacının dalına ses yükselticiyi asardık. Akşamın ilk karanlığı bahçeye inerken Philips 1934 radyodan fasıl sesleri yükselirdi "Nihansın dideden ey mest'i nazım - Bana sensiz cihanda can ne lazım"; "Yalnız bırakıp gitme bu akşam yine erken - Öksüz sanırım kendimi ben sensiz içerken"; "Mani oluyor halimi takrire hicabım - Üzme yetişir üzme firakınla harabım"... Giriftzen Asım'lar, Leyla Hanım'lar...Artık yaşamda bulunmayan, ama seslenişleriyle içimizde yaşayan insanlar.

25 Şubat

Çağdaşımız Hüseyin Rahmi

"Ben susayım. Bakın bu içtimai marazlar cemiyeti inletiyor. Yaralar işliyor. Her gün artan virüslerin mikropları etrafa yayılıyor. Susmak!.. Abdülhamit devrinde bu. Meşrutiyet devrinde bu. Cumhuriyette de böyle mi olacak? İkazen derdi göstereni, niçin o fenalığın mucidi sanıyorsunuz?"

Yaşar Kemal bilmem kaçıncı kez adalet önüne çağrılıyor. İlhan Selçuk öyle. Toplumsal acıları, yaraları kalemiyle deşerek gerçekleri gösteren daha nice yazar, gazeteci, şair, bilim adamı öyle... Hüseyin Rahmi Gürpınar'ın, 1924 yılında çıkarıldığı mahkeme önünde söylediklerini bugünlerde de başka yazarlar, düşünürler sözcüğü sözcüğüne yineleyebilirler: "İkazen derdi göstereni niçin o fenalığın mucidi sanıyorsunuz?"

Hüseyin Rahmi Gürpınar'ın bütün romanları, öyküleri Özgür Yayınları'nda günümüz okurlarına sunuluyor: "Gulyabani", "Şıp Sevdi", "Mürebbiye", "Hikmetşinas", "Kuyruklu Yıldız Altında Bir Evlenme", "Mezarından Kalkan Şehit", "Efsuncu Baba" vb... Hüseyin Rahmi'nin kitapları uzun süreden beri satışta bulunmuyordu. Bu birbirinden önemli yapıtlar, yazınsal değerleri kadar, belki ondan daha çok belgesel bir kalıcılık taşıyorlar. Son yüzyılda İstanbul'un değişik çevreleri, insanları, gerçekleri bir roman yapısı içinde işlenmiştir. Berna Moran'ın dediği gibi:

"Halk cahil kaldıkça hiçbir şeyin düzelmeyeceğine inandığından, halkın geleneklere, göreneklere ve dine dayalı zihniyetinin yerine, Batı'nın akla, bilime dayalı pozitivist zihniyetini yerleştirmek istemiştir. Romanlarında hep 'eski kafa' ile 'yeni kafa' dediği iki zihniyetin çarpıştığına şahit oluruz."

Dönemler değişiyor, yönetimler, yöneticiler, hatta anayasalar, yasalar değişiyor. Değişmeyen, güçlü sayılan çevrelerin yazarlara karşı güvensiz anlayışları, davranışlarıdır. Türk toplumunun her dönemde çözülmesi zor kördüğümleri vardı. Bunlara çözüm öneren, ulusun insanca bir yaşayışa kavuşturulması için şiirleriyle, romanlarıyla, oyunlarıyla, makaleleriyle gerçekleri sergileyenler hep kötü amaçlı, zararlı düşüncelere sahip kişiler sayılmışlardır. Padişahlıkta böyle, Meşrutiyette böyle, Cumhuriyetin kimi dönemlerinde bile böyle! Ya demokraside? 1950'den sonra başladığı söylenen çoğulcu, insan haklarına bağlı, uluslararası anlaşmalara imza koyduğumuz bir dönemde? En çok işkence uygulamaları son otuz-kırk yıllık sürede yaşanmadı mı? Bu çirkin, insanlık dışı uygulamalara karşı çıkan yazarlar, düşünürler aylarca, yıllarca hapislerde kalmadı mı, kalmıyor mu?

1944 yılında Hakkı Tarık Us'un girişimi ile 50 yıllık yazarlarla ilgili anma toplantısı yapılmış, bu yazarların kitapları da Beyazıt Kitaplığı'nda sergilenmişti. Hüseyin Rahmi Bey o günlerde tam seksen yaşındaydı. Yakından seyrediyordum. Ufak tefek bir adam... Kendisine ayrılan bölümde yer alan yüzü bulan kitaplarını incelemekteydi. Bir ara yanındakilere gülerek sordu "Bu zat bunca şeyi nasıl yazmış?"

Hüseyin Rahmi gerçekçi bir yazar, bir bakıma doğalcı. Her şeyi bütün çıplaklığıyla yansıtmak isteyen... Bu yüzden de ele aldığı kişiler çoğunlukla olumsuz tipler olmuş... Hepsinin alaya alınacak yanlarını bulur sergiler. Tutumların, anlayışların, ters görüşlerin... Bu yüzden 1924'te 'Ben Deli miyim?' adlı kitapta 'ahlak yıkıcılığı' yaptığı ileri sürülerek adalet önüne çıkarılmıştı. Bu duruşmada söylediği şu sözler günümüzde de geçerliğini korumuyor mu?

"Ben sanatı dört duvar arasına hapsedemem. Roman ahlakın aynasıdır. Onun objektifi gördüğü manzarayı alır."

Gerçekleri gösterenlere kızmak kendimize, bizi olduğumuz gibi yansıtan aynalara kızmaya benzer. Batı ülkelerinde de zaman zaman Zola, Maupassant, Flaubert, Badelaire gibi ünlü yazarlar da 'ahlak dışı' yapıtlar vermek suçlaması ile yargıç önüne götürülmüşler-

dir. Yüzyılımızda bu tür olayları uygar ülkelerde pek görmüyoruz, ama kendi ülkemizde türlü nedenlerle yazarları suçlama, cezalandırma olayları öylesine çok ki!

Hüseyin Rahmi'nin tüm yapıtlarının bugünkü Türkçeye uyarlanarak yayımlanması sevinç verici bir davranıştır. Genç kuşakların bu gerçekçi yazarımızdan öğrenecekleri pek çok şey vardır. Özellikle adalet önünde söylediği şu sözler bugün bile güncelliğini, önemini yitirmemiştir:

"Müddeiumumi (savcı) istiyor ki roman gördüğü çirkinlikleri, yaraların kokusunu değiştirsin. Riya, cehil ve taassuba alet olarak hakikatı diri diri gömmeye razı olsun. Fakat o zaman hikâyenin, sanatın manası, lüzumu kalır mı? Hayır, efendim hayır!.. Hiçbir hükümet, hiçbir memleket, sanatı asaletinden sıyırıp yalancı şahit mertebesine indiremez. Akiste iyi şeyler görmek istiyorsak, aslı ıslah etmeliyiz.

3 Mart

Yaşamın Anlamını Şiirler Duyurur...

"Aç geceyi, hüzün - Yağsın yüzümüze - Sevişmeler ki yan - Yana ve ipince...

İki çiy damlası - Düşer yüreğime - Bitti işte nesi - Varsa... Hiç bekleme.

Acı kösnük bir at - Soluğu meneviş - Bin sırtına ve git - Gündüze kim kalmış."

İlk kitabı 1995'te yayımlanan Serdar Ünver'in bir şiiri bu. Belli ki daha çok genç. Mehmet D. Doğan'ın titizlikle hazırladığı "1996 Şiir Yıllığı"nda, en son sayfada yer alan bir şiir. Taptaze bir duyarlık, umutlu bir gelecek...

Şiir yıllıkları bir çeşit gömüdür. Bir yıl içinde kitaplarda, dergilerde yer alan şiirlerden seçilmiş bir demet... Bir zamanlar Varlık Yayınları her yılbaşında bir şiir yıllığı çıkarırdı. Bu kitaplarda yepyeni, hiçbir yerde yayımlanmamış şiirlerle karşılaşırdık. Yaşar Nabi Bey'in Osmanbey'deki dairesinde Bedri Rahmi, Behçet Necatigil, Attilâ İlhan ve ben dergiye gönderilmiş, ama yayımlanma olanağı bulmamış şiirleri yüksek sesle okur, içlerinden beğendiklerimizi ayırırdık. Bu şiir yıllıkları birkaç yıl sürdürüldü, sonra herhalde fazla ilgi görmediği için arkası kesildi.

Memet Fuat'ın da dergilerden seçtiği şiir, öykü, deneme yazıları her yıl başında kitap biçiminde yayımlanırdı. Memet Fuat o yılın en başarılı ürünlerini okurlara sunardı. Nedense bu tür seçkiler de ortadan kalktı, oysa edebiyatsever okur bu seçkilerde görmek, okumak olanağı bulamadığı ürünlere topluca kavuşurdu.

Mehmet D. Doğan'ın "1996 Şiir Yıllığı" şairlerin geçen yıl içinde yayımladıkları en güzel şiirleri bir araya getirmiş. Bir zenginlik,

bir çeşitlilik. Şiir seven kişi genç yaşlı şairlerle birlikte, düşle gerçek arası bir dünyada yaşıyor. İşte son olayların tanığı bir şiir, yazan Ali Asker Barut:

"Herkesin şaşkın bakışları - Arasında kaçarken - Merdivenin ikinci basamağında - Ayakkabısını düşürüyor ayağından.

Ellerinde bu ayakkabı - Ev ev bütün şehirde - Onu arıyorlar - Masaldaki gibi aynı.

Tek farkı - Peşinde olan - Yakışıklı prens değil - Polis amcaları.

Şaşırıp balo yerine meğer - Öğrenci gösterisine katılmış Külkedisi - Üstünde geceden hazırladığı - En güzel elbisesi.

Kaç gündür okula - Forma altında pantolonla gidiyor - Morarmış bacaklarını - Görmesin diye arkadaşları."

Şiir budur, buluttan da, yıldızdan da, aşktan da, özlemlerden de söz eder, öğrenci gösterilerinde copla dövülen genç kızın acısından da... Bütün bu dizeler bir tanıklıktır. Bugüne, yarına...

Tuğrul Keskin de "Bir elinde mendil öbüründe kuş sesleriyle" şu dizeleri yazmış:

"kalbimden söküp alıyor göğsümden bu şehir - çöplerde oynaşan kediler gibi ölüme gidiyorum - söylenen gün neresidir, tufan var mı, ne gündür - cemal süreya döner mi geri - bir elinde mendil, öbüründe kuş sesleri.

öğreneli çok oldu gerçi, meleklerin olmazmış erkekleri - ne gidene bir yer var oralarda ne gidenler dönecek geri."

Şiir okumak da, yazmak da kişiyi yüceltir. Şiir yazmamış bir insan var mıdır? Birtakım dizelerde duygularını kendine, bir başkasına aktarmaya çalışmamış biri? Eski bir yazımda söylediklerimi bu yeni seçkiyi karıştırırken yeniden yaşıyorum:

"Dizeler verdi yaşamın anlamını. Belki de gerçektekinden ayrı, değişik bir yaşamı öğretti bana. Yaşam şiirlerle öğrenilmez. Ben öğrenmeye değil, duymaya baktım yaşamı. Duydum da, şiirlerdeki anlamıyla duydum. Çok güzel, çok eşsiz, benzersiz, bir kez tadılan bir içki gibi. Şiirlerdir yaşama bağlayan insanı."

Şairin yaşı olur mu? İster yirmisinde ister yetmişinde olsun! Şiiri tazeliğini, yeniliğini koruyorsa... Bu yıl yetmişinci yaşını kutladığımız Arif Damar'ın su dizeleri gibi:

"Böyle uzun yaşamak iyi de - Sık sık - Bir suçluluk duygusu uyanıyor içimde - Halit Asım gibi hemen usuma gelen - Türküsü yarıda kesilen - Genç şairlerin - Yıllarını, yıllarını mı çaldım - Yoksa ben?"

Son olarak, yaşamı boyunca hep şiiri, şairliği düşleyen, daha Kuleli'deyken takma adlarla şiirlerini dergilerde yayınlayan sevgili Aziz Nesin'i son yıllarda yazdığı şu anlamlı dizelerle anmak istiyorum:

"Nerdeyse kalkacak vapur - Koş yoksa yetişemezsin.

Uçak kalktı kalkacak koş - Ya yetişirsin ya yetişemezsin.

Koş belki yetişirsin trene - Otobüs de araba da kalkacak nerdeyse...

Hep böyle yaşadın koşarak - Aşkların, işlerin yaşamın hep soluk soluğa.

Dahaca kurumadan mürekkebi bir işin - Koşarak yetiştin öbür işine.

Artık boşuna koşma duuuur - Seni bekleyen toprak yerli yerinde."

17 Mart

Zonguldak'ta Şairler Yaşadı

"Bir şair yaşamıştı Zonguldak'ta
Adı Rüştü Onur du.
Hatırlanacağını bilseydi
Ölümünden sonra
Memnun olurdu."

Behçet Necatigil

Yaşasa 75 yaşını kutlayacaktık. Yaşlı bir şair... Kimbilir kaç yapıtı olacaktı, şiir kitapları, romanlar, öyküler, oyunlar? Oysa daha 22'sindeydi bu dünyadan çekip gittiğinde. Yıl 1942'de... Beşiktaş'ta Şair Leyla Sokağı'nda...

Tarihsiz bir mektubunda arkadaşı Salâh Birsel'e şöyle yazıyordu:

"Sanatoryum, sıramın geldiğini bildirdi. Gel denilinceye kadar Amele Birliği Hastanesi'nde yatacağım. Bunu ben değil doktorlar istiyor. Muzaffer Tayyip'le yan yana yatacağız. Zavallı çocuk bir aydır yatıyor. Beni görünce kimbilir ne kadar sevinecek. Bahtsız iki şair, yarın aynı koğuşta yan yana ölümü düşünecekler. Salâh, her şeyden nefret ediyorum. Biz hastayız. Beklemek lazım, hani para, hani sanatoryum, hani şefkat? Altı aydır sıra bekliyorum. Ağır hasta olsaydık sanatoryum emri biz toprağa döndükten sonra gelecekti. Hayat bu. Tuttuğum her kapının kulpu elimde kalıyor. Güvendiğim bütün dağlara kar yağdı. Ve ben bütün şiirlerimi mahrumiyet içinde yazdığım halde onlarda neden saadet kokuyor? Saadeti ömrümde bir kere olsun tatmış değilim."

Hastaydı, veremdi. Muzaffer Tayyip de, o da... İki Zonguldaklı genç şair. Kendine güvenen, yoksulluk, acı çekerken dizeleriyle bir mutluluk, bir yaşam sevinci veren, yaşatan...

"Benden zarar gelmez - kovanındaki arıya - Yuvasındaki kuşa - Ben kendi halimde yaşarım - Şapkanın altında - Sebepsiz gülüşüm caddelerde - Memnuniyetimden - Ve bu çılgınlık delicesine - İçimden geliyor - Dilsiz değilim susamam - Öyle ölüler gibi - Bu güzel dünya ortasında."

Mutluluk nedir tatmamış, sağlık nedir bilmemiş, yoksulluk çeken bir genç. Daha doğrusu iki genç, Muzaffer Tayyip ve Rüştü Onur... 1940 kuşağının yarınları parlak iki genci. Şiirle yaşıyorlar, şairlerle dostluk kuruyorlar. Ta uzaklardan, Zonguldak'tan. İçlerinde büyük kentlerde, sanat çevrelerinin içinde yaşamak isteği, tutkusu...

Nurullah Ataç, Rüştü'nün ölümünden sonra bakın ne yazmış:

"Şairlere, sevebileceğimiz şairlere kayıtsızlık gösteriyoruz. Onlar bize söylüyor, bizim için söylüyor, dinlemiyoruz. Ağızları ölümle kilitlendikten sonra seslerinden kalan birkaç iz, bir tesadüfle kulağımıza çarparsa içimiz burkuluyor. Rüştü Onur'dan kalan parçaları okurken ben kendime düşen vazifeyi yerine getirmemiş olmanın şifasız acısını duydum... Kuşları da, hayatın daha birçok tazeliklerini de.

Rüştü Onur'un şiirlerinde buluyoruz. Ama kendi kimbilir nerelerde? Bu ses bir ölümün sesi değil, ölüme inanmayan, bu dünyadan çekip gitse bile gene bir yerde "kimbilir nerelerde" olacağını söyleyen bir adamın sesi."

1920'de doğmuş, 1942'de İstanbul'da ölmüş. İşçilik, seyyar satıcılık, yoksulluk yoksulluk! Bu arada geçici bir aşk mutluluğu. Derken sevgilinin erken ölümü, arkadaşı Muzaffer Tayyip'in de yazgısı başka türlü değil. O da, iki yıl sonra bu dünyadan kopuyor, 1944'te... Yeni edebiyatımızın geleceği açık iki şairi işte böyle kısacık, acılı bir yaşamdan sonra yitip gidiyorlar, arkalarında bir avuç şiir, her biri yaşamın sevinçlerini duyuran şiirler bırakarak...

İkinci basımı, Karşı Yayınları'nda çıkan Salâh Birsel'in "Rüştü Onur" kitabını okuyorum. Onur'un bütün şiirleri, yazıları, öyküleri, Necati Cumalı'ya Salâh Birsel'e yazdığı mektuplar... Hiç de ölümü bekleyen bir insanın korkulu seslenişleri yok! Yaşamanın güzelliklerini tatmak, tattırmak isteği her dizede kendini duyuruyor.

"Size açabilmeliydim içimi - Geceler yalnız size - Ve yüzüm kızarmadan - Çocukluğumun küçük aşklarını - Anlatabilmeliydim - Geceler yalnız ise - Benim de aşklarım oldu - Ve alabildiğine günahlarım - Halbuki bigünah olmak istedim - Bütün ömrümce."

Muzaffer Tayyip, Rüştü'nün ölümünden sonra unutulmaz güzellikte bir şiir yazdı: "Rüştü'den Gelen Mektup" Yaşasa yetmiş beş yaşını kutlayacağımız, ama yirmi ikisinde yitirdiğimiz Onur'u saygıyla anarken, bu şiiri sizlere sunmak istiyorum:

"Önce bütün şairlere selam - Sonra şunu söylemek isterim - Ölüm hiç de güzel değil - Ne sabah var ne akşam,

Sokakların ellerinden öperim - Bana yaşamasını öğretmişlerdi - Dost olsun düşman olsun - İnsanlara iyi günler dilerim.

Söyle sarı saçlı daktiloya - Ben yokum artık - Vefasız dostlara hatırlat - Kimseye kalmaz o dünya.

Nasıl unuturum, güzeldi yaşamak - Fakat hakkı varmış Oktay'ın - Hatıralar da dal istiyor - Kuşlar gibi konacak."

24 Mart

İlkyazda Ölmek Olur mu?

Tomris Uyar, Varlık'taki son yazısında "Çoğu çocuk gibi ben de on yaşımdayken falan insanların kırk yaşında ihtiyarladıklarına, pekâlâ ölebileceklerine inanırdım. Yıllar geçince bu ölümcül tarihi ellilere erteledim" diyor. Anımsıyorum, babam kırk altısında öldüğünde çok üzülmüştüm, ama kırk yılı geçen bir süre yaşamayı yine de yeterli görmüştüm. Babalar hep yaşlıdır çocukların gözünde! Hele ellisine yaklaşmışsa!..

İlkyaz gelip kapıya dayandı işte... Bir kitabımda dediğim gibi, her ilkyaz bir devrimdir. Doğada, kişide, dünyada... Bir yenileşme, umutların güçlenmesi, özlemlerimizin elle tutulur olması ya da bize öyle gelmesi... Kişi böyle bir nisan gününde hiç ölümü düşünür mü, düşünmeli mi? Hele "kendi" ölümünü yine "kendi" yazısıyla dosta düşmana bildirmeli mi...

Sevgili Vedat Günyol'un Varlık'taki "Vedat Günyol öldü" yazısını okuyunca doğrusu ya bir irkilme, bir ürperti duydum. Ölüm, kimin olursa, nerde olursa olsun, bu ilkyaz günlerinde insanda tatsız duygular uyandırır. Hele sevilen bir dostun ölümü!..

"Er geç olacaktı bu. Herkesten önce davranıp bu haberi ileteyim dedim yakınlarıma, dostlarıma, ölesiye sevdiğim kişilere sıcağı sıcağına" diye başlamış Günyol... Neden durup dururken böyle bir şeyi düşünüp yazmak? Evet biliyoruz herkes ölecek. Ama yazmak, yaratmak, sevmek, sevilmek, kısacası günleri geceleri bir bir yaşamak dururken ölümden söz etmek neden? Necatigil ne demişti: "Şairler yazmadan önce kimse ölümü sevmezdi." Tarancı da, "Öldük ölümden bir şeyler umarak" diye yazmış, otuz beş yaşı da ömrün yarısı saymıştı.

Nahit Sırrı ise herkesin karamsar bulduğu bu şiir için "Adam yetmişine kadar yaşayacağını sanıyor demek ki" demişti!

Günyol, "Ölüm bir başka dünyaya göçmektir diyenler var. Sen onu külahıma anlat. O başka dedikleri yaşamdan bugüne dek hiç haber gelmiş midir?" diye soruyor. Bir de öyle olsaydı, gidenlerden haber alabilseydik, yaşamımız ne kadar korkunç olurdu? Giden gidecek! Cemal Süreya gibi "Üstü kalsın" diyerek ya da diyemeyerek...

"Ben bugün seksen beşime bastım, daha doğrusu bastırıldım. Hâlâ neyim, ne değilim biliyorsam gözüm çıksın. Güzel günlerim oldu, kötü günlerim oldu. Sevdim sevildim. Yetmedi. Hep doyumsuz kaldım. Kapkaranlık gelecek beklentisi içinde durdum dolaştım. Yine de bir sonuca varamadım. Neyim ben? Hiçbir şey. Kim biliyor ne olduğunu ne olacağını? Ben ne olacağımı biliyorum. Kara toprak."

Bugün Nisan'ın yedisi... Dün birden bire balkondan içeri bir minik serçe girmez mi? Eşim "Hoşgeldin ilkyaz" diye karşıladı. İlk müjdecisi bu yılın. Derken bir minik serçe daha belirdi, herhalde sevgilisiydi. Parmaklıkların üstünde buluştular, yan yana durdular, söyleştiler, sonra çekip gittiler karşı evin damına. Gözlerden uzak sevişmeye...

Dostum Orhan Duru'nun "Baharın Büyüsü"nü okuyunca bir oh çektim. Günyol'un seksen beş yaş duyarlığı beni fena etkilemişti. Öyle ya şunun şurasında kaç yılım kaldı? Bir taşıt altından az buçuk hasarla kurtulmasam daha iki yıl önce çekmiş gitmiş olmayacak mıydım dünyadan? Hem de Günyol gibi seksenlere de erişemeden...

"Bahar geliyor" diyor Duru. "Biz istesek de istemesek de gelecek. Dağlarda karlar eriyor. Yeraltı suları besleniyor ve tarlalarda bostanlarda sızıyor sular, tohumlarına, köklerine ulaşıyor bitkilerin. Kış uykusu sona eriyor. Bedenimiz geriniyor, kanımız başka türlü akmaya başlıyor atar ve toplar damarlarda. Eklemlerimizde bir gevşeme, Bakışlarda bir parlaklık. Her yeni bahar yeni aşklar, yeni tutkular, yeni arayışlar getiriyor" diyerek yaş ölçülerini hiç de önemli saymıyor, gerçek olanın her ilkyazda var oluşumuzun tadını duymak olduğunu söylüyor.

Ben de aylardır yaşadığım bir çeşit "tutukluluk"tan kendimi kurtarmak, doğaya, topluma, ilkyazın sevinçlerine koşmak isteğini duyuyorum. Kırk yıllık bir köşe yazarlığımı kendi kendime kutlamak için bir kadeh rakı içerek... Sevgili Günyol'un, bu seksen beş yaşındaki genç adamın, en taze duyarlıkların şairi bilge dostun "Ben gidiyorum dostlar, bugün değilse yarın, yarın değilse öbür gün, Ama giderken de bu doğa yasasına bilinçli bilinçsiz lanetler yağdırıyorum, ölümümü ilan ederken" sözlerini yaşama, yaşamın eşsiz güzelliklerine bir bağlılık, bir sarılış olarak algılamak istiyorum.

7 Nisan

Beyoğlu'dan Şehzadebaşı'na...

Bir nostalji tutturmuşuz! Gerçek anlamının yurt özlemi, eski deyimle daüssıla olduğunu anımsamadan. Başka bir açıdan nostalji, yaşamadığımız yılları arayıştır. Her dönemde yaşanan bir duygu... Kimileri için yirminci yüzyılın son yıllarında yaşamak sıkıcı, bunaltıcı bir şeydir, kimine göre on sekizinci, on dokuzuncu yüzyıllarda yaşamak isteği vazgeçilemez bir tutkudur. Bir Nâzım Hikmet'tir "Ben yaşadığım asırdan memnunum" diyen!..

Kişi bunalır, sıkılır, kendini geçmişte bulmak ister. Ya çocukluk günlerinde, ya daha daha gerilerde. Sanki kaçsa, gerilere gitse, bir zaman makinesine binse de, eski günlerin insanı olabilse!.. Bir şeylerin değiştiğini sanacaktır. Sanki o günler çok daha huzurlu, güvenli imiş! Sanki mutluluk herkesin ortak payı imiş...

Aylık magazin ve kültür dergisi: "Beyoğlu"nun son sayısını karıştırırken kendimi ben de bir nostaljiye kaptırdım. Gerçek anlamıyla bir sıla özlemi... İçinde yaşamadığımız zaman parçalarını özlemek, o ülke kendi yurdumuz da olsa, hoş bir duygudur. "Beyoğlu" dergisi beni çocukluğumun, ilk gençliğimin Pera'sına götürmez mi? İstiklal Caddesi'nde öğle avarelikleri. Glorya Pastahanesi'nin ünlü pastası. İpek, Melek, Saray sinemaları. Şık, o aynalarla süslü sinema. Sonra Yıldız Sineması. Hachette Kitabevi'nde Fransa'dan gelmiş en son dergiler, yayınlar...

Çoktandır Beyoğlu'na çıkmıyorum. Doğrusu içimden de gelmiyor. Adım başında birilerinin omzuma çarpması, o her gün artan insan kalabalığı... İster istemez 30'ların, 40'ların, hatta 50'lerin caddesi canlanır gözlerimde. Tokatlıyan Kahvesi'nde saatlerce cam önün-

de oturan yaşlı başlı kişiler, 'rüzgârımdan çekil' adını verdiğimiz bir başka kıraathanede caddeyi gören ön yerlere yerleşmek savaşımı veren emekliler; eski Beyoğlu'nun özlemini içlerinde duyanlar... Saat 18 matinesine, yalnız ona, gitmeyi gelenekleştiren şık bayanlar; Baylan'da, Niçoise'da sanat edebiyat tartışmalarında değişik bir hava arayanlar; amaçsız ya da amaçlı bir aşağı bir yukarı gidip gelen avareler, sinema kapılarında avlanacak yalnız erkek arayan belli kadınlar...

Kimler yazmadı, anlatmadı, yaşamadı ki bu caddeyi, Sait Faik, İlhan Berk, Salâh Birsel, Behçet Necatigil, Naim Tirali ilk aklıma gelenler... "Kızlı kadınlı Beyoğlu geceleri"nden söz eder Necatigil, "Büyük Cadde"yi öyküleştirir Tirali. Sait Faik Beyoğlu'nu canlı bir varlık gibi konuşturur. Berk, sokak sokak anlatır Beyoğlu'nu, bir gün ortadan kaldırılsa yeniden kurulabilecek nitelikleriyle. Salâh Birsel "Ah Beyoğlu" diye acınır. Edebiyat dünyamız Beyoğlu'nun etkileriyle dolup taşar. Bir canlıdır, bir insandır, dönem dönem ölüp sonra dirilen, ama bir türlü büsbütün yok olmayan...

Çelik Gülersoy kendini 1850'nin Beyoğlusu'nda dolaşan bir kişi saymış! Olabilirdi, niye olmasın? 1850'nin Beyoğlusu o zamanlar Pera idi. Türkiye dışı, İstanbul dışı bir garip yer! O günlerde de Beyoğlu'na çıkmak, Beyoğlu'nda içmek, dolaşmak bir ayrı tutkuydu. Bugün de öyle değil mi? Gülersoy hayal etmiş. 19. yüzyıl sonrasının Perası'nı! Yemeğini Luxemburg'da, Royal'de yemek, sonra Naum Efendi'nin "teatrosu"na gitmek... "Birer kocaman kadife kutuya benzeyen localar, onların aralarını süsleyen yaldızlı kabartma ve oymalar, altınlanmış bronz aplikler" arasında Verdi'nin Donizetti'nin iç ezen melodileriyle kendinden geçmek... "Bu yaşam zevklerinden elimizde kalan nedir? Nerde eski besteciler? Bu sahnede daha önce şakımış bülbüller? Bu locayı benden önce kullanmış soylu kişi? Hani nerde, nerde şimdi" diye düşünerek...

Ergun Hiçyılmaz, Saadettin Davran, Uğur İlhan, Küçük İskender'in anlatımıyla geçmişten bugünlere getirilen Beyoğlu'nu hangimiz özlemle yaşamadık ki, yaşamıyor muyuz her geçip dönüşümüz-

de... Tıpkı Giovanni Scognamillo gibi bir an kendimizi 1876'nın, 1919'un, 1934'ün Beyoğlusu'nda varsayarak; "eskiden çokça frenk, bugün ise gitgide evrensel" bir anlam kazanan caddenin eski günlerinde kendimizi bulmak...

Oysa ben Şehzadebaşılıyım. O 30'lu 40'lı yıllarda bir Beyoğlu vardı, bir de Şehzadebaşı, eski adıyla Direklerarası... İki kültür ve eğlence odağı... Sinemalar, tiyatrolar, içkili yerler, muhallebiciler, salonlar. Biri alaturka, öbürü alafranga... İki semti de tanıyan, yaşayan, seven bir İstanbullu olarak "Beyoğlu"nu dört bir yanıyla, anlamıyla, rengiyle tanıtan bu derginin yanı sıra bir de "Şehzadebaşı" dergisinin olmasını isterdim. Beyazıt'tan Vezneciler'e, Şehzadebaşı'ndan Saraçhanebaşı'na, Fatih'e, Karagümrük'e dek uzanan bir evreni yaşatmak. Olanak olsa böyle bir derginin çıkarılmasını üstlenebilmek için, böyle bir özlemle...

9 Nisan

Cumalı Hep Genç Kalacak

"İçimden rüzgâr gibi geçiyor
Boş evleri dolaşan rüzgâr gibi
Açıyorum, kapıyı pencereyi
Kimse yok
Ne yapayım ben şimdi?"

Yapılacak çok şey vardı. Daha yirmisindeyken şiirin, sanatın, edebiyatın tadını, önemini anlamak, duymak... Sonra da yirmisinden yetmiş beşine kadar yazmak, yaratmak... Başta şiir, her zaman en başta şiir! Şiirle dolu öyküler, romanlar, oyunlar, denemeler...

Bir rüzgâr gibi geçip gitmiş 1940'lardan 96'ya dopdolu bir yaşam... Bir şiirinde "Ben boşuna yaşamadım" demiş. Sayısı altmışı bulan yapıtlar boy boy kitaplıklarda dururken nasıl olur da boşa geçmiş sayılır bunca yıl?

"Gerçekten de boşuna yaşamadım" demiş Necati Cumalı, "Olanakları elden geldiğince değerlendirmeye çalıştım. Kaderim bana yaşama şansı verdi. Ben de bunun hesabını vermeliyim. 'Bu yaşına kadar ne yaptın' diye sorulacak olursa alacaklı çıkarım ben. Yaşamımı iyi değerlendirmeye çalıştım. Çünkü yaşam bir alacak verecek meselesidir. Kimsenin haylazlık etmeye hakkı yok yaşamda."

Bir üzüntüm var, Necati Cumalı'nın 75. yaş toplantısına gidememiş olmak! Ne kadar isterdim sevgili Cumalı'yı önemli bir yaş döneminde sahnede görmek, dinlemek... Anımsıyorum beş yıl öncesini, TYS'nin düzenlediği bir onur gecesinde birlikte konuşmalarımızı. Onun her zaman sevinçli, o hiçbir zaman çocuk duyarlığını yitir-

meyen bakışını, gülüşünü... Demek beş yıl geçmiş aradan? Zamana kim dur diyebilmiş ki! İyi ki öyle biri de yok! Bir ölüm var diyeceksiniz. Günlerden bir gün bir kavşakta hepimizin karşısına çıkacak kaçınılmaz sonuç! Ama yaşandığı sürece niye anımsamalı, niye yanıbaşımızda duymalı ölümü?

"Ölüm, fazla düşündüğüm bir konu değil. Doğal bir şey belki, ama en çok erken ölümler sarsıyor beni" demiyor mu Cumalı?

Dedim ya, Cumalı şiiri en başta tutar. Oyunlar yazar, romanlar, öyküler, denemeler yazar. Sanırsınız ki şiiri dışlamıştır, unutmuştur. Hiç olur mu? Birden şiir rüzgârı esiverir, üst üste dizeler dökülür beyaz kâğıda. Böyle günlerinde dayanamaz, bir dosta okumak isteğini duyar, açar telefonu müjdeyi verir. O günleri unutmam zor! Son yıllarda yeni dizelerinin ilk dinleyicisi olamadığım için üzgünüm. Ama bir gün, bir akşam, Cumalı şiirinin sesini duyacağım şairinin dilinden.

Şairler şiiri sever mi? Anday, "Ben zaten şiiri pek sevmem" demişti de kimileri şaşmıştı bu sözlere? Oysa ben Anday'ın ne demek istediğini biliyordum, o, "şiir" diye yazılan, yinelenen manzumelerden söz ediyordu. Şiir dışı, adına yine de şiir denilen karalamalardan... Cumalı daha 1949'da "Günce"sinde bu konuda ne yazmış:

"Şiirden nefret ederim ben. Otomobil kullandığımı, ata bindiğimi söylemek çoğu yerde şiir yazdığımı söylemekten daha çok rahatlatır beni. Sözümü böyle sürdürürsem yanlış anlaşılmaktan korkarım. Nefret ettiğim şiir, gerçek şiir değil, kimi şairlerin ya da şiir meraklılarının şiir anlayışlarıdır. Şiiri sözcükleri sıralamada bir hüner olarak anlarlar. Yapay bir dünya kurarlar şiirleriyle."

Cumalı'nın şiirleri, romanları, oyunları kadar önemli bir başka yapıtı da günceleri bence... O şiirler, romanlar nasıl yazılmış, hangi esinlerde, hangi gözlemler sonucu! Sanatçı kendi yaşamından çıkarır yarattıklarını, içinden bir şeyler koparırcasına... İşte 1974'te güncesine yazdıkları:

"Bir şiir bitmeden bir yenisi doğuyor. Bir yenisi, daha çabuk ol,

ben de ilk taslağımı olsun kâğıda geçeyim diyor. Bu kadar yıl şiir kapımı çaldı mı yeri baş köşededir. Geldi mi sağanak halinde gelir. Gitti mi de zorlamam. Sabırla dönüşünü beklerim."

Yıllarımız geçti dostlukla, sevgiyle, bitmez tükenmez sanat coşkusuyla... Şiirlerinin çoğu ezberimdedir, şiir kitapları elimin her zaman altında. Özdeşleştiğimi sanırım Cumalı'nın birçok dizesiyle, öylesine yakın, öylesine "ben"den... Elli beş yaşındayken kendisine "yaşamda bir anlam buldun mu?" diye sormuştum, bakın ne yanıt vermiş:

"Yaşamı kendi 'ego'su dışında anlaması gerekir insanın öncelikle. Çehov'un durmadan hatırlattığı buydu. 'Yanlış yaşıyorsunuz' diyordu çevresindekilere. Ama kendi yaşamını hiçlikten, yok olmaktan kurtarıyordu sanatıyla... Başkalarına verdiklerimizle, ulaştırdıklarımızla, sağladığımız yararlarla değer katabiliriz yaşamımıza."

1949'da, "Şair Dostlarım"da Cumalı'yı çocukluğumu birlikte geçirdiğim biri kadar kendime yakın bulduğumu söylemiştim. Şöyle bitirmiştim: "Hiç değilse, beni, aynı sokakta zıpzıp, birdirbir, saklambaç oynamış, ilk aşklarını, ilk gençlik serüvenlerini birlikte yaşamış, aynı sevinçleri, üzüntüleri duymuş eski bir çocukluk arkadaşı olarak kabul etsin, yeter."

30 Nisan

Şairler Yaşlanmaz!

İhtiyarlık kaç yaşında başlar? Eskiden "yaş yetmiş iş bitmiş" derlerdi. Ellisine, hatta kırkına gelenlere mutluluğu yasaklamaya kalkarlar, "Kırkında azanı teneşir paklar" gibi acı sözlerle korkuturlardı. Denecek ki ülkemizde ortalama yaşam süresi altmış yıl. Bir de kalkıyorlar emeklilik yaşını altmış beşe çıkarmak istiyorlar. Mezarda emeklilik diye başkaldıranları haksız bulmak olası mı?

Yaş diye bir önemli olay vardır. Emeklilik, işten çekilme, bir kenarda son yıllarını tüketme, kahve köşelerinde pinekleme, hep yaşlılara özgüdür. Ama yaşlanmayanlar da vardır, ellisi, altmışı, yetmişi, sekseni vız gelir onlara. Yaratanlar, topluma güzel şeyler sunanlar için yaşlılık da yoktur, hatta ölüm de...

Son aylarda dört şairimizin yetmişinci yaşa ulaşmalarını kutladık. Attilâ İlhan, Talip Apaydın, Mehmet Başaran, Arif Damar... Şöyle böyle yarım yüzyıldır edebiyat dünyamızın içinde, önyerinde ün kazanmış arkadaşlar. Bir önemli özellikleri, yakınlıkları dördünün de toplumdan, halktan yana oluşlarıdır. Yalnız yazılarıyla, dizeleriyle değil eylemleriyle de, zaman zaman çirkin tutumlara, acılara karşı direnmeleriyle de bu dört şairimizi birbirine yakın sayabiliriz."

Mehmet Başaran bakın kimliğini nasıl anlatıyor:

"Kimliğim mi? Türkiye dedim / Doğumum mu? / 17 Nisan Sorun beni / Bedreddin'den Yunus'tan / Karacaoğlan emmimdir / Dedem Pir Sultan / Yolum Tonguç yolu."

Attilâ İlhan ise yaşlılar için şöyle yazmış:

"onlara ün mü gelir bazı bir ses mi duyarlar / yumuşak bir kedere ufalır bakışları / idam mahkûmlarıdır aslında ihtiyarlar / ölüme ko-

şullanmış bütün davranışları / yorgun öksürükleri oturup kalkışları / yaşayıp durmaktan gizlice utanırlar / her gece artık gitmek vaktidir sanırlar / geçmiş günlerinden bir destek ararlar / uysal bir gülümseme tek sızlanışları / idam mahkûmlarıdır aslında ihtiyarlar / ölüme koşullanmış bütün davranışları"

Şair bu şiirini belli ki çok genç yaşta yazmış! Bilmem ki ihtiyarlığı kaç yılla sınırlandırmış? Şimdi bu sınırı aşan, yeni yeni çalışmaları sürdüren ya da başlatan yetmişliklere 'ihtiyar' diyebilecek miyiz? Fethi Naci'nin deyimine hak vermek gerekir, "Kimi ihtiyarlar, ama bazıları sadece yaşlanır."

Talip Apaydın da güncelliğini koruyan bir şair, bir yazar. Geçen zamanın en güzel, ama aynı ölçüde çok da acı olan yaşantılarını hiçbir zaman unutmadan, unutturmadan Köy Enstitüsü devriminin anlamını, önemini sık sık dile getiren, bu yaşamsal atılımın yarıda durdurulmasıyla ülkenin aydınlıktan koparıldığını hemen her yazısında vurgulayan Apaydın da, arkadaşı Başaran gibi, kendi kimliğini, kişiliğini bir şiirinde şu dizelerle belirtmiş:

"Yalnızlık tarlasının geniş düzünde / Tek başına yaşayan kuşlar gibi / Yaşadım dayanabildiğim kadar / Övüncüm bu olacak yeryüzünde."

Bir yol ki kendimizden başlar / Kolay olmayan güzel olan / Gelecek Türkiye'ye gidecektir / Geçip yalnızlığın tarlasından.

İnanıyorum gerçek bu tarafta / Öyle gecelerim oldu ki apaydınlık / Pişman değilim üzgün değilim / Git kafamdan yalnızlık."

Arif Damar'ın ilk şiirleri "Arif Barikat" imzasını taşırdı. En genç çağında da toplumcuydu, insanı, insan değerlerini her şeyin üstünde tutan bir şairdi. Şiirleri dışında da tam bir eylemciydi. İstanbul'dan Ankara'ya yürüyüşünü anımsatmak isterim. Mahkemeler, tutuklanmalar, hapishanelerde geçen bir yaşam... "Şafak Vakti" şiirini 1943'te, 17 yaşında yazmış, kimliği bu dizelerden anlaşılmıyor mu?

"Şafak vaktidir / Terket beni artık hatıra / Bundan böyle ben artık / dağılıp boydan boya mısralarıma / esirler açlar ve mağluplarla /

hürriyet ekmek ve zafer türküsünü / gücümün yettiği kadar söyleyeceğim

Sonra bu dehşet ve sefalet içinde / mesut günler vaadeden / bir silah sesi gibi titreyeceğim."

Yaşlandılar, ama "ihtiyar" olmadılar. Her ne kadar Attilâ İlhan gençlik şiirlerinden "İhtiyarlar Balladı"nda "idam mahkûmudur aslında ihtiyarlar / sabahtan akşama her gün kaç kere ölür" demişse de, Apaydın'ların, İlhan'ların, Başaran'ların, Damar'ların ne ihtiyarlıkları olacak, hatta bir bakımda ne de ölümleri!..

2 Mayıs

Özlemin Eski Tadı Yok!

Sokak sokak gezecektim Şehzadebaşı'nı. Bir öykü gibi yazacaktım. O bindokuzyüzotuz'lu, kırk'lı yolları... Kendimi Proust'un deyimiyle 'Geçmiş Zamanı Ararken', bir dönemi hiç değilse kâğıt üstünde canlandıracaktım. Olmadı, olamadı! İki yıla yakın bir süre odalarda kapandım kaldım. Ama düşlerimde hep o sokak, o cadde, o cami avlusu, Vefa bozacısına, leblebicilere giden yol...

Bir eski Şehzadebaşılı... Ortaokulu Gelenbevi'de okumuş, İstanbul Erkek Lisesi'ni, daha sonra Tıp Fakültesi'ni bitirmiş, Doktor Saim Gökhan şimdi İzmir'de yaşıyor. Bir Milliyet okuru. Bir dost okur. Geçenlerde çıkan "Beyoğlu'ndan Şehzadebaşı'na" başlıklı yazım onu duygulandırmış, uzakta kalan anılarıyla bugünkü izlenimlerini yeniden yaşamış.

Bir de akrostiş eklemiş nostalji dolu:

"Olumsuzum ve bedbinim. Size arzedeyim ki - Kahroldum İstanbul'da. Öyle rezil şimdiki - Titrek göğüs Rum dilberler birer acuze olmuş - Yalnız, ıssız Tepebaşı.. Hani o sırdaş Asmalımescit? - Artık her yer fiks menü, lahmacun, döner ya da susamsız simit - Köklü tarih Markiz, Lebon... Bohem köşe, Degustasyon - Bağ bozum vitrinleri şimdi renk renk sutyen ve çoraplı don - Asil İpek, Melek ve Saray'la hayalzade olursunuz - Lamekan her biçimi, her yöreden İstiklal'de bulursunuz."

Nâzım Hikmet "Taranta Babu'ya Mektuplar" adlı kitabında "Roma'da, Roma'yı aradım" der. Şimdi bir avuç kalan İstanbullular da eski İstanbul'u İstanbul'da arayıp bulamıyorlar. Bulamayacaklar da!

Dr. Saim Gökhan'la bir gün karşılaşırsak bakın bana nelerden söz edecekmiş:

"Şehzadebaşı'ndaki milli sinemadan, karşısındaki Naşit'in Tu-

ran Tiyatrosu'ndan, öbür yandaki Ferah Sineması'ndan, oralara kapılanmış Dümbüllü'den, Naşit'ten, Aram'dan, Şamran'dan, Komik'i Şehir Fehri'den, Burhanettin Tepsi'den, Sadi Tek'ten, Cemal Sahir'den, daha ilerdeki (Fahri Kopuzlu, Cevdet Çağla'lı, Ferit Alnar'lı, Hüseyin Saadettin Arel'li, Suphi Ezgi'li) Darüttalimi Musiki Kıraathanesi, Vezneciler Meydanı'na bakan Zeynel Abidin Cümbüş mağazasını, Yenikapı'daki Denizüstü Çakır Gazinosu'nu, Yedikule marul bahçelerini, Samatya sahil gazinolarını..."

Bugün bir tek İstanbul yok ki! Kaç tane İstanbul var! Sayısız köylerden oluşmuş bir büyük köy! Bütün yaşantım bu kentte geçti, ama görmediğim, bilmediğim o kadar çok yer var ki! Yahya Kemal ustamız "Görmediği bilmediği" bir tek semt olmadığını yazmıştı. Bugünlere gelmedi, görmedi. Akla hayale sığmaz ölçüde çok köyü, kasabası var artık İstanbul'un... Belki, "Kandilli sularda hâlâ yüzüyor, Kanlıca'nın ihtiyarları güz aylarını bekliyor, İstinye zaman zaman Fikret'in sislerine bürünüyor, Orhan Veli'nin Aşiyan'daki mezarına martılar konuyor, evet İstanbul biraz da kendi hayallerimizin gücüyle yaşıyor, yaşamasını sürdürüyor, ama hepsi bu!..

İzmirli dost okur Dr. Gökhan İstanbul için bir ağıt sayabileceğim şiirini şöyle bitirmiş:

"Derdi gönül sefası Kristal dümdüz uçup gitmiş - O hanedan Tokatlıyan yok. Pera - Palas ruhen bitmiş - Serbest bölgeler dehşetini Laleli'de, Eyüp'te, tüm Fatih'te yaşarsınız - Tarikatlar, yeşil sarık, gür sakal ortamına şaşarsınız - Umut Kadıköy yakası. Boğaz. Adalar. Yine asil - Nezaket ve saygınlık. İşte Maçka, Şişli, Etiler, genç kültürlü nesil - Uygarlık tarihimiz elbette istikbale aksedecek - Zulmetin bu kâbusu çok yakında, ya bitecek, ya bitecek - Sanki daha dündü o şahane yıllarımız - Artık içli sızılar ki, hayallerle yalnızız."

Evet, özlemin eski tadı yok! Şiirlerde, romanlarda, öykülerde kaldı hepsi... Yahya Kemal ustamızın dediği gibi:

"Bu defa farkına vardım ki ihtiyarlamışım - Cihanı bir camın ardında gösteren tılsım - Bozulmuş anlıyorum çıktığım seyahatte - Cihan ve ben değiliz artık eski halette."

9 Mayıs

Sait Faik 90 Yaşında

"Kim bana ne iş yaparsın derse göğsümü kabartarak yazıcıyım diyorum. Eskiden utanır, kendimin de pek şüpheli bulduğum 'muharirim' derdim. Ne enayi imişim yahu! Şimdi sabahları gazinonun bir köşesinde herkesin karşısında yazıyorsam onun yüzündendir, eskiden gider çam altlarında yazardım.

Emniyet Müdürlüğü'ne gitmiş, pasaport almak istemişti, meslek olarak "yazar" olduğunu bildirmişti. Belge istemişlerdi, yazarlık belgesi! Bir cemiyetten ya da bir gazeteden, bir dergiden bir kâğıt alacaktı. "Sait Faik yazarımızdır" diye! Yetkililer bu belgeyi gördükten sonra pasaportuna "yazar" sözcüğünü ekleyeceklerdi. Ama Sait Faik hiçbir yerden böyle bir belge getiremezdi. "Birçok kitabım var" demişti, ama kitap yazmayı "yazarlık" saymamışlardı! Sonunda ne mi yazmışlardı pasaporta, Fransızca "sans profeesion" yani işsiz güçsüz!

Yaşasaydı doksan yaşında olacaktı. Sabahattin Ali gibi... Oysa iki büyük yazar da ellisine gelmeden çekip gittiler. Biri alçakça bir cinayete kurban oldu, öteki kırk altısında siroza yenik düştü. Doğrusu ya Sait Faik'i doksan yaşlarında hayal etmek bile olanaksız. Öyleleri vardır, yaşlılık çağını gözünüzün önünde canlandıramazsınız. Sait Faik de bize birbirinden eşsiz öykülerini bırakarak 11 Mayıs 1954 günü yaşamdan koptu. Bir amatör olarak yaşadı, hiçbir iş tutmadan, babadan kalanları harcayarak, en sonunda annesinin -ki ona "benim mecene"im diyordu - yardımıyla Beyoğlu ile Burgaz adası arasında oldukça yoksul bir yaşam sürerek...

Sait Faik'in, Sabahattin Ali'nin öyküler yazdığı, kitaplar yayımladığı günlerde öykücülüğün bir önemi, bir değeri vardı. Hemen bü-

tün gazeteler, dergiler öykü yayınlardı. Genç heveslilerde bir istek, bir özlem belirirdi onları okurken. "Ben de bir şeyler yazabilir miyim, gözlemlerimi, duygularımı kısa bir öyküde sergileyebilir miyim" diye. Bu iki yazar edebiyatımızın iki çığır açısıdır. 1940'larda, 50'lerde Türk öykücülüğünde birbirinden ilginç, değerli yazarların yetişmesinde bu iki önemli yazarın katkısı büyüktür. Öykünün anlamı, önemi, niteliği birden değişivermişti. Önce "insan"dı öykülerin konusu, her haliyle, her yaşantısıyla, iç ve dış dünyasıyla insan... öyle başı sonu belli olmayan, edebiyat kitaplarındaki tanımlamaya uymayan, bir anlık bakış, duyuş... Bir insan yüzü, bir sözcük, bir sesleniş... Hepsi öykü konusuydu artık. Sait Faik insanoğlunun iç dünyasına, Sabahattin Ali dış dünyasına yönelmiştir derler, ama bu tanımlama eksiktir. İki yazarın iç ve dış dünyaları ele alışları, okura sunuşları değişiktir elbet, ama birbirinin bütünleyicisidir.

Soruyorlar, Sait Faik'le dostluğunuz nasıldı, diye... Bilmem Sait Faik'le gerçek anlamda dost olabilmiş biri olmuş mudur? Hele benim kuşağımdan bir kişinin gerçek anlamda arkadaş, dost olabilmesi olacak şey değil. Sokaklarda rastlardık, kahvelerde otururduk. Adaya gittikçe güzel beyaz eve uğrardık, zaman zaman parklarda dolaşırken her zaman sonuçsuz kalan aşk kırgınlıklarını dinlerdik. Ama onun iç dünyası kapalı bir kutuydu. Ancak yazdıklarının yarı aydınlığında bir şeyler sezebilirdik. Ama hepsi bu...

Ölene kadar genç öykücüydü. Kırksekiz yaş elbette genç bir çağdır. Biz nedense hep "Genç Kuşak" diye anıldık. Sait Faik, Halikarnas Balıkçısı gibi aramızda on - yirmi yaş fark olanlar bile bizim kuşaktan sayıldı. Bir anlayış, bir bakış açısı, bir dünya görüşü birlikteliği vardı. Sait Faik de gençlerle birlikte olmanın sevincini duyuyordu sanırım. Kendinden yaşlı yazarlardan, yaşıtlarından kopmuştu, genç yazarlar çevresinde bulunmaktan hoşnuttu.

"Hem bana kalırsa yazıcılık işinde, insanın yazıları pek ahım şahım olmasa da zararı yok pek. Elverir ki namuslu olalım: Kalemimizi ne devlete, ne patrona, ne de hatta millete (demagoji yapmayı, ef-

karıumumiye denilen mikrobu kast ederek söylüyorum) satalım. Dahası var. En korktuğumuz mahlûk olan münekkide, hatta okuyucuya beğendirmek gayesiyle yazı yazmadığıma göre kendimi yazıcı saymakta hakkım var mıydı bilmem? Bir yerde lazım oldu da mesleğimi sordular. Doğrusu epey çekinerek, ama gururla 'yazıcı' dedim."

Sait Faik'in bu sözleri bugün de önemini koruyor. Bizlere de yazarlık onuru konusunda bir ders veriyor. Sait Faik'i 90'ıncı yaş gününde aramızda yaşayan bir büyük yazar saymak bana hiç de yanlış gelmiyor.

11 Mayıs

'Karioka'yı Seyrederken...

Öyleleri var, gazete okumayı bırakmış! Doğallıkla da kitap almayı! Sanki önceleri pek çok mu okurlardı, gazete kitap alırlardı?.. Otuzlu yılları anımsıyorum. Bu sabah da yeniden döndüm o uzak günlere... Bir filmdi sabahın köründe TRT 1'de izlediğim. Fred Astaire - Ginger Rogers'ın birlikte çevirdikleri ilk film "Karioka"

Tam da yeni gelen gazeteleri okumaya dalmışken... Bıktığımız usandığımız, ama ne çare ki hepimizin yazgısını etkileyen liderler kavgasına; Erbakan'ın oyunlarını, Çiller'in kumpaslarını, bu arada ulusal dertlerin, sorunların, dış tehlikelerin farkında bile olmadan güzelim günleri bozuk para gibi harcayan politika dünyamızın karışıklığına tam dalmak üzere iken!..

Bir yandan Fred Astaire'in step dansını seyretmek, bir yandan o güzel "Ay Işığında Orkide"ler tangosunu dinlemek, ortaokul birinci sınıftaki bir delikanlının 35 yılındaki duyarlılığını yeniden yaşamak, gündelik gazete başlıklarını bir süreliğine görmezlikten gelmeye çalışmak!..

Çok partili düzene 1945'te geçmiştik. İlk, Milli Kalkınma Partisi kuruldu. Nuri Demirağ gazetecilere ünlü korusunda kuzu ziyafetleri çekerdi.

Ardından CHP'den ayrılan Bayar ve arkadaşları Demokrat Parti'yi kurdu. Bir iki yıl geçmeden de DP'den kopanlar Millet Partisi'nde bir araya geldi. Şimdi kalkıp eski koleksiyonları karıştırıp bu partilerin programlarına bir göz atsak neler göreceğiz? Hemen hepsinde insan haklarını korumak, demokrasinin evrensel ilkelerini yaşama geçirmek, halkı daha mutlu bir yaşama kavuşturmak istekleri vardır. Bu-

gün TBMM'deki partilerimiz de aynı özlemleri yinelemekteler! Elli yıl sonra ülke politika dünyasının az çok aynı noktada takılıp kalmış olması hem acı, hem de gülünç bir şey değil midir?

DYP'den kopanlar ya karşı partiye geçiyorlar, ya da BTP'de yer alıyorlar. Tıpkı 1945'te ve daha sonraki yıllarda CHP'den, DP'den kopup Millet Partisi'nde, daha sonra Hürriyet Partisi'nde toplaşanlar gibi!.. 1960 sonrasında da aynı durumu görmedik mi? Demirel'e kızıp, Adalet Partisi'nden kopup Demokratik Parti'yi oluşturanları anımsayalım. Bu kopmalar, ayrılmaların, yeni siyasal oluşumlarda bir araya gelmelerin halkımıza ne yararı olmuştur? Siyasal yaşamda ön yerleri paylaşamayanların kişisel çekişmesi, hepsi bu!

Geçen gün konuşuyorduk, gazete almamak okumamak, alsa da kuponları kesip tabak çanak almak nerdeyse bir tutku olmuş!.. Gazete var, içinde okunacak bir şey yok, ama büyük armağanlar veriyor. "Okur" adını veremeyeceğimiz yurttaş bu gazeteleri alıyor, güzel bir makasla kuponlarını kesip bir yana atıyor, biriktirip sokaktan geçen eskiciye satıyor! Yıllar önce ülkemizde tüm gazete satışları üç dört milyonu geçmezdi, bugün de öyle! Hiç değilse o yıllarda kupon kesmek, promosyon yapmak diye bir şey yoktu, yurttaş gazetesini okumak, bir şeyler anlamak, öğrenmek için alırdı. Ya şimdi?

Yıllar önceki kişiliğime dönmeye ne denli uğraşsam da, boş! "Karioka" filmini o günlerde belki beş altı kez izlemiştim. Şimdi çok uzaktan seslenen bir çocukluk arkadaşım sanki! Bütün bu oyuncular, dansçılar, şarkıcılar ölüp gittiler, yaşayan kaldıysa da ya doksanında ya yüzünde! Bir masal, bir hayal, bir düş hepsi!

Düş olmayan, elimde tuttuğum gazetelerin kara başlıklarının duyurduğu kaskatı gerçekler! Yarım yüzyıl öncedenberi sürüp gelen, bir türlü çözümlenemeyen acılar, umutsuzluklar, korkulu bekleyişler!..

25 Haziran

Karabasan Gibi...

"Bitki olacaksam/ Çayır çimen olayım / Aman baldıran değil.

Yol altında kalacaksam/ Gelin arabaları geçsin üstümden/ Çelik paletler değil.

Üstümde çocuklar koşuşsun/ Ne kaçan ne kovalayan/ Askerler değil.

Kerpiç yapacaksanız beni/ Okullarda kullanın/ Cezaevlerinde değil.

Soluğum tükenmez de kalırsa/ Islık öttürsünler/ aman ha düdük değil.

Kalem yapın beni kalem/ Şiirler yazın sevgi üstüne/ Ölüm kararı değil.

Ölünce yaşamalıyım defne yapraklarında/ Sakın ola ki/ Silahlarda değil."

Aziz Nesin artık yok! seksen yıllık bir yaşamı, hep savaşımla, uğraşla, didinmekle, yazmakla, direnmekle, yargıç önüne çıkmakla, tutuklanmakla, gözaltına alınmakla, her an gözdağları altında yaşamakla geçen uzun yaşamı bir yıl önce Ege kıyılarında sona erdi. "Aziz Nesin sen kimsin?" diye soranlar olmuştu! Hep gerçeği, doğruyu, iyiyi, güzeli, yararlıyı arayan, isteyen, özleyen... Bu yolda çalışan bir yazar, bir aydın, bir devrimci, bir çağdaş aydınlanmacı....

Bugünlerde aramızda olmalıydı. Karamizahın şaheserlerinin gözler önünde yaratıldığı bu dönemi görmeliydi! Kimbilir neler yazardı, bir tiyatro güldürüsü mü, yoksa bir tragedya mı, yarı ağlamaklı, yarı kahkahalı bir oyun mu? oyun, oyun içinde oynanıyor! Çirkinliği, güzellik; kötülüğü iyilik; halk düşmanlarını, halk sevgisi gibi gösterme-

ye çalışanların oyunu bu! Ama kanla, gözyaşıyla, acıyla, umutsuzlukla yüklü bir oyun...

"Yürüyüş kolunda hepsi düzenli, ellerinde pankartları ve üzerinde üç sözcükten oluşan yaşadıkları, yaşayacakları kederleri: Evlat acısına son... Beyaz saçlı, beyaz başörtülü, orta yaşlı ana, şimdi, sağ elindeki pankartı yukarıya doğru kaldırmış yürüyor. Sol eliyle omuzunda asılı çantasının sapını tutuyor sıkı sıkı. İçinde dolarları, markları, altınları yok belli ki. Bir fotoğraf belki, ya da bir tutam saç belki, belki de küçük bir anı evladından... Belki de bir gün görmenin umudunu yaşıyordur, ötekilerin acısını paylaşırken. Etrafındaki beyaz başörtülü analarla birlikte atıyor yüreği besbelli. Hepsi birlikte bir uyum içinde bağırıyorlar. Evlat acısına son. Bir kez daha, bir kez daha parçalanmış yüreklerinin acısıyla ve var güçleriyle bağırıyorlar! Anaların sesi yükseliyor."

Atilla Birkiye böyle yazmış "Kırmızı Bir Karanfil" adlı kitabında... Kimler için? Her cumartesi Galatasaray'da toplanan analar için. Kırmızı karanfilleri acılarının bir simgesi olarak oracığa bırakmak isteyen, ama kolluk güçlerinin acımasızlığıyla bunu da gerçekleştiremeyen, üstelik kollarından, bacaklarından, saçlarından sürüklene sürüklene polis arabalarına tıkılarak emniyetlere götürülen analar, bacılar, kardeşler, babalar, dedeler için...

Yalnız İstanbul'da mı? Ankara'da Adalet Bakanlığı'nın, Başbakanlığın, Meclis'in önlerinde birikip hapishanelerde açlık grevleri yapan, nerdeyse ölümün eşiğindeki çocuklarını kurtarmak umuduyla çırpınan analar, kardeşler de aynı acımasız davranışlarla yerlerde sürükleniyorlar... İstedikleri nedir? Başbakanla, bakanla, emniyet yetkilileriyle görüşmek, ölüm oruçlarını durdurmak...

İnsanlar kayboluyor ülkemizde! Alıp götürüyorlar, sonra o alıp götürüleni bir daha görmek olası değil! Ne oluyor o insanlar? Kimilerinin ölüsü bir yerlerde bulunuyor, kimileri ise yıllarca çözülmemiş bir giz gibi kalıyor... Analar ellerinde fotoğraflar, pankartlarla sokak sokak, meydan meydan dolaşsalar da, kolluk güçlerince dövüle sö-

vüle yerlerde sürüklenseler de, vazgeçmiyorlar. Vazgeçmeyecekler! Bu sıradan bir gösteri değil, sıradan bir siyasal toplantı değil, bir ölüm kalım savaşı...

Bir yanda dövülen, sövülen, saçlarından, bacaklarından sürüklenen analar, kızkardeşler, bir yanda Ankaralı Bacı'nın yıllardır, Atatürk Cumhuriyeti'ni baş düşman ilan edenlerin Hoca'sı ile kurduğu ortaklık! Sen bana göz yum, ben de sana! Altınlar biriksin, köşkler çiftlikler kat kat artsın!

Aziz Nesin bir öncüydü. Hepimizin öncüsüydü. Uğur Mumcu, Muammer Aksoy, Turan Dursun, Bahriye Üçok gibi... Nesin'ler, Mumcu'lar, çoğalmalı, halktan, insanlıktan, doğrudan, erdemden yana olanlar bir araya gelmeli, vakit geçmeden!..

7 Temmuz

Şiirlerde Barış ve Savaş

O gün, Avrupa'da savaş bitmişti. Nazi Almanya teslim olmuştu. Kurtulmuştuk! Siperlerde can vermekten, bir kurşunla, bir bombayla bu dünyadan kopuvermekten... Savaş başladığında on yedisindeydim. Ben de arkadaşım da... Ne yapmalıydık? Basımevinden kaçıp soluğu Fatih'te bir küçük meyhanede almıştık. Bir şarapçı dükkânı, küçük köfteler, domatesli biberli salata... Barış adına kafayı çekmiştik. Şiirler okuyarak, hafif sesle türküler söyleyerek... Kim miydi şair arkadaşım: Özdemir Asaf...

Her barış gününde bu güzel mayıs akşamını anımsarım. Sonra da Fatih'ten Karagümrük'e doğru uzanan ağaçlı yolda yürüyüşümüzü... Özdemir'in sevdiği kızın penceresine bakarak, bir anlığına bir gölgenin belirmesinden anlamlar çıkararak...

Bir barış haftası daha geçirdik. Toplantılar, konuşmalar... Ama savaş her yerde, her yanda iken barıştan söz etmek biraz garip olmuyor mu? Hele ülkemizin Güneydoğusu bir çeşit savaş halindeyken, sınırlarımızda düşmanca sesler yükselirken, her an tetikte durmak gereğini yaşarken...

Bakın, az bilinen bir şiirinde Orhan Veli savaşın korkunçluğunu nasıl anlatmış:

"Ey bir muharebe meydanında/ Avuçları kanımla dolu/ Kafası gövdemin altında/ Bacağı kolumun üstünde/ Cansız uyuyan insan kardeşim/ Ne adını biliyorum/ Ne günahını/ İhtimal aynı ordunun neferleriyiz/ İhtimal düşman."

Diye başlayan şiirini şu dizelerle bitirir:

"Yirmi yıllık çalışmanın/ Bir kurşunluk hükmü varmış/ Hayata/

Harkof bölgesinde atılmakmış nasip/ Aldırma/ Biz bir bayrak getirdik buraya kadar/ Onu daha ileriye götürürler/ şu dünyada topu topu/ İki milyar kişiyiz/ Birbirimizi biliriz."

Bugün size barış şiirleri sunacağım. Barışa övgü şarkıları. İkinci Dünya Savaşı'nda asker, öğrenci, yurttaş olarak yıllarca savaş korkusu içinde yaşayan bir kuşağın şairlerinden esintiler...

Cahit Irgat hiç unutulur mu? "Rüzgârlarım Konuşuyor" kitabında baştanbaşa barış özlemi var:

"Anne girmem bu oyuncakçı dükkânına/ Orda toplar, tayyareler, tanklar var.

Seviyorum söğüt dalı atımı/ Tekme atmaz, ısırmaz.

Ben yaşamak istiyorum/ Ağaç gibi sessiz, rahat/ Karınca kararınca değil/ Serile serpile boylu boyunca

Anne girmem bu oyuncakçı dükkânına/ Orda, toplar, tayyareler, tanklar var."

Elli yıl oldu büyük savaş biteli. Son savaş sandık. Hep öyle sanılır. Bir daha savaş olmayacak, bir daha insanlar birbirini öldürmeyecek! Oysa büyük savaşlar bitse de küçük savaşlar aynı acımasızlıkla, aynı kıyımlarla sürüp gitti, gidiyor.

Cahit Külebi'nin şu kısacık şiiri savaş gerçeğini yeterince anlatmıyor mu:

"Babalar evlerine mahçup döndü her akşam/ Harp içinde./ Anaların sütü kesildi/ Çocuklar ağladı/ Erkekler askere gitti/ Kadınlar bir deri bir kemik/ Harp içinde kızlar sarardı.

Savaşlardansa/ Ancak bir hatıra kaldı."

"Harbe Gidenin Şarkıları" savaşın son günlerinde yazılmış. İlk kez Necati Cumalı'dır kocaman bir kitabı savaşa karşı, barıştan yana en güzel dizelerle dolduran:

"Artık hepsi bitti/ Açlık, susuzluk ve kin/ Ne matra ne ekmek torbası lazım/ Ne silah/ Elbise ve düşen şapka da lüzumsuz/ Artık üşümezler ki.

En güzel ocak ateşleri/ Artık ısıtamaz ellerini/ İsimlerini en ya-

kın tanıdık/ Söylese işitmezler/ Kurt mu, dost mu, düşman mı/ Bilmeyecekler başuçlarına geleni.

Artık ne tren ne gemi/ Onları getirmez bir daha."

Dağlarca'nın, dünya insanlarına barış bildirisi sayılabilecek "Dünyaca" şiiriyle bitirsem mi?

"Burda, Hindistan'da, Afrika'da/ Her şey birbirine benzemektedir/ Burda, Hindistan'da, Afrika'da/ Buğdaya karşı sevgi aynı/ Ölüm önünde düşünce bir.

Nece konuşursa konuşsun/ Anlaşılır gözlerinden dediği/ Nece konuşursa konuşsun/ Benim duyduğum rüzgârlardır dinlediği.

Biz insanlar ayrı ayrı kalmışız/ Bölmüş saadetimizi çizgisi yurtların/ Biz insanlar ayrı ayrı kalmışız/ Gökte kuşların kardeşliği/ Yerde kurtların.

8 Ağustos

Rıfat Ilgaz Bulvarı'nda!..

Bir şair 1944 yılında bir kitap yayınlar. Adı, "Sınıf" Ortaokul Türkçe öğretmenidir şiirleri yazan. Kenar bir semt okulunda tanıdığı yoksul öğrencilerden söz eden şiirler vardır bu kitapta... Çok geçmez kitap toplatılır, şairi de Sıkıyönetim Mahkemesi'nde yargılanır.

"Türk ulusu adına adalet dağıtmaya mezun 1. No'lu Örfi İdare Mahkemesi" duruşma sonucunda şu karara varır:

"... mevzu bahis kitap, münderecatı itibariyle işçiler lehine ve sermayedarlar ve hükümet aleyhine ve TC Kanunu'nun 142. maddesinin tarifatı dairesinde içtimai bir zümreyi, sermayedarları ortadan kaldırmak gayesiyle yazılmış bir propagandadan başka bir şey değildir."

Duruşmalarda şair "Ben bu şiirleri sınıfımdaki öğrencileri, onların yaşamlarını, durumlarını anlatmak için yazdım, kitabın adındaki 'Sınıf' sözü okulun sınıfı anlamındadır" diye savunmuşsa da, "zenginleri tasvir eden bölümlerde zenginlerin genellikle müsrif, bencil, zorba, hovarda, sömürücü olduğu belirtilmekte olduğu"nu göstermesi en büyük suç kanıtı sayılmıştır. Emekçiyi savunmak, yoksul öğrencilerin yaşamını sergilemek ise daha büyük bir suçtur Askeri Mahkeme'ye göre!..

"Ve sen, gözünü budaktan esirgemeyen Halil'im / kıyı kıyı kaçardın sohbetimizden / Yemek paydosunda bizden saklı / bir baş soğan yoldaş edersin / sacta pişmiş mısır ekmeğine. / Benim yumruğuna sıkı Halil'im / çekerdin sineye Kadıoğlu'nun yakası açılmadık küfürlerini / tuhaf gelirdi uysallığın / nerden bilecektim / onların çiftliğinde / babanın yanaşma olduğunu."

"Sınıf" adlı kitabın yazarı 142. maddeden altı ay hapis yatar,

Türkçe öğretmenliğinden de uzaklaştırılır! Parmak izi alınarak fişlenir. Polisin kuşkuyla izlediği bir yurttaş olarak yaşar, seksenine kadar!..

Geçen gün Ataköy'deki geniş bulvardan geçerken gözüm takıldı bir levhaya. "Rıfat Ilgaz Bulvarı" yazılıydı. Cuma günkü gazetelerde de bir haber okudum: Esenyurt Belediyesi "Rıfat Ilgaz Kültür Merkezi"ni açmış...Kim yapmış açılışı diye sorarsanız, Cumhurbaşkanı Süleyman Demirel...

Ilgaz'ı hapislere tıkanlar; uzun yıllar boyu gazetelerde iş vermeyenler; yazılarını dergilerine sokmayanlar; ikide bir yargı önüne, savcı önüne sürükleyenler; hapishane müdürleri, gardiyanlar, onu "vatan haini" diye suçlayıcı lekelemeye kalkışanlar!.. Şimdi hiçbirinin adı anılmıyor. Ama Rıfat Ilgaz, Türk edebiyatının yetiştirdiği güçlü bir şair, büyük bir gülmece ustası olarak halkının yüreğinde yaşıyor. Kuşaklar boyunca da yaşayacak...

Rıfat Ilgaz yetmiş yaşındaydı 12 Eylül 1980'de... Karadeniz kıyısındaki doğum yeri olan Cide'ye çekilmişti. Gözlerden uzakta romanlarını, şiirlerini yazıyordu. Her toplumsal olayda, her askeri darbede hatırlananlar vardır ülkemizde! 6-7 Eylül olur, 12 Mart olur, 12 Eylül olur bu "unutulmayan" kişiler -ki çoğu şairdir, yazardır!- Toplanır, içeri tıkılır, günler haftalar süren acılardan sonra salıverilir. Ne zamana kadar? Bir dahaki toplumsal olaya kadar!..

"Esenyurt Rıfat Ilgaz Kültür Merkezi"nin Cumhurbaşkanı'nca açılış haberini okuyunca acı acı güldüm. Ilgaz'ın uzun yıllar boyunca çektiği geçim savaşını anımsadım. Adı neredeyse edebiyat, basın dünyasından silinmişti. Sanki böyle bir şair yaşamamıştı! Hiçbir dergide, gazetede adı geçmiyordu, "Stepne" takma adını bilir misiniz? Ilgaz'ın gülmece kitaplarında kullandığı takma addır bu! Yaşamak için, ekmek parasını çıkarmak için, ellisinden sonraki geçim kavgasında şair, yazar, edebiyat öğretmeni Rıfat Bey, basımevlerinde linotip diziciliği yapmaktaydı.

"Kırk Yıl Önce, Kırk Yıl Sonra" (Çınar Yayını) kitabını okuyo-

rum. Ilgaz'ın 12 Eylül günlerinde, tam yetmiş yaşındayken, Cide'de tutuklanıp "içeri" atılmasının öyküsü:

"Bir er gözlerimi bağlıyordu, işini bitirince beni ite kaka bir yere götürüyordu. 'Kaldır kollarını' dedi. Omuzlarımdan bastırıp durdurunca 'Aç ayaklarını' Dediğini yaptım. İstediği kadar açmamış olacaktım. Postalları ile tekmeliyordu. Kollarımı istediği düzeyde kaldırmamış olacağım ki 'kaldır' diye bağırdı: 'Kollarını kaldır' Tepem atmaya başlıyordu. 'Yavaş ol hemşerim' dedim. 'Ne' dedi 'Karşı mı geliyorsun'."

Bilmem, Ilgaz Kültür Merkezi'nin kurdelesini keserken Süleyman Bey bütün bu olayları anımsamış mıdır? Bir zamanlar ona saygısızca davrananlar, bütün o bilinçsiz kişiler bugün Ilgaz adını taşıyan bulvarlardan, parklardan geçerken, TV'lerde oyunlarını seyrederken içten içe bir utanç duymuşlar mıdır?

Rıfat Ilgaz bir şiirinde sorar: "Geride kalanlara ne bırakacağım / Çocuklarıma / Onların çocuklarına" Şöyle yanıtlar ardından: "Babamız diyecekler, dedemiz / Dur durak bilmezdi / Dert nedir, tasa nedir bilmezdi / Neyi bildiğimi bilmeyecekler."

Anısına saygıyla...

15 Ağustos

Anılar Anılar!

Nizamettin Nazif'in bir yazısını anımsıyorum! Kendisine gönderilen ithaflı kitapları yazı masasının üstünde bırakır gidermiş. Ertesi sabah geldiğinde kitap yerindeyse, onu okumazmış! Ama bıraktığı kitap ortada yoksa, yazarından bir tane daha vermesini istermiş... Madem ki bir meraklısı çıkıp o kitabı benimsiyor, demek ki onda iş var diye düşünerek!

Değerli dost Emre Kongar "Ben Müsteşarken" kitabının ilk baskısını gönderdiğini söylemişti. Nedense bu kitap elime geçmedi. Bu yüzden bugüne dek okuyamadım. Belli bir değer taşıyan yapıtların başına geleni Kongar'ın kitabı da yaşamıştı. Kongar'ı seven, anılarını okumak isteyen bir arkadaş benden önce bu kitaba el koymuştu!

Kısa sürede üçüncü baskısı çıkmış "Ben Müsteşarken"in... Ne kadar iyi! Öteden beri hep söylerim, politika adamları, devlet görevlerinin üst yerlerinde bulunanlar anılarını yazmalıdırlar. Gerçi, anı denilen yazı türü bireysellik havasını taşır. Her anlatılana inanmak gereksizdir. Ama önemli görevlerde bulunmuş bir kişinin kimi zaman kendine yontarak olayları anlatmasının da değişik bir tadı vardır. Bir toplumbilimci olması; insanları, olayları tahlil ederken gösterdiği dikkat; hiçbir ayrıntıyı gözden kaçırmamak becerisi, anılara ayrı bir değer katmış...

İki kez milletvekili adayı olan, ama ikisinde de başarıyı elde edemeyen Kongar (doğrusu ya bu başarısızlıklardan sorumlu kendisi değildir, Kongar'ı seçilmeyecek yerlere, birinde 'kontenjan' adaylarına, birinde altıncı sıraya yerleştiren SHP-CHP yetkilileridir) bakan olarak geleceği yere müsteşar kişiliğiyle gelmekten çekinmemiştir.

Dört yıllık bir süre içinde tam dört bakanla olaysız, çatışmasız geçinebilmesi Kongar'ın devlet adamı sorumluluğunu taşıdığını göstermez mi?

Anılarda politika dünyasının gerçeklerini yansıtan pek çok bölüm var. İşte onlardan biri:

"Sanıyorum, pek çok kişiyi politikadan nefret ettiren, politikayı ve politikacıyı gerçekten çirkinleştiren süreç de bu idi: En yakın arkadaşın, en büyük rakibindi. Pek doğal olarak kendine güvenen, kaliteli ve güçlü kişiliği olan insanlar, bu rekabeti parti adına bir kuvvet ve bir dayanışma olarak görüyordu. Fakat, kendine güvenmeyen zayıf politikacılar, en iğrenç çirkeflerini en yakınlarında olan arkadaşlarını yıpratmak ve yok etmek için kullanıyorlardı."

Tadına doyulmaz bir anlatımla, dört yıllık bir müsteşarlık serüvenini bir film gibi izliyoruz bu kitabı okurken... Neler yok ki! Kapıyı vurmadan içeri dalan milletvekillerinin küstahlıkları; bürokrasinin komik olayları; bir bakandan öteki bakana geçişin sancıları; ülke kültürünün yüceltilmesi için canla başla çaba harcayanların verdiği savaş... Hangi birini anmalı ki!

Kongar'ın gözünde en başarılı Kültür Bakanı, daha doğrusu en yakışanı, yazar İsmail Cem'dir. Cem, tıpkı Ercan Karakaş gibi ancak iki-üç ay bu görevde kalabilmiş, özlediği, istediği gibi hizmet verebilmek olanağını bulamamıştır. Kongar'a göre daha önce TRT Genel Müdürlüğü'nde bulunmuş Cem, öteki bakanlarda eksik olan, devleti tanımak olanağına sahiptir.

En uzun süre Kültür Bakanlığı görevini üstlenen Fikri Sağlar, Kongar'ın tanımıyla "genç, atılgan, çok çabuk karar veren, çevresine sevgi göstermeyen" bir kişiliktedir. Oysa ondan sonra bu göreve gelen Timurçin Savaş "verdiği karardan dönmeyen, çevresine sevgiyle bakan" değişik bir yapıdadır. Açıkça görülen, Bakan Sağlar ile Müsteşarı Emre Kongar arasında gerçek anlamda bir uyum olmadığı, ama ikisinin de karşılıklı saygı ile uzun süre birlikte çalışabilme olanağını bulduklarıdır.

"Ben ilişkimiz geliştikçe gördüğüm her özellikle ya da davranış ile not kırarım. Böylece kimi kişiler hep on puanda kalır. Kimileri ise hemen sıfıra kadar iner. Bir başka deyişle, bir 'hocalık' deyimi ile ben insanlara not vermem, onlar kendi notlarını kendileri kırarlar."

Herkes anılarını yazmalı. Özellikle yüksek sorumluluk taşıyan insanlar!.. Kongar'ın "Ben Müsteşarken" anıları hem bir roman gibi çekici, hem de yorumları, açıklamalarıyla ilginç bir yapıt.

"Ben Müsteşarken"i okurken düşündüm, örneğin Fikri Sağlar da "Ben Bakanken" diye anılarını niye yazmasın? Timurçin de, Karakaş da, Cem de!.. Bu dört bakanın kaleminden sevgili müsteşarlarını tanımak ilginç olmaz mı? Böylelikle, biz okurlar kadar gelecek kuşaklar da birakım gerçekleri öğrenmek olanağını bulmazlar mı?

22 Eylül

Şairin Yaşlısı Olur mu?

"Şu üstü örtülü minik kıskançlıkları artık bırak. Şairliğe ilk adımını atmış gençler için bile iyi bir şeyler söylenmesine dayanamıyorsun."

Memet Fuat dizi halinde yazdığı "Yaşlı Bir Şaire Mektuplar"ın yedincisinde "yaşlı bir şair"e böyle sesleniyor...

Hep soruyorlar, "kim bu yaşlı şair?" Adı "Ş" ile başlayan biri, ama kim? Sözlükleri tarayıp Ş ile başlayan adları, soyadlarını ona buna yakıştıranlar var. Şükran Kurdakul mu, Şinasi Özdenoğlu mu, Sabih Şendil mi, Hasan Şimşek mi, Şemsi Belli mi? Başında "Ş" harfi olan başka "yaşlı şair" anımsamıyorum.

Belki de "Ş" diye biri yoktur ya da vardır da, adı başka türlüdür, Memet Fuat bu kişinin gizli kalmasını istemiş, öylesine bir ad uydurmuştur. Hem o kadar önemli mi "Ş"nin yazdıkları, söyledikleri! Memet Fuat'ın verdiği yanıtlardır üstünde durulması gereken...

Bir kez şairlere "yaşlı" demek bence bir yanılgıdır. Gerçek bir şair yaşlanmaz ki! Olsa olsa yıllanır! Tıpkı şarap gibi daha da değerlenir, güzellik, anlam, derinlik kazanır. Bakın, Goethe'ye, seksen yaşında iken de genç bir kıza tutulmuş... "Marienbad Elejileri" genç bir şairin duygularını yansıtmıyor mu? Victor Hugo da öyle, o da sekseninde genç bir kıza âşık olmamış mı? Hatta gündelik notlarını tuttuğu deftere cinsel birleşmelerini "X" harfiyle belirtmemiş mi? Yaşamının son günlerinde bile bu defteri inceleyenler son sayfalarda bu "X" harfini sık sık görmemişler mi?

Şairler yaşlanmazlar. Hatta kolay kolay da ölmezler. Bir kitabımda dediğim gibi "Şairlere Ölüm Yok"tur. Zaman zaman unutulur gibi olurlar, ama bir kuşak gelir onları yeniden canlandırır. Yazabildiği, yaratabildiği sürece gerçek sanatçılar "ihtiyar" olamazlar. Mora-

via seksen yaşında sekreteriyle evlenmişti. Ünlü viyolonselci Pablo Cazal da öyle yapmamış mıydı?

Bir zamanlar Ömer Faruk Toprak, Dağlarca'yı eleştirirken "Büyük bir yaşaması yok" demişti. Güzel, kalıcı, unutulmayan şiirler yazmanın yolu renkli, zengin, çeşitli, değişik yaşamlardan geçmek midir? İlle de devrimci bir tutum, ille de cezaevlerinde yıllar geçirmek, ille de sürgünlerde acı çekmek, ille de yoksullukla pençeleşmek, ille de büyük ıstıraplar, özlemler, aşklar yaşamak mı gerekli?.. Bunların hiçbirini yapmamış nice büyük şiir ustası var.

Memet Fuat adını sakladığı yaşlı bir şair arkadaşına bir yerde şöyle sesleniyor:

"Dünyada neler olup bittiğini bilmekle ya da tutumbilim uzmanı olmakla iyi şiir yazmanın bir ilişkisi yoktur. Benim karşılıklı oturup doğru dürüst iki söz edilemeyecek kadar bilgisiz, her şeyi gırgıra alan şair arkadaşlarım oldu. Sıradan bir insanın kafası, duyarlığıyla bayağı beğenilen şiirler yazıyordu. Tersine de sayısız örnek var. Bakıyorsunuz felsefe okumuş ya da siyasal tutumbilim okumuş ya da özel okumalarıyla bilge nitelikleri kazanmış kişiler de başarılı şiirler yazabiliyorlar. Demek ki, şiir bilgi ortamında da yeşerebiliyor, bilgisizlik ortamında da. Gerekli olan onu yaratacak ya da yapacak şiir uzmanı kişi, yani şair..."

Sık sık mektuplar alırım, şiirlerini gönderirler, ardından da yazdıklarını beğenip beğenmediğimi açıklamamı isterler. Kimileri de, "şiirin nasıl yazıldığını" öğrenmek isterler. Başkalarına sorarak yazdıklarının iyi mi kötü mü olduğunu anlamak isteyenleri hep uyarırım; kimseye bu konuda bir şey sormayın, çünkü onlar da bunun gizlerini bilmezler, kendi yolunuzu kendiniz bulmalısınız.

Memet Fuat o yaşlı şaire soruyor:

"Şair nasıl yetişir? Ben bilmiyorum. Sen biliyor musun?"

Şiir üstüne yazılan sayılı kitaplardan, yani "Poetika"lardan biri, belki en başarılısı Salâh Birsel'in "Şiirin İlkeleri"dir. Birsel orda şiirin nasıl yazıldığını değil, nasıl yazılmadığını anlatmıştır. Gerçek bir şairin yol gösterilmesine gereksemesi yoktur, o kendini kendi çabasıyla yetiştirir, olgunlaştırır. Yani, "şair" olur!..

3 Kasım

Külebi'ye Ödül

"Önce gelincikleri yolduk
Nar ağaçlarını tuttuk kurşuna
Ardından andızları devirdik
Aptallık, bilinçsizlik, bir hiç uğruna."

Cahit Külebi Cumhurbaşkanlığı Kültür ve Sanat Ödülü'nü aldı. Süleyman Demirel, ödülü şairin boynuna taktı, TV'lerde, gazete sayfalarında gördük. Uzunca bir hastalık Külebi'yi biraz değiştirmiş. Üst üste gelen acılar, yakınlarını yitirmek, ameliyatlar kişiyi elbet yıpratacaktır. Kaçınılmaz şeyler bunlar. Hele ülkenin en duyarlı bir şairi isen, bireysel sıkıntılar kadar toplumun içine düştüğü yangınlar da yıkıcı etkisini gösterecektir. Seksen yılı geride bırakmış koca şairin Cumhurbaşkanı'nın elinden böyle bir ödül alması hem ilginç, hem de anlamlı. Çağdaş yazınımızın büyük bir şairinin devletçe değerlendirilmesi elbette sevindirici bir olaydır.

Ben, Cahit Külebi konusunda yansız olamam. Hem neden olayım ki! Onu hiç tanımamış, yakın arkadaşlığını yaşamamış biri olsaydım bile kırklı yıllardan bu yana okuduğum şiirleriyle yakın bir dost gibi benimsediğim bir insan o... Oysa 1950'lerde "Varlık" dergisinde çıkan "Şair Dostlarım"da yazdığım gibi:

"Bir gün etten kemikten Cahit Külebi ile karşılaşmak nasip oldu. Hiç yabancılık duymadık birbirimize. Birkaç dakika içinde kırk yıllık dosttuk. Artık en gizli düşüncelerimizi birbirimize açabilirdik. Kolkola caddelerde gezebilir, hayatımızın gizliliklerini anlatabilir-

dik, ona çok sevdiğim şiirlerinin hikâyelerini, mesela çizgisiz yaptığı resmin kime ait olduğunu, 'güzelleme'de kapısı önünde dolaştığı, gözlerinde bahçeler olanın ismini, çiçekle yaptığı konuşmasının sebebini, Mehmet Ali'nin kaç yaşında olduğunu sorabilirdim... Ama hiçbir şey sormadım, zaten ne lüzum vardı. O mısralar, o mısralar yetmez miydi?"

Bir resmimiz var, kitaplarda da çıktı, 1949 yılının son günlerinde Ankara'da Görçek'te çektirmişiz... İki genç insan... O yazımda da dediğim gibi, kırk yıllık dost gibi iki edebiyatçı! Nerdeyse elli yıl geçmiş! Kişi elbet değişiyor, ihtiyarlamasa da, yaşlanıyor. Ama içimizdeki şarkı eskisi gibi kendini duyuruyor! "İçimde şarkı bitti" demişse de genç yaşında, bakmayın, o şair yalanıdır! Bir anlık üzüntü, sıkıntı, umut kırgınlığının söylettiği...

Orhan Veli, Külebi'nin şiirini en iyi anlayıp değerlendirenlerin başındadır, şöyle yazmış:

"Ben şiirden mecaz, kafiye, vezin gibi, şiiri şiir yapan her şeyi attım, ama Cahit Külebi bunların hepsini kullanıyor. Alışılmış mecazları kullanmıyor. Eskilerin Mecaz-ı urfi dedikleri, halk mecazlarını kullanıyor. Bal gibi, mis gibi, gül gibi. Bu şiir, gelecek yıllara Cahit Külebi devrinin bir tarihi olarak kalacak. Cahit Külebi'yi okumaya doyamıyorum."

Bir kez kendisine sormuştum: "Niçin şiir yazdın? Nerden, nasıl geldi bu şiir yazma isteği" Elbet ben de biliyordum ki böyle bir soru anlamsızdır. Tıpkı kuşlara neden öttüğünü sormak gibi bir şey! Ama hep merak ederler ya, "nerden aklına geldi yazar olmak" diye!.. Sanki akla gelmekle hemen yazar, şair olunurmuş! Benim bu gerçekten gereksiz soruma bakın nasıl yanıt vermiş:

"İçtenlikle belirteyim, ben de bilmiyorum. Rastlantı. Ortam. Özenme. Sanatçıda birtakım olağanüstülükler bulunduğuna inanmıyorum. Olsa olsa insanın kimi konulara bir yatkınlığı vardır. Kolaylıkla o konularda başarıya ulaşır. Çok elverişli bir ortamda doğup büyümedim. Olsa olsa kendi koşullarımdan yararlanmış olabilirim. Ne

ailem, ne öğretmenlerim bu işte bana etki yapmış değildir. Çevremdense alabildiğimi aldım."

Kişi ister istemez değişiyor. Sesler, bakışlar... Otuz yaşın şairi ile seksen yaşın şairi hep aynı insan mıdır? Ben zaman içinde parça parça eksildiğimizi düşünürüm! Bir yandan eksiliriz, öte yandan da her yeni yaşla yeniden dolarız. Kafamızla, yüreğimizle. Yaratıcı isek, yarattıklarımızla... Ama ne yapsak, eski anılardaki şiiri tadamayız, arasak da bulamayız. Neyse ki dizeler var, yapıtlar var eskimeyen, değişmeyen, hep genç kalan!..

Külebi'nin şiirini en iyi değerlendirenlerden biri de Doğan Hızlan'dır diye düşünüyorum. Son günlerde yayınlanan "Kitaplar Kitabı"nda (Yapı Kredi Yayınları) Külebi'nin şiirleri üstüne yazdığı eleştiride Hızlan üç-beş satırla bir gerçeği belirtiyor:

"İlk şiirinden bugüne Külebi'nin şiir söylemedeki özeni, söylenen kadar söyleyiş biçimine verdiği önemden kaynaklanır. Hece ölçüsünün şiir geleneğimiz boyunca geçirdiği değişimleri incelemiş, ona göre bir şiir ölçüsü kullanır olmuştur. Onun şiirinde en sıradan bir sözcük bile söylenişinden yazılışına kadar özenli bir çabayı gösterir. Külebi'nin şiirlerinin anlaşılırlığı onların basit değil, yalın olmasından ileri gelmektedir. Halk şiiri kadar kıvrak bir söyleyişi vardır, ama modern şiirdir. Zor kolaylık, belki de Külebi'nin şiir anlayışının özetidir."

12 Kasım

Şair Dostum Nahit Ulvi...

Bir şair öldü, yetmiş sekiz yaşındaydı. Ama yaşlanmamıştı. Akşamüstleri Kordonboyu'nda dolaşırdı. Dizeler geçerdi içinden... Sevgiydi, aşktı, dostluktu yaşamanın anlamı... En önde gelen de şiirdi. Bunca yıl şiirle yaşadı; öğrenciyken, hastayken, öğretmenken, emekliyken, bekârken, evliyken, her zaman...

Dostumdu o şair! Gençlik çağımın vazgeçilmez insanıydı. "Bir şey var aramızda" diyen... Kiminle arasında? Yaşamın güzelliğiyle, tadıyla... Ki, bu güzellik, bu tat ancak şiirde vardı. Kendini bildi bileli hep şiir yazdı. Kimbilir beklenmedik ölümünden az önce bile dilinde, kaleminde dizeler vardı:

"Bir pencere açıldı kitabımın sayfalarında / El sallayarak son göründük / Satırlar takım takım evinin önünde / Ne güzel bu küçük askerler / Fakat kayboluyorsun pencereden / Şimdi ağlıyor bütün harfler."

İzmir'le özdeşleşmiş şairler vardır. Necati Cumalı, Attilâ İlhan, bir de Nahit Ulvi Akgün... Ne zaman İzmir'e gitsem, ne zaman Kordonboyu'nda, İkinci Kordon'da dolaşsam; kıyıda küçük birahanelerden birinde mola versem, bir de bakardım kocaman hasır şapkası başında geçiyor önümden... Tek başınadır, ama o kadar dopdoludur ki! Belki yeni bir dize düşürmüştür sokaklarda, onu arıyordur. Bir süre sonra bir dergide o dizeler karşıma çıkıverirdi.

"Şair Dostlarım" kitabımda, 1950'ler sonrasında "Varlık" dergisinde çıkan yazımı okuyorum:

"Şimdi o geçmiş yıllardaki akışını düşünüyorum. Sık sık rastlaşırdık. Bir sokak köşesinde, tramvayda, tünelde, bir yokuşun başında

birden bire karşıma çıkıverirdi. Her rastlayışımda bana yeni bir şiirini sır verircesine kulağıma ağır ağır fısıldayacağını bilirdim. Sinema önlerinde, genç kızlar topluluğu içinde, meyhanelerde, sergilerde, her yerde onunla karşılaşabilirdim. Yakın bir insanıydı İstanbul'un. Her zaman aşk içinde. Her zaman bir arayış, bir kımıldanış içinde."

Zaman nedir ki, ha bugün, bu an, ha otuz, kırk, elli yıl öncesinin bir günü, bir anı!.. Bu yüzden insan sevdiği dostlarını hep genç halleriyle yaşatır. Yaşlılık günlerinde görseniz de yine o anılarınızın tazeliği içindedir. Kaç kez İzmir'de bir kıyı meyhanesinde ya da sokak sokak dolaşırken birlikte olduk. "Charles Boyer gibi bir baksana" diyerek takıldığım o kadar çok oldu ki! Charles Boyer'e benzerdi gerçekten, bakışı, duruşu filmlerden çıkmış gibi! Nahit Ulvi'de Charles Boyer tutkusu vardı. Aynı romantik hava, aynı aşkla dolup taşan bir yürek...

Yüksek öğrenim yıllarını İstanbul'da yaşadı. Zor koşullarda... Sonra da İzmir'deki öğretmenlik, emeklilik... Bütün yaşam uğraşları onu etkilemeyen bir esinti gibi geçti üzerinden... Şiirine anlamlar, tatlar kattı, o kadar. Son yıllarda gezilere çıkıyordu. Avrupa'da, belki Amerika'da değerli eşiyle birlikte. Şiirinde bu açılımı görmek olasıdır. Bir yazma coşkusu içindeydi. Hemen her sayısında "Adam" dergisinin, yeni bir şiirini okuyorduk. Eskiden anıldığı gibi "Aşk Şairi"ydi yine, ama insanlığa, gerçek yaşama da bir yönelme içindeydi.

"Cüzdanında evlilik fotoğrafları / Mutlu yıllarını yansıtan / Göz ucuyla bakar arada bir / Ne çabuk geçmiş zaman."

Hangimiz kendimizi bulmayız bu dizelerde? Nahit Ulvi hepimizin yaşamında yeri olan duyumsamaları, anıları son şiirlerinde derinliğine veriyordu. Sağlam bir yapı içinde... Geçerken eski sokaklardan, yollardan, anarak İzmir'in eski günlerini, ilk gençlik aşklarını, hani "Bir şey var aramızda / Senin bakışından belli / Benim yanan yüzümden" dediği şiirli anlarını...

"Geçtim anılar sokağından / Penceresi balkonu kapısı / Yapı eski zaman yapısı / Merdivenlerde geçmişe dalan / Birkaç yaşlı, arta ka-

lan / Onları ne arayan var ne soran Onlar ki bu kentin simgesi / Dökülmekte camı çerçevesi / Bir ıssızlık, bir ince duman / Geçtim anılar sokağından."

Behçet Necatigil'in, Nahit Ulvi'nin şiirleri konusunda yazdıklarına katılmamak elde değil:

"İlk şiirlerinde tatlı bir romantizm içinde aşk tema'sını işlemekten hoşlanıyordu. Son şiirlerinde ilerleyen yaşına paralel hayatın anlamını ve geçiciliğini, yaşamanın türlü duraklarını araştırmaya koyuldu."

Genç yıllarımın dostu, benim "Charles Boyer"im, sevgili Nahit Ulvi'nin yaşamdan kopuşuyla en başta benim, tüm şiir dostlarının içinden de bir şeyler koptu. Nedeni ise, "aramızda bir şeyler"in oluşu. Şiirin, dostluğun, yaşama sevincindeki ortaklığın...

Başta değerli eşine, dostlarına, okurlarına, bütün şiir sevenlere başsağlığı dilerim.

19 Kasım

Politikacı ve Edebiyat

İnsan bazen hangi zaman diliminde yaşadığını bilemiyor. Yirminci yüzyılın sonlarında mıyız, yoksa ortaçağda mı? Öyle konuşmalar yapılıyor, öyle yazılar yazılıyor ki, şaşırmak, utanç duymak yetmiyor. Bu denli karanlık kafalarla aynı ülkede, aynı çağda bulunduğumuz için zehir acısı bir şeyler duyuyoruz.

Adam, Meclis kürsüsünden buyuruyor: "Evrensel kültür yoktur, yalnızca milli kültür vardır" Bir kalemde tüm Yunan, Latin, Avrupa, Amerika, Asya, Afrika sanatlarını, edebiyatlarını yok sayıyor! Varsa yoksa geçmişimizin anıları! Dede'ler, Itri'ler... Ki, Ahmet Oktay'ın geçen gün yazdığı gibi: "Yasakçı bir kafanın Itri'yi ve Dede'yi de sevebileceğini, anlayabileceğini pek sanmıyorum. Ufku dar olan piyasanın, ortalamanın ötesine geçemez."

Ünlü siyaset adamlarımızın, bakanlık, başbakanlık, yıllar yılı parlamento üyeliği yapmış kişilerin bir düzeyli konsere, temsile gittiklerini, klasik ya da çağdaş bir romanı, bir şiir kitabını okuduklarını; kendi ülkelerinin bir yazarının yapıtlarını satın alıp kitaplıklarına yerleştirdiklerini sanmıyorum. Şöyle bir sanat ve kültür sınavına çeksek parlamentodaki beş yüz elli kişiden acaba kaçı geçecek bir not alabilir? Yüzde on mu, yoksa beş mi?

Şu günlerde bir kitap okuyorum. "İki Sesten Anılar" (Can Yayını). On dört yıl Fransa Cumhurbaşkanlığı'm yapmış François Mitterrand'la Nobel Barış Ödülü sahibi yazar Elie Wiesel'in çeşitli konularda karşılıklı konuşmaları: Çocukluk, İnanç, Savaş, İktidar ve Yazın...

Mitterrand on dört kitap yayınlamış. Bunların çoğu sanatla, ede-

biyatla ilgili denemeler, günceler... Çocuk yaşında şiir yazarmış, fakülte öğrencisiyken yazıları çıkmış gazetelerde... Ne var ki içindeki tutku yazarlıktan çok politika adamı olmaya yönelikmiş. Robespierre'lere, Danton'lara özenirmiş, onlar gibi konuşmacı olmak istermiş... "Siyasal yaşamın içinde bunalmadığım zamanlar yazıyorum. Çoğunlukla eylem yeterli bir iç dinginliği bulmamı engelliyor. Önünde bir kâğıt, elinde bir kalem, yazmak, düşünmek zaman ister" Şu ilginç görüşüne katılmamak olası mı: "Eyleminin bir zamanı, yazmanın da bir zamanı vardır."

Ülkemizde, özellikle tek parti döneminde pek çok yazar, gazeteci, şair, romancı parlamentoya girmiştir. Seçilerek değil de elbet atanarak!

Parti lideri Meclis'lerin içinde aydınlık kafaların, yaratıcıların bulunmasını istemiş, onları sofrasında da konuk ederek, düşüncelerinden yararlanmıştır. Atatürk'ün Abdülhak Hamit'leri, Yahya Kemal'leri, Yakup Kadri'leri, hatta Behçet Kemal'leri ülke sorumluluğuna ortak etmek istemesi bundandır. Daha sonraki dönemlerde de parlamentoda sayısı az da olsa birkaç yazarın, şairin yer aldığını biliyoruz. Ama bunlar ne eğitim, ne kültür ne de başka ülke sorunlarında etkin olmuşlardır. Bir Faruk Nafiz, tam on dört yıl DP milletvekilliği yapmış, ama ancak and içmek için kürsüde görülmüştür. Orhan Seyfi, Yusuf Ziya vb.'lerin siyaset adamı olarak hiçbir etkinlikleri yoktur.

Yazar, gazeteci niteliğiyle parlamentoya giren bir Bülent Ecevit var. Genç yıllarında şiirler yazan, çeviriler yapan, gazetelerde köşe yazıları çıkan bir aydın... Ne derseniz deyin Ecevit'in aydın kişiliğiyle Meclis'lerde, zaman zaman bakanlıklarda, hatta başbakanlığında toplumumuz açısından yararlı çalışmaları görüldüğü yadsınamaz. Bugün bile etkinliğini sürdürüyorsa bunda sanata, kültüre saygılı yazar kişiliğinin payı yok mu?

Mitterrand bu kitabın önsözünde bir gerçeği şöyle vurguluyor:

"Siyaset adamı yaptıklarıyla kendini ortaya koyar, yaptıklarından sorumludur, konuşmaları ve yazıları, eyleminin oluşturduğu ya-

pıtına yalnızca destek olan belgelerdir. Ancak görev sona erip yapıt tamamlandığında ve ilerleyen yaşla birlikte ufuk da yaklaştığında, genellikle dağınık düşünceleri bir araya toplayıp yaşamını düzene koyma işini yazıya bırakmak gereksinimi doğar."

Bülent Ecevit'le son karşılaşmamda -ki epey yıllar geçti aradan- şiir yazıp yazmadığını sormuştum, yazdığını söylemişti. Ama bunca süre geçti bu şiirler nedense ortaya çıkmadı! Bir politika liderinin hâlâ şiirle uğraşmasını kişiliği açısından zararlı mı görüyor? Hiç sanmam, yazdıklarını yeterli bulmamış olmalı! Belki uzun politikacılık yaşantısını da bir gün bizlere sunar, elbet yeni şiirleriyle birlikte!..

Churchill, Leon Blum, Herriot, Mendes Franca, hatta De Gaulle gibi siyaset adamlarının edebiyat ve politika üstüne yazdıkları denemeler, anılar anımsanmalıdır. Bugün de Batılı pek çok siyasetçi edebiyatı yakından izleyip çok başarılı kitaplar yazıyorlar. Ama bizde bu alanda kaç örnek gösterebiliriz?

Mitterrand'la Wiesel'in konuşmalarını içeren "İki Sesten Anılar"da daha nice ilginç konu ele alınmış. Büyük bir politika adamını tanımak için okunması gereken bir kitap!..

24 Aralık

Yeni Yıla Doğru

Dünya nüfusu 1850'de bir milyarmış. 1950'de iki milyarı geçmiş!.. Böyle giderse 2000 yılında dünya nüfusu yedi milyarı aşacak!..

"On yılda on beş milyon genç"ten söz edilirdi benim çocukluğumda. 1933 yılıydı. Nüfusumuz arttı diye seviniyorduk. Doğan her çocuk için devlet para ödüyordu. Çoğalmaktı amaç. Çoğalınca daha güçlü olacaktık. Geldik, altmış beş milyona dayandık! 2000 yılında belki yetmiş beş milyon olacağız. Nerdeyse, her doğan çocuk için devlet ana-babadan vergi isteyecek! İnsanların artması yoksulluğu, işsizliği, karmaşayı daha da artırıyor. Çare nüfus planlaması... Ama bunu gerçekleştirmek güç.

Yarın yeni bir yılın ilk günü. Üç bininci yıllara yani 2000'lere üç yıl kaldı. 1996'yı hiç de güzel duygularla anımsamayacağız. Ülkemizi, halkımızı mutlu kılmayan bir zaman parçası... Kördüğümlere yeni kördüğümlerin eklendiği bir yıl! Bu düğümler 97'de çözülür mü, yoksa daha da karışık bir hale mi gelir? Yarınlardan umutlu olmalıyız, bu umudu hep beslemeliyiz, güçlendirmeliyiz, ama kolay değil! Geçen akşam TV'de çocukları konuşturdular, içlerinden bir teki bile ülkenin içinde olduğu çıkmazdan nasıl kurtulacağını bilemiyor, hepsi umutsuz, hepsi yarınlarına güvensiz. Ne derler, çocuktan al haberi, biz de aldık işte!

Bu yüzyılı bitirirken hepimiz yanıtlanmayan sorularla dopdoluyuz. Yarın ne getirecek? "Yarının Tarihi" adlı kitabında Forestier ile Vimont soruyorlar:

"Yarın bolluğa kavuşacak mıyız, yoksa insanlar 2000 yılında savaştan ölecekler mi? İşsizlik, zincirleme çalışma, insanların totaliter

politikaların kölesi durumuna gelmeleri, tekniklerin gelişmesinin kaçınılmaz sonucu mu? Şimdiden iki düşman kümeye bölünmüş olan dünya, zengin ve yoksul ülkeler arasındaki karşıtlıkların daha da arttığını mı görecek?"

Evet, yarın yeni bir yılın ilk günü... Nedense insanlık, bir yılın bitişini, yeni bir yılın başlangıcını sevinçle kutlamak alışkanlığını edinmiş... Bunun nedenini bilemiyorum. Belki bir umut, yeni bir başlangıcın yeni şeyler getireceği düşüncesi!.. Bir aldanış, bir çeşit avuntu!.. Balolar, danslar, konfetiler, içkiler, kutlamalar, öpüşmeler, sevişmeler... Bir yıl daha yaşadık bu dünyada diye belki de? Bir yıl daha yaklaştık ölüme diye değil herhalde! Şair "Kimseler aldırmıyor ölüme" dememiş miydi? Sonra kendisi için "Ben nasıl ölürüm, dünya yok olabilir belki" diye kendini aldatmaya kalkışmamış mıydı?

Hep, umut ederiz, hep yarın daha iyi olacak deriz, olmalı deriz, bir bekleyiş sürecini yaşarız. Bunu en çok da, işte bugünlerde duyarız. Bir bitiş, bir başlangıç!.. Hiç değilse bir-iki gün çirkinlikleri, acıları, utançları unutmak!.. Ama üç-beş gün sonra gündelik yaşamın her gün biraz daha yükselen, boğazımıza kadar gelen gerçekleri karşısında bir kez daha yenik düşeceğimizi bile bile!..

Sahi, bu gece ne yapacaksınız?

Eşinizle, dostunuzla bir danslı, şarkılı yere gidip küçük bir servet harcayabilecek misiniz? Evinizde sıcak bir köşeye çekilip piyangolar, lotolar, birkaç saatlik düşlere mi götürecek sizi? Sevilen bir insanla beraber olmak, dünyadan, gerçeklerden kopmak özleminizi mi doyuracaksınız? Ya da geçmiş yılın çirkin, pis, acı işlerinin muhasebesini mi çıkaracaksınız? İster istemez siz de yüzyıllardır gelip bugüne dayanan alışkanlıklara uyacaksınız. Kişi alışkanlıkların etkisinden kendini kurtaramaz. Kapılır gider selin içine düşmüş bir yaprak gibi...

Hep mutlu şeyler düşünmek, yazmak isterim. Çaresiz çocukluk günlerime giderim. O geçmiş günler, çok aydınlık, çok sıcak, çok mutlu olaylarla, anılarla doluymuş gibi! Ha bir 1930 gecesi, ha 40, ha 50, ha 70, ha 90, ha 97!..

Annemin sık sık söylediği bir sözü anımsıyorum: "Yaşa yaşa gör temaşa" "Temaşa"lar sıkıcı, bıktırıcı, usandırıcı! Ülkemizi 1997'de neler bekliyor diye düşündük mü kendimizi karanlık bir çıkmazda buluruz. En küçük bir umut ışığı da mı yok? Gerçekten yok! Ama bizler yarınlarımızı kendi gücümüzle hazırlamak, kurmak göreviyle başbaşayız. Mutluluğu yaratmak gücü insandadır. Öyleyse, her türlü umutsuzluk bataklıklarını kurutmanın yolunu bulmalı, 2000'li yıllara umutla, güvenle koşmalı...

31 Aralık

1997

Sürgünler Sürgünlükler

Romalı şair Ovidius, İmparator Augustus'un buyruğuyla Karadeniz kıyısında Tomi şimdiki adıyla Köstence'ye sürülmüştür. Dünyanın tanıdığı bu eski sürgün, bir dostuna gönderdiği mektupta şöyle sesleniyor:

"Uzun süre kullandığım Latince sözcükleri bulmakta ben bile zorlanıyorum. Yine de İtalyan diline olan alışkanlığımı kaybetmemek için ve dilim, vatanımın seslerini kaybetmesin diye, kendi kendime konuşuyorum, kullanmayı unuttuğum sözcükleri bu şekilde yakalayıp bir araya getiriyorum. Zamanımı böylece dolduruyor, kafamı meşgul ediyorum. Mutsuzluğumu düşünüp durmaktan, kendimi böylece kurtarmış oluyorum. Sefaletimi şiirle unutmak istiyorum."

İsa'dan sonra 18 yılında Köstence'de ölen Ovidius'un bu yazdıklarını daha sonraki dönemlerin sürgünleri de yinelemişlerdir. Kimi politika yüzünden, kimi de yaşadığı toplumdan kendini kurtarmak amacıyla seçmiştir sürgün yaşamını... Zoraki sürgünler de vardır, gönüllü sürgünler de... Ama öyleleri de var ki zaman zaman kendi öz yurtlarında bile sürgünlüğü duymuşlardır. Kemalettin Kami'nin "Ben gurbette değilim gurbet benim içimde" dediğini unutmayalım!..

İlginç bir çalışma: "Sürgün Edebiyatı, Edebiyat Sürgünleri" (Bağlam Yayını). Değerli araştırmacı Feridun Andaç'ın hazırladığı kocaman bir kitap. Önsöz'de Andaç sürgünlüğün tanımını şöyle yapıyor:

"Sürgünlük bir durumdur. Konumu belirleyen, belirleneni yansıtandır aynı zamanda... İnsanlığın trajik serüvenini anlatır bize. Yazar için, çekilen acılar, yoksunluklar, sürüklenişler, bambaşka bir duyarlık evreni sunar ona."

Hiç kimse kendi isteğiyle, yaşadığı topraklardan kopmaz. İlle bir neden olmalı ki yazar evinden, sevdiklerinden, dostlarından kopup bambaşka bir çevreye göçsün. Victor Hugo 19 yıl Guernesey adasında yaşadı. İkinci İmparatorluk çökünce yurduna döndü. "Sefiller" gibi dev yapıtlar o sürgün yıllarında yazılmıştır. Ovidius de "Değişimler" adlı ölümsüz yapıtını sürgün yıllarına borçludur. Namık Kemal, Ziya Paşa, Refik Halit, Ref'i Cevat, Nâzım Hikmet, Fakir Baykurt, Demir Özlü, Abidin Dino, Ataol Behramoğlu, Zekeriya ve Sabiha Sertel'ler, daha niceleri politik açılardan kendilerini yurt dışına atmak zorunda kalmış kişilerdir.

Hitler Almanyası'ndan, Stalin Rusyası'ndan, Franko İspanyası'ndan canını kurtaran, çaresizlikle yabancı ülkelerde nerdeyse bir ömür boyu yaşayanlar ise sayısız. Thomas Mann'dan Stefan Zweig'a, Alberti'den Ritsos'a, Victor Hugo'dan Sadık Hidayet'e, Anturian'dan Kundera'ya, daha kimlere kadar!..

Franko İspanyası'ndan kaçan Rafael Alberti tam 39 yıl yurdundan uzakta yaşadı. "Otuz yaşlarımda gittim altmış beş yaşında geri döndüm" diyor. Ama hep İspanyol dilinin yaşadığı yerde geçirmiş yıllarını, Arjantin'de, bir süre de İtalya'da... Bir yazarın anayurdu doğup büyüdüğü yerden çok, o yerde konuşulan dildir. Gerçek sürgün dilini yitirmekle başlar. Moskova'da Türkçe şiirler yazan Nâzım Hikmet, Fransa'da İspanyolca yapıtlar veren Neruda öz dillerinin sıcaklığında, sürgün olmanın acısını olabildiğince az duymuşlardır.

"Türkçem benim ses bayrağım" demesi gibi Dağlarca'nın!.. Nâzım Hikmet, Nedim Gürsel, Fakir Baykurt, Erdal Öz, Ataol Behramoğlu vb. gittikleri ülkelerin dilinde yazmadılar. Türkçe onların gerçek anayurdu oldu. Ne diyordu Juan Goytisolo: "Sürgündeki yazar için dil gerçek vatanın yerini tutar."

Pek çok ülkede olduğu gibi bizde de anayurttan ayrılıp yabancı topraklarda yaşamlarını sürdürmeye çalışanlar çoğunlukla buna politik nedenlerle katlanmışlardır. Saltanat döneminde böyle, cumhuriyette, özellikle demokrasiye paydos denildiği ara rejimlerde böyle!

Yalnız yazarlar, şairler mi? Pek çok politika adamı da anayurttan ayrılmak zorunda kalmıştır. Yüz ellilikleri anımsayalım. Bu arada ara rejimlerde kendini İsviçre'ye atan, güvence sağlamadan Türkiye'ye dönmeyen Bay Erbakan'ı da unutmayalım. Haklı haksız suçlamalar yüzünden Almanya'lara, İsviçre'lere, Fransa'lara giden bilim, politika adamlarının sayısı da az değildir. Ama bu gibiler, hiçbir zaman anayurtlarının gerçeklerinden kopmamışlar, ilk fırsatta ülkelerine geri gelmişlerdir.

Feridun Andaç'ın hazırladığı, sürgünlük konusunda birçok ilgi çekici yazının yer aldığı "Edebiyat Sürgünleri, Sürgünlük Edebiyatı"nı okurlarıma öğütlerken, çağdaş romanımızın iki güzel eserini de bu arada anmak isterim: Yakup Kadri'nin "Bir Sürgün"ü ile Refik Halit'in "Sürgün"ü...

4 Ocak

Sözcüklerle Yolculuk

Ne çok TV yayını var. Ne çok gündelik gazete var. Ne çok köşe yazarı var. Ne çok politikacı, ne çok siyasal parti... Bu denli 'çokluk' karşısında yurttaşın şaşkına dönmesi, ne düşüneceğini, ne yapacağını bilemez duruma düşmesi kaçınılmazdır.

Her gün bütün gazeteleri alamıyorum elbet! Yarısını bile!.. Ama haftada bir iki gün sağdaki, aşırı sağdaki ortadaki, hafif solumsu olanları alıp hiç değilse bazı haberlerine, bazı köşelerine bir göz atmadan da duramıyorum. Uzunca bir süredir evden pek çıkamadığım için olup bitenleri çaresiz okumakla, izlemekle yetiniyoruz. Bu da, oldukça yorucu bir iş! Ama, mademki 1997 Türkiyesi'nin on beş milyonluk İstanbul'unda yaşıyorum, mademki düşüncelerimi haftada birkaç kez okurlarımla paylaşıyorum, gerçeklerden büsbütün kopmamam gerekiyor...

Kitapları da unutmamalı. Ülkenin pek çok yerinden yeni kitaplar geliyor. Hepsini gereği gibi okumak zor, hem vakit yok, hem de kendi çalışmalarım var. Bir de yarışmalara gönderilen öyküler, yazılar, yeni ürünler. Bir ara, ödüllerden çoğunda seçici kurul üyesiydim. Yansız bir yazar saydıklarından mı, yoksa 'bu adam ister istemez her şeyi okur' sandıklarından mı? Şiirlerde, romanlarda, öykülerde, oyunlarda, denemelerde seçici olmak büyük sorumluluktu. Gide gide, bir Sait Faik, bir de Haldun Taner ödüllerindeki seçici kurul üyeliğim kalmıştı. Tam otuz yıl Sait Faik Öykü Ödülü'nde görev yaptıktan sonra bu işi artık bıraktım. Biraz da daha genç arkadaşlar Sait Faik'in anısını yaşatsın, yeni öykücülerin tanınmasında etkin olsun.

İstanbul'un havası mı, suyu mu, nedir kişiyi huzurlu bir yaşan-

tıdan, rahat çalışma olanağından yoksun kılan? Bir kez, kendi başına kalamıyorsun. Kentin gürültüsü, yaşama sıkıntısı, bir karmaşa içinde zaman öldürülüyor. Oysa, uzak bir köy evinde, bir ağaçlı bahçede, bir manzaralı balkonda oturup bir kitabın, dinlediğin müziğin içinde kendini bulmak, bambaşka bir şey... Bir duygu, bir hava, bir dinginlik, bir açılım...

Victor Hugo dostlarına şöyle seslenirmiş: "Kentten uzakta, kentin gürültüsünden uzakta, beni bulun, beni bulun." Ne yapsın koca şair, tam on dokuz yıl Paris'inden, sevgili yurdundan uzak bir yaşam sürmüş, kayalık bir adada, kuzey rüzgârlarının canavarca estiği, dalgaların devce kıyılara çarptığı bir yabancı adada!..

Ama ben, ki İstanbul'da doğup büyümüş bir kent çocuğuyum, bıktım artık, usandım, yoruldum. Necatigil, "Sokağa mı çıkıyorsun dikkat et" demişti bir şiirinde. Nerde sokağa, yola, caddeye çıkıp yürümek, bir yerden bir yere otobüsle, trenle gidebilmek! Bir büyük serüven oldu kent gezintileri! Kaç yıldır doğum yerim Şehzadebaşı'na bile gidemedim. Bir gitsem binlerce anı saracak çevremi, nice roman, öykü başlangıçları!..

Yaştan mıdır, yoksa o talihsiz kazanın ardından yaşadığım hastane gün ve gecelerinin yıkıntısı mı? Sevdiğimle, dostlarımla karşılıklı söyleşiler, rahat bir koltukta akşamın kızıl bulutlarına dalarak şiirler okumak, güzel bir TV filmi izlemek, bir plak dinleyerek geçmiş yüzyılların dünyasına girmeye kalkışmak, yetiyor, artıyor bile!..

"Benim mi Allahım bu çizgili yüz" diyordu Cahit Tarancı... Otuz beş yaşındaydı bu dizeleri yaşadığında.. "Dostlarla da yollarımız ayrıldı bir bir / Gittikçe artıyor yalnızlığımız" diyordu. Karamsar bir şiir saymışlardı CHP Şiir Ödülü alan bu güzel şiiri... Bir gün Nahit Sırrı Örik, "Beyfendi, adam yetmiş yaşına kadar yaşayacağını sanmış, buna karamsar şiir denilir mi?" demişti. Ne yetmiş! Tarancı ellisini bile bulmadan gitti!..

Genç yaşta ölmek sanatçıyı ölümsüz kılarmış, öyle derler! Ama bu, zaten ölümsüz yapıtlar yaratanlar için... Böyleleri yetmişine, sek-

senine kadar yaşasa, kimbilir daha neler vermezlerdi? Bir de, Rossini gibileri var, en büyük yapıtlarını kırk yaşından önce vermiş, ama seksenine kadar yaşamış! Ne mi yapmış? Yemekler icat etmiş, bol bol yemiş içmiş, müziği falan bir yana atmış!..

Çok ciddi konular vardı. Nice gazete kesiği toplamıştım. Ne demiş ressam Manet bir gün şair Stephane Mallarme'ye "Öyle güzel duygularım var, ama bunları şiir olarak kâğıda dökemiyorum." Ne yanıt vermiş şair: "Şiir, duygularla değil, sözcüklerle yazılır."

İşte size sözcüklerle çıktığım bir kısa yolculuk, ordan burdan, daha çok kendimden, kendi gündelik serüvenimden... Hoşgörünüze sığınarak!..

9 Ocak

Bir İthaka Yolcusu...

"Hiç aklından çıkarma İthaka'yı
Oraya varmak senin başlıca yazgın."

Demir Özlü "İthaka'ya Yolculuk" romanının başına Kavafis'in dizelerini koymuş. İthaka neresi? İyonya denizinde bir Yunan adası... Troya savaşında, tahta at kurnazlığını bulan, İthaka Kralı Odiseus'un, ülkesine dönmek için harcadığı yıllar, başından geçen serüvenler Homeros'un ölümsüz yapıtında anlatılır. Savaşlar, tehlikeli deniz yolculukları, İthaka'da yıllardır kocasını bekleyen Penelope...

İthaka'ya varmak!.. Bir amaca, bir ülküye, bir umuda, bir aşka ulaşma çabasının bir çeşit simgesidir. Nice sanatçı, şair, yazar, bir inancın, bir düşüncenin savaşını veren her kişi İthaka'ya, İthaka saydığı bir yere varmayı bir yazgı edinmiştir. Bütün bir yaşam geçse de, umuda, mutluluğa, Ahmet Haşim'in "uzak ve mavi gölgeli bir belde" saydığı bir ütopyaya, bir yok ülkeye duyulan özlem bir türlü sona ermeyecektir. Herkesin, hepimizin gizli ya da açıkça benimsediği, yaşattığı böyle bir "mavi belde"si vardır.

Demir Özlü'nün yeni romanı "İthaka'ya Yolculuk"u (Can Yayınları) okurken bütün bunları yaşadım. Tam on yıl yurdundan, sevgili İstanbul'undan uzak yaşamak ne demektir? Hele bir yazar için!.. Demir Özlü yaşamının önemli yıllarını askerlikte geçirdi, anlamsız yere yedeksubaylıktan yoksun bırakılarak... Derken davalar, duruşmalar! Kendini sürgün yaşamına çaresizlikle mahkûm ediş. On yıl! Gurbette geçen on yıl!

Kimi, bu sürgünlüğü kendi iç dünyasında geçirir. Kemalettin Ka-

mi gibi "Ben gurbette değilim, / gurbet benim içimde" diyerek; kimi de Ahmet Haşim gibi "O belde - Hangi kıtayı muhayyelde - Hangi bir nehr-i dur ile mahdut - Bir yalan yer midir veya mevcud" diyerek...

"İthaka'ya Yolculuk" bir roman. Ama yazarının bir roman kişisi gibi içinde yaşadığı, acının acısı bir sürgünlüğü yaşattığı nice kişinin öyküsü. İsveç'te, küçük bir apartman dairesinde, karlı yollarda, küçük kahvelerde, ama hep bir yalnızlığın içinde geçmişi, çocukluğu, gençliği, İstanbul'u bulan bir genç adam. Fatih'ler, Feriköy'ler, Beyoğlu'lar, Galata'lar, taşra kentleri, kasabaları...

"Hiçbir yerde bütün bütüne rahat değildim. Her yerde eğretiydim artık. O zihnimin bağlarından kurtulduğu yolculuk günlerinde, bir süre için kaldığım otel odalarını ya da yazı yazabilmem için bana bir iki ay boyunca verilmiş odalarda duyduğum kurtulmuşluk duygusunu bir yana bırakırsak, hiçbir yerde. Dönüp dolaşıp gene oraya vardığım, o kuzey kentindeki evimde de. Hep eğreti bir yaşamdı bu."

Bir balkondaydık. Etraf karlıydı. Odanın sigara dumanından, seslerden uzakta bir an... Demir'le şaraplarımızı içerek geçmiş günleri, Demir'in kuşağının Baylan Pastanesi anılarını düşünüyor, anımsıyorduk. Bir edebiyat adamı, ne kadar politikayla, hukukla, toplumla ilgilense de, sonunda edebiyattır, şiirdir, öyküdür, romandır, sanattır yaşamını dolduran, anlam veren... Demir Özlü, ta Kabataş Lisesi'nden, Behçet Necatigil'in öğrencisi olduğu, "Dönüm" dergisini Hilmi Yavuz'larla birlikte çıkardığı, ilk gençlik denemelerini Vedat Günyol'un Ufuklar'ında yayınlamaya başladığı günlerden başlayarak hep yazar, hep edebiyat adamı kaldı. Bir çeşit edebiyat sürgünü...

"İthaka" Adası, onun için varılması, elde edilmesi, bir İstanbul düşünde görülmesi, yaşanması gereken bir "yok ülke" olmuştur. Her birimizin "mavi bir belde"si yok mu? Sığındığımız, kaçıp varmak istediğimiz, Stephane Mallarme'nin "kaçmak oraya kaçmak, kuşların sarhoş olduğu bir yerde" kendini bulmak özlemi, nice nice sanat adamının gündelik yaşamın etkisinden sıyrılarak kendini arayıp bulmaya çalışması gibi...

Demir Özlü'nün öykü ve romanlarında okuru alıp sürükleyen şiirli bir hava duyulur. İstanbul'un sokakları, köşeleri, insanları, sorunları elle tutulurcasına yaşatılır. Bireyci bir tutum değildir bu, yazarın kendi kişiliğinde bir toplumu yaşatmasıdır. Hepimiz olabiliriz İthaka'ya ulaşmak isteyen, çaresizlikle, tüm ilkgençlik aşklarını, yaşantısını, özlemlerini gerilerde bırakıp yabancı ülkelere kaçan, kaçmak, gitmek zorunda kalan kişi? Bir yazar başka ne ister? Okurunu kendi dünyasına çekmek, ona kendi serüvenini yaşatmak, sevdirmek...

"Şimdi artık bu uzun yolculuğun sonunda İthaka'ya varsam da, ürkmüş gözlerle seyredeceğim onu. O kentte sadece eski silüetlerden bir ikisini bulacağım. Böylece geçtiğini anlayacağım yılların. Sonra yeniden değiştireceğim yönümü. Bana o kadar da yabancı gelmeyen bir yer aramak üzere. Böylece durmadan sürecek serüvenim."

Ben, iyi ki Demir bu upuzun gurbet yıllarını yaşamış, diyorum. Acı bir şey, istenmeyen bir durum! Ama yaratıcı, yaşamın her olayından, her yenilgisinden, her durumundan çok şeyler öğrenecekler. Bunca güzel yapıt başka nasıl yazılabilirdi ki? Kavafis ne diyor dizelerinde:

"Geçtiğin bunca deneyden sonra öyle bilgeleştin ki / Elbette biliyorsundur ne anlama geldiğini İthaka'ların."

2 Şubat

Victor Hugo'dan Bir Ders

Mehmet Akif "Tarih tekerrürdür diyorlar, ama ibret alınabilseydi hiç tekrarlanır mıydı?" demiş. Tarihten bugün bile ibret alacağımız davranışlar vardır. Ama bunları görmezlikten gelmek ucuz politikacıların işidir. Kişilikli, insana; hukuka saygılı olanlar gündelik çıkarların üstüne çıkmayı başarırlar. Gerçi yaşadıkları günlerde bu tutumlarının yararını görmezler ama, General de Gaulle'ün dediği gibi, "Gelecek, uzun sürelidir"

Bugün böyle bir sayfa açmak istiyorum:

25 Şubat 1848 tarihinde Fransa'da Krallık bir halk başkaldırısı sonucu yıkılmıştır. Victor Hugo olayı duyar duymaz Paris Belediye Sarayı'na gider. Sokakta coşkulu halk büyük şairi görünce "Victor Hugo'ya yol verin" diye bağırır. Derken birkaç kişi şairin önüne dikilir: "Yaşasın Victor Hugo, yaşasın cumhuriyet"... Belediye Sarayı'nda geçici bir hükümet kurulmak üzeredir. Halk şairlerinin de kendileri gibi coşkuyla bağırmasını istemektedir. Ama Hugo, onlara şöyle seslenir:

"Ben zorlanarak 'Yaşasın cumhuriyet' diye bağırmam. Ben 'Yaşasın halk' diye bağırırım. Çünkü böyle bir sesleniş içimden geliyor. Bir gün gelecek, ben de 'Yaşasın cumhuriyet' diye bağıracağım, ama zorlamayla, buyrukla değil, içtenlikle yükselen bir sesleniş olacak."

Coşkular çoğu kez yanıltıcıdır. Bugün "Vatan seninle gurur duyuyor" diye çığlıklar atanlar, o gurur duydukları insanların kaç türlü suçlama altında olduğunu görmezlikten, duymazlıktan gelenler, bir süre sonra aynı kişileri belki en çirkin sözlerle yuhalayacaklardır. Ülkemizde bu durumu kaç kez gördük, daha kaç kez de göreceğiz. "Yaşasın" diye bağıranlar bu sözü, neden, hangi anlamda söylediklerini bilmelidirler. Aynı kişilerin çok geçmeden başka durumlar, başka kişiler için yine "yaşasın" çığlıkları attıkları, yalnız bizde değil, tüm dünyanın pek çok yerinde görülmüştür.

25 Şubat1848 tarihine dönelim:

Victor Hugo kalabalığın alkışları arasında Belediye Sarayı'na gider. Geçici hükümetin lideri durumundaki şair Lamartine arkadaşını görünce hemen: "Aziz dostum sizi evinizin bulunduğu bölgenin belediye başkanlığına atadık" der. "İşte yazılı kararname"

Hugo, teşekkür eder, ama bu görevi kabul etmeyeceğini bildirir. Lamartine, "Siz o bölgede çok seviliyorsunuz" deyince, Hugo, buna "Benim gücüm daha çok manevidir, resmi görev yapan bir kişi olamam" yanıtını verir.

Lamartine, arkadaşı Victor Hugo'yu başka bir odaya götürür, ona cumhuriyet yönetiminin Milli Eğitim Bakanı olmasını önerir. Belediye başkanlığını önemsiz gördüğünü Milli Eğitim Bakanlığı'nı geri çevirmeyeceğini sanmaktadır. Hugo bunu da ret edince, Lamartine sorar: "Siz cumhuriyet yanlısı değil misiniz?"

Victor Hugo'nun yanıtı:

"Ben ilke olarak cumhuriyetten yanayım. Ama daha düne kadar Fransa'nın Ayan üyesi idim, hep Naiplik yönetimini savundum. Şimdilik, cumhuriyet yönetimini erken buluyorum. Naiplik yönetimini daha yararlı görüyorum."

Lamartine'in "Ben de eskiden Kralcıydım. Uluslar, hanedanların üstündedir" sözlerine Victor Hugo şu karşılığı verir:

"Ama siz milletvekili idiniz, sizi halk seçmişti, beni ise Ayan üyeliğine Kral atadı." Lamartine, "Kral sizi Ayan üyesi yapmakla o meclisi onurlandırmış oldu" dese de, Hugo kararını değiştirmez: "Teşekkür ederim. Bütün bunları siz dıştan, bense vicdanımın derinliğinde görüyorum" diyecektir.

"Gelene paşam, gidene ağam" diyen çirkin politikacılık, içtensizlik, çıkarcılık her dönemde, her ülkede zaman zaman etkinliğini sürdürmüştür. Küçük fırsatlardan yararlanmak, koltuk, makam, servet sahibi olmanın koşullarını içine sindirmek bir süre o kişiye bir şeyler kazandırır. Ama o "uzun süreli gelecek" yani tarih, karşısında bütün o güncel hesaplar ilerde bir gün o kişinin nefretle, lanetle anılmasına yol açacaktır. Victor Hugo'nun davranışının çirkin politikacılara bir ders olması dileğiyle.

8 Nisan

Sait Faik'le Bir Akşam Üstü

Sait Faik Abasıyanık'ı yitirdiğimiz 11 Mayıs 1954'ten bu yana tam 43 yıl geçti. Bugün sizlere belgesel bir anı sunmak istiyorum. Sait Faik'in ölümünden bir yıl önce yaptığım bu röportaj 16 Mayıs 1953 günü "Vatan" gazetesinde yayımlanmıştı.

Sait Faik, o günlerde Mark Twain Derneği'nin onur üyeliğine seçilmişti. Bu onuru kazanan ikinci Türk! Birincisi mi kim? Atatürk...

★★★

"Beraber Beyoğlu'na çıkıyoruz, Beyoğlu'nun civcivli bir saati. Sait'in sevdiği saat. Konuşarak yürüyoruz.

- Ben de, diyor bu sabah, gazetede okudum. Yaşar Nabi'ye göndermişler şu kartı: Mark Twain'in torunu Mr. Clemens imzasını taşıyor, şöyle diyorlar: 'Modern edebiyata eserlerinizle yaptığınız hizmetlerinizden dolayı derneğimiz size onur üyeliği vermekle şeref duyar'

Sait Faik, toplumun, aydınların büyük çoğunluğunun yıllardan beri göstermiş olduğu kayıtsızlığa karşılık, ta Amerika'dan bir kültür derneğinin gösterdiği alakaya şaşıyor.

Sonra her zamanki aşırı tevazuu ile:

- Bu, diyor, yalnız bana verilen bir onur üyeliği değil. Bu, bütün bizim nesle. Yeni Türk hikâyeciliğine. Beni memnun eden taraf da bu. Yeni hikâyeciliğimizin ta Amerikalara kadar şöhretini yaymış, duyurmuş olması. Ben, hikâyecilerin en yaşlısı olmak dolayısıyla seçilmişimdir, o kadar.'

Tam, Yüksekkaldırım'dayız. Güneş battı, akşamın ilk serinliğinde bir kahvede çay içiyoruz.

- Sakın öyle işi büyütme yazarken, diyor.

Bir an Yüksekkaldırım'da Sait'in hikâyelerindeki dünyada yaşıyorum. Önümden, hayalimden onun insanları geçiyor.

- Yaş 47, diyor. Ne olacak artık geçti her şey.

- Belki Amerika'ya çağırırlar seni, diyorum. Belki Amerikalı bir tabi çıkar!..

- Sahi, diyor, birkaç hikâye isteseler. Tamam demektir. Ama Paris'ten başka yere gidemem. Halim yok, telaşa koşuşmaya gelemem.

Merdivenlerden iniyoruz, İlk karanlık şehre çökmekte. Sait Faik akşamlarından biri... Hikâyelerini okuyanlar ne demek istediğimi bilirler...Şimdi o bir vapura binecek, uzaktan devasa bir ışıltı böceği andıran adasına gidecek. Köprü, insanlar ve vapurlar... Gerçekteki görünüşleri ile değil, Sait'in hikâyelerindeki halleriyle görülüyorlar. Vapura beş dakika var. Sait gişeye koşuyor.

Köprü üstü. Haliç. Uzaktaki Unkapanı. Beyazıt Kulesi. Şoför, biletçi, çocuk, kadın, erkek... Bütün şehir Sait Faik'in şiirini taşıyor. O bizlere ne kazandırdı? Gelecek nesiller için bu hikâyelerin değeri nedir? Bunları düşünmenin sırası değil. Gerçek olan şu, içimizde, yanı başımızda Batılı bir yazar, büyük bir yazar yaşıyor. Sinema önlerinde, kahvelerde, sokak köşelerinde herhangi bir şahıs gibi gündelik yaşamasını sürdüren bu beyaz saçlı, yorgun bakışlı, büyük hayalli, soluk şapkalı adam hepimiz için duyuyor, yaratıyor. Bu geçip giden günlerimizden geleceğe kalacak akisler, hatıralar, onun ve onun yolundan geçip gelecek yaratıcıların eserleriyle olacak.."

★★★

Geçenlerde bir kitap çıktı "Sait Faik 90 Yaşında" adlı... Şimdi o, 91 yaşında mı? Olamaz!

6 Mayıs

Nail V.'den Çakırhan'a

"Kimi der ki kadın/ Uzun kış gecelerinde/ Serip bir döşek gibi/ Yatmak içindir.

Kimi der ki kadın/ Yeşil bir harman yerinde/ Dokuz zilli bir köçek gibi/ Oynatmak içindir."

Benim kuşağım ilk kez bu dizelerle tanıdı Nail V.'yi... Kimdi bu Nail V.?

Resimli Ay, Ses dergilerinde bir süre şiirleriyle görünmüş; Nâzım Hikmet'le birlikte "31 + 1 = 1" adlı bir kitap çıkarmış; tüm gençliğini inandığı bir görüş adına harcamış, uzun yıllar hapislerde yatmış, Moskova'larda öğrenim görmüş biri...

"Kimi der ki" diye başlayan dizelerinde, biz, o günlerin genç edebiyat heveslileri, yeni, taze bir ses, bir duyuş seziyorduk. Nâzım Hikmet'inkilere benzer bir dize sıralaması, aynı siyasal amaca bağlılık, ama şiirlerindeki sesin kendine özgü başkalığı...

Kadına böylesine saygılı bir yaklaşım, kadını yalnızca bir eş, bir sevgili, bir cinsel eğlence aracı olarak görmemek, yeni bir anlayışın belirtisiydi.

"Ne bu/ Ne şu/ Ne öyle/ Ne böyle/ Ne döşek/ Ne köçek

O benim/ Kollarım, bacaklarım, dudaklarım ve başımdır/ Yavrum, anam, öz kardeşim/ karım/ Kavga arkadaşımdır."

Yıllar sonra Nail V.'yi Gökova'da tanımak olanağına kavuştum. Yaşlı bir genç adam... Birbirinden güzel evler, köşkler, dinlence köyleri kuran, Ula'nın geçmiş zaman evlerinin güzelliğini günümüze taşıyan, bu yapılara ayrı bir tat, bir çekicilik veren... Şiirden kopmuştu. Belki yarım yüzyıl olmuştu şiir yazmayalı... Mimar mıydı? Mimardan

başka bir şeydi. Ağa Han Ödülü'nü kazandığı zaman bazı çevreler mimarlık öğrenimi yapmadığını ileri sürerek küçümsemişlerdi. Mimarların en büyüğü Mimar Sinan mimarlık öğreniminden geçmiş gibi.

Nail V., bugünkü bilinen adıyla, Nail Çakırhan'ın bu yönünü en iyi Can Yücel şu kısacık şiirinde belirtmişti o garip tartışmalar sırasında:

"Yüksek mimardan geçilmeyen/ bu ülkede/ Yüksek olmayan mimar/ Bir tek Mimar Sinan var diyordum/ bir ikincisi var/ Yüksek olmayan bir mimar/ Nail V./ "Yüksekler" yükseklerden atıp/ kendilerini/ Çatlasınlar patlasınlar."

Nail Çakırhan nice yıllardan sonra tüm şiirlerini bir araya topladı. Scala Şiir Dizisi'nde çıkan "Daha Çok Onlar Yaşamalıydı" başlıklı bir kitapta... 1930'ların inançlı şairinin eskimemiş duyguları, düşünceleri... Atılıma, yeniliklere, savaşıma çağıran dizeleri... Acılarla, sürekli yaşanan serüvenlerle geçmiş yıllar... Bir başkaldırışın izleri...

"Diyorlar ki/ Yerler yavrum başını/ Genç yaşını/ kurşuna dizerler yavrum/ Vaz geç/ Şairsen eğer/ Yaz geç/ Diyorlar ki/ paraya tapmalıymışım/ Olup bilmem hangi baltaya sap/ yağlı ballı bir kap/ kapmalıymışım/ Dünyalığımı yapmalıymışım."

Nail Çakırhan'ın daha o gençlik yıllarında beslediği, sanatında da uyguladığı tutuma gelince:

"Sanatta şekilden ziyade muhtevaya ehemmiyet vermek elzemdir. Vezin ister serbest ister hece, ister aruz olabilir. Yalnız nasıl ki dünün el tezgâhlarıyla bugün makine endüstrisinin ihtiyaçlarını karşılamaya imkân yoksa, daha başka bir deyimle, Beethoven'in sonatlarını tek telli bir saz, çatlak sesli bir zurna veya şişirilmiş bir davulla çalmak ne kadar imkânsızsa, bugünkü cemiyetin aşkını, ıstırabını, iç mekanizmasını aruz ve hece ile ifadeye çabalamak da o kadar gülünç olmaktadır."

Bu konuda Nail V.'nin bir başka sözü de şu:

"Benim için sümüklü bir böcek gibi kendisini kendi kabuğu içine hapsetmiş, acayip bir mahlûktan her şey çıkar, bir sanatkârdan başka."

Nail V. için yazdığı bir eleştiride Hüsamettin Bozok onun sanatçıdan "görülmemiş yenilikler, rastlanmamış vakalar değil, iki kere iki dört eder katiyetle geniş kitlelerin derdine çare ve ilaç verecek sanat eserleri bekliyoruz" dediğini yazıyor...

Bu yıl da, geçen yıl da, Nail Çakırhan sayısız güzel yapıtlarla anlam kazandırdığı Gökova'ya gelmedi. Geçmiş yazlarda azmak kıyısında bir ağaçlıklı köşede iki kadeh rakının dostluğuyla geçirdiğimiz anları bir kez daha yaşamak istiyorum. Yine sanattan, şiirden, geçmişten söz açarak...

"Daha çok onlar yaşamalıydı"nın şairine daha nice yaratma dolu yıllar dilerim.

13 Mayıs

Ekmekçi'siz

Kimi zaman kalem durur. Hangi sözcükle başlayacağınızı bilemezsiniz. Elli yıldır hemen her gün yazan bir insan da olsanız! Belki de eliniz varmaz. Daha düne dek telefonda konuştuğunuz, yazdıklarını izlediğiniz, hayalinizde nice güzel anılarını yaşattığınız bir dostu nasıl olur da bu dünyadan kopmuş sayarsınız! Üstelik o dost, yaşam dolu, capcanlı, hiçbir zaman gülümsemesini, güzel günlere inancını yitirmemiş biri ise!..

Mustafa Ekmekçi nisan sonlarında telefon etmişti. Her zamanki sevinçli, mutluluk taşan sözleriyle, kimseninkine benzemeyen kahkahaları ile... Bir de öğrendim, hastaneye kaldırılmış... Daha önce de böyle sayrılıklar geçirmişti, bunu da atlatır diyordum. İyileşme haberini bekliyordum. Derken inanılması çok güç bir haber çıkageldi! Ekmekçi artık yoktu. Ankara Notları'nı bir daha okuyamayacak, sevinçli telefonlarını bundan böyle duyamayacaktım...

Kişi ölümlüdür, bunu en baştan biliriz, Dağlarca "Ben nasıl ölürüm anlamıyorum" demişti. Eklemişti: "Dünya yok olabilir belki" Her kişi, her yazar bir dünya değil midir? Her dostun ölümü biraz da bizim eksilmemiz, bizim azalmamız, bizim yok olmamız... Yaşamboyu parça parça eksilerek yaşamıyor muyuz?

Ölümü yakıştıramadığımız insanlar vardır. Bir süre ortadan yitip gitseler de bir gün yine karşımıza çıkacaklar! Bir yolculuğa gitmişler, er geç geri dönecekler!.. Ben de, Ekmekçi'yi hep sürekli yolculuklar yapan bir dost olarak anımsayacağım. Onun büsbütün yokluğuna alışamayacağım. Mustafa Ekmekçi yazdıklarıyla, konuştuklarıyla, hele hele kimseninkine benzemez kahkahalarıyla hep aklımda olacak...

"Bugün piyasada 'Atatürkçü' geçinen yığınla kişi var, bir ince-

leyiniz. Nâzım Hikmet'e 'vatan haini'; Köy Enstitüleri'ne 'komünist yuvası' gözüyle bakıyorlarsa, bunlar, gerçek değil, 'düzmece' Atatürkçülerdir."

Yayımlanan son kitabı, "Öksüz Yamalığı"nın (Çağdaş Yayını) son satırları böyle. Köy Enstitüleri konusundaki yazılarını toplayan bir ilginç kitap... Belgesel değerde bir çalışma... Mahmut Makal'ın kitabın önsözünde dediği gibi "Köy Enstitüleri gerçeğini ve kapanışlarından sonra toplumun üstüne çöken karanlığı" en açık, en gerçekçi biçimde anlatan, daha doğrusu tarihe kazandıran bir kitap...

"Ekmekçi, Köy Enstitülüden daha çok enstitülü bir yazarımızdır. Köy Enstitüleri konusunda en çok yazı yazan odur. Tonguç örneği bir halk adamıdır. Eğitim ve Köy Enstitüleri'yle ilgili olarak Köy Enstitülüler hep onu ararlar. Mektuplar, yazılar; telefonlar yağar ona. Gazetedeki odası arı kovanı gibi işler. Bildiğim kadarıyla bu insan seli bir başka yazara akamaz... Hepsinin sorununu çözmeye çalışır. Yazıları da bu yüzden ona ulaşanların sorunlarıyla, ürettikleri düşüncelerle doludur."

Ben de, herkes gibi Ekmekçi'yi Köy Enstitülü sanırdım. Değilmiş! Ama bu sorunu onun kadar güçle, inançla savunan yoktu. İnandığı konuda hiçbir zaman ödün vermezdi. Okurlar da onun içtenliğine inandıkları için her yazısını, hatta yazılarında satır aralarına sıkıştırdığı gerçekleri öğrenir, aynı davanın birer gönüllüsü olurlardı. Yalnız gazeteci, yazar olarak değil, insan niteliğiyle de eşine az rastlanır bir dost, yalnız yakınlarının değil, herkesin dostu, halkın dostu... Haklı gördüğü davanın en önde gelen savunucusu...

"Uyanın Hey"

Bir kitabının adıdır bu. Bir sis çanı gibiydi. Yıllardır hemen her gün halkımızı bilinçlenmeye, gerçekleri görmeye çağırırdı. Bir yazarın gücü ne kadardır? Ne kadarsa, o kadarını başarıyla gerçekleştirdi. En karanlık, en umutsuz anlarda hepimizi aydınlatan, savaşıma çağıran yazılardı bunlar... Bundan sonra "Ankara Notları" artık yok! Ama güncelliğini yitirmemiş yazılarını toplayan kitapları, dürüst bir gazetecinin, aydın sorumluluğu taşıyan bir yazarın seslenişini kuşaklara taşıyacak...

21 Mayıs

Devrimci Ataç

"Devrimci miyiz? Gerçekten devrimci miyiz?" Bu soruyu o 1953'te soruyordu. Yanıtını da kendi veriyordu:

"Kapatacağız geçmişi. Yeni benliği edininceye kadar olsun, eski divanları okumayacak, eski musikiyi çalıp dinlemeyeceğiz. Gün gelir, yeni benliğimiz kurulur, gelişir, yerleşir. Fuzuli'yi, Baki'yi bir İngiliz'in, bir Alman'ın okuduğu gibi, yani duygularımızla değil, bilgimiz, düşüncemizle okur beğeniriz, o gün gene bakabiliriz geçmişe."

Kimdi bu yürekli, atılımcı, gerçek devrimci? Birçokları uzun süredir kitaplarını okumuyorlar. oysa yazın dünyamızın en unutulmaması, hep güncelde kalması gereken, her yazısıyla düşüncemizi, beğenimizi genişleten bir yazardı o: Nurullah Ataç...

Kırk yıl geçti onu yitireli. 17 Mayıs 1957 günü, elli dokuz yaşında çekti gitti. Ardında birçok benzersiz kitap bırakarak... Birçok kuşağı aydınlatan, ufkunu genişleten yeni duyarlıklara, arayışlara iten bir öncü... Orhan Hançerlioğlu bir gün "Üç insan var, Atatürk en başta, sonra da Muhsin Ertuğrul ile Nurullah Ataç" demişti.

"Günlerin Getirdiği", "Karalama Defteri", "Sözden Söze", "Ararken", "Diyelim", "Okuruma Mektuplar", "Günce", "Söyleşiler", "Dergilerde" Can Yayınları'nda çıkan "Prospero ile Caliban"ın yanı sıra Ataç'ın bütün yapıtlarının bir dizide toplanması gerekmez mi?

Konur Ertop şöyle yazıyor:

"Ataç'ın son dönem yazıları arasında gelenekle hesaplaşma konusu geniş yer tutar. O, geleneği çağdaş yaşamı, kültürü besleyen bir özsuyu sayar. Ama onun köstekleyici bir bağ olmasına da karşı çıkar."

Günümüzde hâlâ geleneklere sımsıkı sarılmak istcyenler var! Bunların sayısı günden güne de artıyor. Birçok nitelikli şair, yazar eskiye, eskiliklere dönmekten yarar umuyor! Osmanlıca sözler, Osman-

lıyı anımsatan değerler, güzellikler arıyor, bulmak istiyor. Ama çağın hızlı akışı, üst üste yeniliklerin başdöndürücü biçimde toplumları değiştirişi çoğu köhnemiş geleneklere, göreneklere bağlanmanın yanlışlığını göstermiyor mu?

"Geleneklerine sımsıkı sarılan onlardan ayrılmakla benliğini yitirmekten korkan bir toplum, kendi kendine öykünüyor demektir. Yeniden yaratamıyor, yeniden aldıklarına kendi damgasını vurmayı başaramıyor da geçmişte yaptıklarını tekrar etmek istiyor demektir. Kendine güvenen, kendinde yaratma gücü bulduğunu sezen bir toplum yenileşmekten, inançlarında doğruyu yanlışı aramaktan, yeni bir yola girmekten çekinmez. Yenisini kurabileceğini bildiği için saplanmaz eski düzene. Geleneklere bağlanmak topluma güvensizlikten gelir."

Oysa Ataç, Divan şiirimizi en çok sevenlerin başındaydı. Baki'nin, Nedim'in dizeleri dilinden düşmezdi. Atatürk'ün de alaturka şarkılardan kimini sevdiğini biliyoruz. Ama bu sevgi, onun radyolarda çalınan alaturka musikiyi hiç değilse bir süre yasaklamasını önleyememişti. Sevmek, kişisel bir tutum. Ama insan, devrimci insan kendini, kendi duygularını, eskiden kalmış beğenisini aşmak zorundadır. Çağdaşlığı, çağdaş uygarlığı, sanatı, kültürü yakalamak, çağdaş insan olabilmeyi özlüyorsa!..

Ataç, "Fuzuli'yi, Baki'yi övmüş, çevresindekilere de sevdirmiş olmasını 'Devrime karşı bir suç' sayar." Der ki "Bizi söylermiş onlar, onlarda bizim sesimiz varmış. Doğru, dünkü benliğimiz var onlarda, bir türlü silkinemediğimiz yüzyılların kurduğu benliğimiz var. Unutmayalım ki biz o benliği yaşatır sürdürürsek, Divan şiiri ile incesaz musikisiyle beslersek güçlendirirsek, yeni istediğimiz benliği, Avrupa uygarlığı içindeki benliği kuramayız... Hani şurada burada Arap yazısını öğreten hocalar görülüyormuş, yakalanınca ceza görüyorlar, bugün alaturka musikiyi yayanların, Divan edebiyatını yayanların yaptığı da onlarınki kadar devrime karşıdır."

Ne diyeyim, Ataç iyi ki bugünleri ülkenin gerisin geri giden bir duruma düştüğünü görmedi!

Anısı önünde saygıyla...

17 Haziran

Külebi'ye Ölüm Yok

"Şair şiirinde öncelikle kendisini anlatacaktır. Bunu ben kırk kere söyledim. Cemal de bunu 'şiir bir mektuptur' şeklinde formüle etti."

Nice mektup yazdı bizlere. Onların çoğu ezberimde... Uzun süredir yeni mektuplarını alamıyoruz. Yaşı seksene geldiği için mi? Hayır. Şairin yaşı yoktur! Şairin ölmesi de yoktur! Bir kitabımda yazdığım gibi, 'Şairlere Ölüm Yok'

Cahit Külebi iki aydır Ankara Başkent Hastanesi'nin yoğun bakım bölümünde yatıyor. Bir yaşam savaşında. Ölüm kapısının önünde. Şair günlerdir derin bir uykuda. Belki eski dizelerini yaşıyor, belki yeni dizeler geçiyor düşünden. Bir gün doğrulacak yatağından, yeni bir coşku ile oturacak daktilo başına, su gibi akan şiirlerini birer mektup gibi yollayacak bizlere. Yalnız bize mi? Geleceğe, yarınlara, uzaklara...

Her şeyden önce bir şair! Sonra da yarım yüzyılı aşan bir dost! Ankara'ya ilk gelişimdi o 1948 yılı... Birlikte bir resim çektirmiştik Görçek'te. Kimi zaman parçaları bir masal gibidir. Resimler de olsa, mektuplar da olsa, güzel anılar belleklerde bütün canlılığıyla yaşasa da, gün gelir inanamazsınız. Biz bütün bunları yaşadık mı, diye sorarsınız.

Dostlarımı, sevdiklerimi hep belleğimde kalan güzellikleriyle, aydınlık yüzleriyle, gençlik coşkularıyla yaşatmak isterim. Hastane yataklarında görmek, orasında burasında birtakım kordonlarla yaşama savaşı verirken izlemek neye yarar?

Cahit Külebi'nin şiiri yaşamayı sevdirir, aşkı, doğayı, ülkenizi... Onun da zaman zaman umutsuzluğun batağına gömüldüğü olmuştur: "Hepiniz öleceksiniz/ Tanrı katına çıkacaksınız utanmadan/ Ruhlarınız koyup kaçacak sizi/ Topraklara gömüleceksiniz" dediği... Ama hemen yaşama sarılmak coşkusu gelir ardından, bir anlık mutluluğu şöy-

le anlatır: "İzin alır gelirsem/ Güleceksin sevincinden/ Sabahları erken kalkacağız/ Sobamızı yakacağız/ Saçların güzel olacak tütünümün renginden/ Ellerin çay kokacak/ Gün doğacak sesinden."

Her şiir bir mektuptur. Yaşam boyu bize gönderilen bu seslenişler dünyayı sevmeyi öğretir. "Nasıl sevmezsin bu dünyayı" diye sorar inançla... İyisiyle, kötüsüyle, acısıyla, sevinciyle yaşamaktır, soluk almaktır, doğayı duymaktır. "Şu denizi nasıl sevmezsin/ Ta uzaklara götürür bizi/ Karımızdan daha iyi bir rüzgâr/ Kurutur terimizi/ Ya ırmaklar ki yurdumuzda/ Sahipsizdirler/ Canları istediği gibi/ Akıp giderler/ Nasıl sevmezsin arkadaşları/ Türkü söylerken/ Nasıl sevmezsin tarlaları/ Yeşerirken."

Külebi'nin şiir evrenine bir daldınız mı, kolay kolay çıkamazsınız içinden... Hele benim gibi, nerdeyse bir ömür boyu dostluğu ile, dizeleriyle yaşamına anlam katmış bir insan, Ankara'nın Başkent Hastanesi'nin yoğun bakım odasında ölümle savaş verirken, bütün o dizeler yepyeni bir anlam kazanıyor. Bir bir, birer canlı varlık gibi önüme geliyor! Her dize bir anıya, bir geçmiş olaya, unutulmaz zaman parçasına götürüyor ister istemez.

"Otuzuma bile basmadan, dostlar/ Ölüm gidersem" diye yazmıştı 1950'lerde... Demek bütün şairler gibi o da, ölümü yanıbaşında duyarak yaşamış... Tam iki aydır sürdürdüğü yaşama kavgasının gücü bence şiirlerinden gelmektedir. Bir varsayım, ama şiirin gücüne inanma...

"Şiirin birinci farkı şudur, sanat türleri içinde yalnız musikiye ve şiire erken başlanır. Yani bir insan kırkından sonra müzisyen olamaz, kırkından sonra şair olamaz. Musikinin öğretmeni ve öğretisi vardır. Şiirin öğretmeni, kuralı ve dersi yoktur" diyordu.

İki aydır sağlığına kavuşmak savaşı veren Cahit Külebi ölümsüzlüğü çoktan kazanmış mutlu bir şairimiz. Bir Fransız şarkısındaki gibi "Onun dizeleri ölümünden sonra da kent, kasaba, köy sokaklarında rüzgâr gibi esecek, her duyarlı yüreğe seslenecek..."

Şair dostumun, hepimizin dostu sevgili Cahit Külebi'nin, sağlığına kavuşmasını içtenlikle dileyerek...

31 Mayıs

Hoşçakal Gökova

Bir politikacı mı, bir maliyeci mi, bir yazar mı?

Cahit Kayra'ya yakışan tanımlama ne olabilir? Daha başkaları da var, araştırmacı, incelemeci, tarihçi...

"Kimimiz para kazanarak, kimimiz aşklar peşinde, kimimiz gerçekleri arayarak, kimimiz güzel sesler, kimimiz güzel renkler içinde hep bu mutluluğu ararız. Benim bu öyküleri yazmamın nedeni de bu. Mutlu olmak için yazıyorum. Bu mutluluk tek başına oluşan bir bencillik değil. Bir bütün içinde olan bir şey. Bu bütün içinde eşimi, dostlarımı, okurlarımı, akşamları bir kadeh rakıyı ve özgürlüğü seviyor ve yaşama yanıt vermeye çalışıyorum."

Ben isterdim yazmayı bu satırları!.. Ne çıkar, bir dost yazmış olsa da, bütün duygular biraz da benim! Akşamları serin bir bahçede, bir balkonda, bir kıyıda, hele hele sevilen eşler dostlarla içilen bir iki tek rakı!.. Bütün bir yaşama bedel... Mutluluk dediğimiz ele avuca sığmayan bir uçucu duygu. Mutluluk bir nesne olsaydı diye düşündüğüm oldu. Uzat elini, tut, benimse... Neyse o, zenginlik, aşk, yapıt!.. Değil hiçbiri! Bize özgü bir şey. Bir kuruntu, bir düş, bir hayal...

Şu günlerde bir ayrılış öncesindeyim. Eski deyimle bir veda! Kayra, yıllar yılı Bodrum'da yaşadı, Bodrum'u duydu, yazdı, konuştu. Şimdi veda etmiş bu güzel köye... Şu 'veda' sözünden vazgeçmek güç! Ne ayrılış, ne kopuş, ne uzaklaşış tutmuyor yerini. Zaman gelmiş Cahit Bey veda etmiş Bodrum'a... Nedeni mi? Kim bilir! Belki Balıkçı'nın bu güzel köyünün artık tanınmaz bir biçim, bir anlamsızlık kazanmasıdır. Oysa şair dostum İlhan Berk hâlâ orada... O dara-

cık sokaklarda dolaşıp, dizeler yazıyor bizim anladığımız ya da anlayamadığımız...

"Bütün kış belki onu düşüneceğim. Sonra bahar gelecek ve buralara dönmeyeceğim. Hoşçakal Bodrum." diye bitirmiş kitabı...Bir daha dönmemek... Acımsı bir tadı var bu vedanın... Niye bir daha?.. Kişi bir daha bir daha yaşamamalı mı güzellikleri? Yaşı ne olursa olsun! Ben Kayra'nın gelecek yaz bir kez daha Bodrum'a gideceğini, gitmeyi düşüneceğini sanıyorum. Zaten kitabının adı da 'Elveda' değil 'Hoşçakal' değil mi? Bir daha görüşemeyeceğimiz birine niye hoşçakal diyelim ki?

"Bodrum yaz aylarında büyük bir senfonidir. Yirmi dört saat sürer. On sekiz bölümü vardır. Her bölümün tadı başkadır. Üç allegro, bir allegro asai, bir allegro ma non troppo... Sonra andanteler, derinlerde akan sular gibi. Daha neler neler... O doyum olmaz güzellikteki anlatış biçimleri, o dolçeler, o furyozalar ve sonsuzca çeşitlenen kutsal ahenkler..."

Halikarnas Balıkçısı'nın günler geceler süren istanbul-Bodrum yolculuğunu anımsar mısınız? İki jandarmanın kollaması altında bitip tükenmez bir yürüyüş, her konaklamada bir karakolda sabahlayış, sonunda birden bir ufuk, masmavi, yemyeşil, renk renk bir cennet... Bodrum, eski adıyla Halikarnasus...

Kimse onun gibi anlatamaz Bodrum'un güzelliğini, bambaşkalığını derdim, ama Kayra'nın 'Hoşçakal Bodrum'unu (Boyut Kitapları) okuyunca işte bir Bodrum şairi daha, dedim. Hem 80'lerin, 90'ların Bodrum'uydu Kayra'nın anlattığı, 1920'lerdeki 30'lardaki Bodrum'a pek de benzer yanı kalmamış bir Bodrum... Yine de güzel, yine de insana dost!..

Ağustos sonu sonyazın başlangıcıdır. Bir anda o ılık rüzgârlar değişir hafiften hafiften... Zaman zaman bir üşüme duyarsınız. Deniz, yine o denizdir. Ama doğa sırtını başka yöne çevirmiştir. Derken, eylül gelir. Tek başına bir mevsim olan eylül! Boşuna değil, şair dostum Sabahattin Teoman'ın bir şiir kitabına 'Beşinci Mevsim' demesi!..

Akyaka'nın kıyısında bir kahvede İlhan Selçuk'la oturuyoruz. Denize bir girip çıktık. Konuşacak ne çok konu var? Bir süre uzaklaşmak güncel işlerden, gazeteden, basından, partilerden şundan bundan... Bir bardak soğuk bira, bir hamburger... Sonra şiirden, dostluktan, yakın uzak geçmişten birbiri ardına gelen anılar...

Bir yaz daha geçip gidiyor dostlar. Yaşantımızın bir yaprağı daha örtüldü örtülecek... Derken kent, apartman, sisli bir İstanbul, bitip tükenmez çekişmeler, tartışmalar, kendimize göre çözüm arayışları... Evet, şimdilik hoşçakal Gökova...

2 Eylül

Bahri Bey Artık Yok mu?

"Bayri Bey gitti" dedi telefonda eşim... Bahri Bey gitti! Günlerdir iyi bir haber bekliyorduk, olmadı... En umutsuz anlarda bile bir ışık umulur. Hele ölüm yatağındaki insan sizin en az otuz yılınızın içinde yer almış, sevginizi, saygınızı kazanmış bir insan ise...

Bahri Savcı artık yok mu?

Seksen üç yıllık bir yaşantı bir noktada donup kalır mı? Hiç sanmıyorum. Son soluğunu vermekle yitip gidenlerden değildir böyleleri... Bahri Bey gibi olanlar... Onlar yalnız dostlarının, öğrencilerinin, yakınlarının yüreğinde değil, ülkemizin aydınlıktan yana tüm insanlarının belleklerinde yaşarlar.

Bahri Savcı yalnız kırk yıllık öğretim üyesi, sayısız öğrencisine Anayasa'nın önemini, değerini, vazgeçilmezliğini öğreten bir üniversite hocası değil. Ondan daha üstün, ondan daha başka bir kişiydi. 1961 Anayasası'nın oluşturucularından olması, onun gerek 12 Mart gerekse 12 Eylül olaylarına karşı çıkmasına, bu yüzdende hasta, yaşlı haliyle bir süre cezaevinde kalmasına, emekliliğine kırk gün kala üniversiteden uzaklaştırılmasına neden olmuştu. Savcı, insan haklarını en önde gelen bir değer sayardı, Siyasal Bilgiler Fakültesi'nde İnsan Hakları Enstitüsü de onun çabasıyla oluşturulmuştu.

Acı çok taze... Gerçi günlerdir biliniyordu bir güzel yaşantının noktalanacağı... Ne var ki, dost ölümlerine, hele Savcı gibi her zaman çevresine, ülkesine aydınlıklar saçan birinin yok olmasına boyun eğmek güç... Yine de, ister istemez anılar canlanıyor. Hem de hastane yatağına düştüğünü, kurtarılmasının çok zor olduğunu duyduğum günden bu yana...

Türk Dil Kurumu yönetim kurullarındaki yirmi yıl süren birlik-

teliğimiz... Onun her zaman, hemen her önemli konuda doğruyu, gerçeği, haklıyı savunması, sanatçılarla, yazarlarla sürekli birlikte olması, Sonra da Ören'deki Sunar Sitesi'ndeki evin balkonunda geçen dost geceleri, söyleşileri... 12 Mart cezaevi günlerinin sonucu olan türlü rahatsızlıklara karşın coşkusunu, yaşama bağlılığını yitirmeyen konuşmaları, hepsi hepsi, bir bir diriliyor. Günler geçtikçe bu acı, bu eksikliği duymamın acısı daha da derinleşecek, biliyorum.

"Emek dinamik bir güçtür. O eşitçi, ayrıcalıksız, sömürüsüz, katkıcı bir toplum devrimine yönelmiş bir dinamik güçtür. Düzeni bu yönde değiştirmek isteyen örgütler bu dinamik gücün devrimci potansiyelini görmemezlik edemez. Evet; emek doğası bakımından böyle bir güçtür. Onun nitelikleri, doğal olarak, eşitçi, ayrıcalıksızcı, anti sömürücüdür."

Bu, yirmi yıl önce yazdıklarından birkaç satır... Emek, kültür, aydınlık, çağdaşlık, Atatürk devrimciliği, insan haklarına en büyük saygı... Savcı'yı tanımlamak isterken, en önde dürüst aydın niteliğini saymalıyız. Tam kırk yıl, öğrencilerine olduğu kadar, yazılarıyla, konuşmalarıyla, kitaplarıyla çizgisinden tek adım sapmamış bir örneği.

"Bir sınıfın, bir zümrenin, bir bölümün ve bir bölgenin, hatta bir vatandaşın üzerinde, Anayasa'da gösterilen özgürlük ve hakların özlerini bile tahrip edici bir siyasal, sosyal, ekonomik baskı varsa ve bu baskı, başka yönetim yolları ile, en etkin yol olan "işler bir yargı yolu ile" yok edilemiyorsa; bu baskı, o tek kişi üzerindeki ağırlık bile, artık yasal niteliğini yitirmiştir, yasal sınırlama boyutlarını aşmıştır ve bir zulüm niteliği almıştır, bir cebir boyutu kazanmıştır. Bunu yapan siyasal iktidar da, onun yönetim süreci de meşrusuzluğa düşmüştür artık..."

Bahri Savcı işte böyle bir "hoca" idi. Bir "hoca" olarak kalacaktır. İnsan haklarının, dürüst aydın olmanın, gerektiğinde haksızlıklara karşı çıkmanın, olgunca savaşım vermenin, çevresine hep iyilikle güven verici duyarlılıkla bakmanın, sevginin, saygının bir örneği olarak...

4 Kasım

1998

Olayların Nedeni

Olayların nedenini anlamak!..

Bunu içimizden kaç kişi yapıyor? Yoksa olup bitenlerin içinden vurdumduymazlık alışkanlığıyla geçip gidiyor muyuz? "Bana dokunmayan yılan bin yıl yaşasın, dünya yansa benim hasırım yanmaz, paçasını kurtaran kaptan" avuntularıyla, değerli zamanı harcaya harcaya!..

İnsan topluluklarını sürü olmaktan kurtaran tek güç, bilinçlenmedir. Düşünme, duyma, anlama çabasıdır. Ne zaman ki bir toplumun bireyleri bütünüyle kendi başına düşünür, iyiyi kötüyü, doğruyu yanlışı birbirinden ayırır bir düzeye ulaşırsa, o zaman gerçekten bir kurtuluşa, gerçekten bir bağımsızlığa, özgürlüğe, dolayısıyla demokrasiye kavuşmuş oluruz.

Büyük bir aydını yitirdik. Bir bilim adamı, bir matematikçi, ülkemizin gerçek anlamda gurur duyacağı, onur duyacağı bir kişiyi, Prof. Cahit Arf'ı... Erdal İnönü'nün Arf'ı tanımlayan şu sözleri onun gerçek niteliğini gösterecek bir değerdedir:

"Arf'ın en önemli özelliği her şeyin aslını aramaktı. Birisi konuşma yaparken anlamadığı yeri hemen sorardı. Onun için önemli olan, bilime değer veren bir insan olarak anlamak, araştırıcı zekâsını kullanarak olayların nedenini anlamaktı."

Geçen yılbaşında bu sütunda çıkan yazımın başlığı "Yeni Yılda Korkuluk Olmayalım"dı. Rıfat Ilgaz'ın bir şiirinden alıntılar yapmıştım. Ne diyordu Ilgaz bizlere, "Kaldır başını uykulardan / Böyle yürek böyle atardamar atmaz olsun / Ses ol ışık ol yumruk ol / Karayeller başına indirmeden çatını / Sel suları bastığın toprağı dönüm dönüm alıp götürmeden büyük denizlere / Çabuk ol."

Arf'lar, Ilgaz'lar, Nesin'ler, Anday'lar, Özden'ler, Tanilli'ler, İnönü'ler, kısacası kendi kendine düşünebilenler, bilinç aydınlığına ulaşabilenler, daha eskide kalan Namık Kemal'ler, Tevfik Fikret'ler, Nâzım Hikmet'ler sürekli aydınlık yarattılar, tek amaçları, insanımızı korkuluk olmaktan çıkarmaktı.

Server Tanilli "Yaratıcı Aklın Sentezi"nde açıkça yazmış: "Bilinç, bireyin tek başına düşünme yetisidir. Başkası benim yerime düşünüp karar verebiliyorsa, bilinçsizim demektir."

Ama bu kolaylıkla gerçekleşmez! Her insan kendiliğinden bilince ulaşamaz. Kendi başına düşünebilmek için kişinin bilgilerle, görgülerle, duyumsamalarla donatılması gereklidir. Okullar, üniversiteler, kitaplıklar, tiyatrolar, güzel sanatlar içinde yaşadığımız çevreyi, dünyayı, evreni anlayabilmek yetisini kazandıran güçlerdir. Başkalarının düşüncesine, başkalarının güdümüne bırakarak tam bir teslimiyet içinde kendini mutlu gören varlıklara, gerçek anlamda insan, daha doğrusu birey diyebilmek olanaksızdır. Onlara ancak "korkuluk" diyebiliriz!

Önce kişi soru sormasını öğrenecek. Kendi üstüne sorularla başlayacak... Ben neyim, kimim, amacım ne? Sonra çevresini, sonra toplumunu, gelmiş gelecek içindeki yerini... Taş olmayacak, bitki olmayacak. Okuduğunu anlayıp yorumlayabilecek... Tek yanlı itilişlere, inanışlara kendini kaptırmayacak. "Aklın bitmeyecek sorgulanmasından" korkmayacak! Yine Tanilli'nin o güzel, o yararlı kitabı "Yaratıcı Aklın Sentezi"nde dediği gibi:

"İnsanın bir özelliği de akılla donatılmış olması. Hayvanın içgüdüsü, insanın aklı var. Ama nedir akıl? Akıl, bilip tanımayı, yargılamayı ve ilkelere göre davranmayı sağlayan insana özgü bir yetenek. Aklını kullanmak bu anlamda içgüdüye, duyguya, tutkuya ve imgeleme karşıt olup. Doğru davranmayı, doğru yargıda bulunmayı sağlayan bir düşünce biçimi ve bir ilkeler bütünü..."

Bilinçli kişi içinde yaşadığı olaylara sağlıklı bir yorum yapabilendir. Örneğin binlerce genç bir iş, bir ekmek uğruna birbirini iter kakarken, kentin en lüks otellerinde beş yüz milyarlık düğünlerin na-

sıl yapıldığını düşünmek, soruşturmak, çözümlemek. İşte bilim bu, akıl bu, korkuluk olmamak bu!..

1998'in ilk günlerinde korkuluk olmak istemeyen her kişinin Erdal İnönü'nün şu sözlerinden bir ders çıkarması gerekmez mi?

"...önemli olan, bilime değer veren bir insan olarak anlamak, araştırıcı zekâsını kullanarak olayların nedenini anlamaktı."

3 Ocak

Sevgili Ali Ulvi

Zaman akıp gidiyor. Yeni bir yılın ilk günlerinde kişi yakın geçmişin anılarını daha bir canlılıkla anımsıyor. Alışkanlık işte! Lise yıllarından beri günlük tutarım. Her gün değil, arada aksamalar olur, ama çoğunlukla yaşadığımı, düşündüğümü, ilginç bulduklarımı küçük defterlere yazmayı sevmişimdir. Özdemir Asaf, not defterlerini "özel bir tarih" kitabı gibi okuduğunu söylerdi.

★★★

Örneğin geçen yılın ilk günü: Defterime yazdıklarım:

Bunlar son yıllar mı? Daha ne olsun, yetmişli yaşların içindeyim. Hiç yaşamamış gibiyim. Hani olabilse, herhangi bir yaşın herhangi bir gününe dönülebilse! Hangi günü seçerdim? Belki bahçedeki dut ağacına hoparlör astığım, öğle sonunu; belki kurban kesilişi; belki evden başka yere taşınma; belki ilk aşk duygulanması; belki ilk sevişme; belki ilk yenilgi, acı! Belki de babamın ölümünden sonra Erenköy'deki evde mum ışığında yaşanan o ürpertili haziran gecesi...

★★★

Sisler içinde uyku tutmayan biri açar eski defterlerimi, karıştırır? Ne arar ki! Binlerce, on binlerce günler geceler bir ipe dizilmiş... Bir yıl öncesi ne kadar uzak, oysa kırk yıl öncesi ne kadar yakın? Sizin de yaşadığınız olmadı mı, anıların üstünüze üstünüze geldiği bir gece yarısını?.. İçinde yaşadığınız toplumun çirkinleştiğini, acılaştığını duyarak, zehir gibi tadarak zamanı mirasyedi gibi tüketmenin yorgunluğunu?..

★★★

Bırak anıları, diyorum, işte gerçek, işte haber, bir dostun daha uçup gittiğini öğrenmek... Uzun yıllar önce Ali Ulvi üç beş çizgiyle

"uçtu uçtu" gerçeğini okurlarına vurgulamıştı. Kimler uçup gitmedi ki ardından? Yazarlar, çizerler kendileri için değil toplumları için uyarıcı bir güçtürler. Anday'ın dediği gibi, sesler alıp sesler verirler...

Ali Ulvi'nin ölümü biraz da bizim ölmemiz gibi... Yaş benzerliğinden değil, aynı gazetede süren otuz yıla yakın birlikteliğimizden değil, usta çizerliğine, tam deneyimle başköşe çizerliğinin eşsiz ustalığından da değil yalnız... Bir dost, bir sanatçı, ortak nice anıların ölümsüzlüğünden daha çok!..

★★★

Hangi birini yazmalı... Örneğin gece yarısından sonra, İstanbul'u baştan başa kaplamış kopkoyu sisler içinde bir Kadıköy vapurunun kalkmasını beklemek; sonra umudumuzu kesip Kabataş'a gelmek orda bekleşen, tek bir yolcusu da olmayan araba vapurunun kaptanına "Siz Karadenizlisiniz sisten nasıl korkarsınız, vız gelmez mi bu sis size" diyen Ali Ulvi. Sonra Rizeli kaptanın meydan okur gibi "Haydi gidelim" diye koskoca vapuru kaldırması; kapkara gecenin içinde uzak yakın sesler duyarak Üsküdar'a geçişimiz....

Herkes bir gün ölecek! Burası açık bir gerçek... Ama geride güzel anılar, yapıtlar, silinmez dostluklar bırakırsa insan, büsbütün yok olmaz ki! O ünlü karikatürdeki gibi sıradan insanlar gibi uçup gitmez ki!..

★★★

Cahit Sıtkı Tarancı "Öldük ölümden bir şeyler umarak" demişti. Kaçınılmaz sonucun soğukluğunu unutmak istercesine!.. Oysa, çizerek, yazarak üreten insan, çevresine, toplumuna, okurlarına yararlı katkılarda bulunduğu inancıyla, ölüm denen gerçeğe karşı savaşacaktır. Ali Ulvi gibi sanat adamları ise ölüme en uzak olanlardır. Yarım yüzyıl boyunca hemen her gün aramızda olan, günceli değerlendiren, hatta ölümsüzleştiren, yaşam dolu bir kişinin yok oluşuna inanmak güçtür. Bir tek sergi açmamış, yapıtlarını bir kitapta bir araya getirmemiş, ama kırk sekiz yıl gazetesinin baş sayfasında çizgilerini konuşturmuş... Böyle biri yetmiş dört yaşında da olsa ölümü yenmiş sayılmamalı mı?

3 Şubat

Ancak O Zaman

Savaş çıktı çıkacak! Belki de dünya yeni bir kanlı çıkmaza girdi bile! Oysa ben, sizleri yarım yüzyıl önceye götürmek istiyorum, hiç değilse şu sıkıntılı günlerde biraz avutmak için!..

Şöyle elli yıl öncesi, kırklı yıllar... Dünya korkunç bir savaşın ortasında Türkiye o günlerde de, türlü korkulu bunalımların içinde!..

Eski dergileri karıştırırken ister istemez o günlere döndüm. Genç şairlerin evrenine... Kimi on dokuz, kimi yirmi beş yaşlarında şairler... Cahit Saffet Irgat, Orhon M. Arıburnu, Özdemir Asaf, Mümtaz Zeki, Salâh Birsel, Ahmed Arif, Nüzhet Erman, Şükrü Enis Regü, Kenan Harun, Faik Baysal, Nedim Çapman, Mehmet İğnebekçi vb...

İçlerinden çoğu bugün aramızda değil! Kimilerini de anımsayan kalmadı! Şiir dünyası böyledir, yüz kişi şiir yazar, ama içlerinden pek azı geleceğe kalır! Şiirle içli dışlı olmak kişiye bir doygunluk verir, acılar içinde de olsa kaleminden çıkan dizeler onu mutlu kılar.

★★★

"Bir uzak rüyada yorgun ıhlamur / İkindiler sonu inen sessizlik / Ve Araf kokulu uzak bir yağmur / Hâlâ düşüncemde sonsuz yalnızlık.

Yemyeşil saltanat minarelerde / Dualar ki ıslak, meçhul ve derin / Ağıtla içilir pencerelerde / Uzak hatırası sevilenlerin.

Haşin bir uzlettir kurşun sokaklar / Hummalı alınlar serin camlarda / Ve kara sevdalı delikanlılar / Bekleşir, bekleşir bu akşamlarda."

Bu şiiri yazdığında Ahmed Arif 16 yaşındaydı! Ya Özdemir Asaf, "Yalnızlık"ları "Bahar"ları "Servetifünun Uyanış" dergisinin 1943 sayılarında yayımlarken? On dokuzunda!

"Geceleri gezindiğim sandallardan / Gölgesine oturduğum yapraklardan utanıyorum / Muhakkak yıldızlar kadar uzaklardan / Gelecek biri var, tanımıyorum."

★★★

Cahit Saffet Irgat o günlerin en "yaşlı" şairiydi. "Servetifünun" dergisinde "Eskileri Tasfiye" eyleminin öncüsü Irgat, yani 40'lardaki imzasıyla, Cahit Saffet 27'sinde!.. Tiyatro oyuncusu, romancı, ama önce şair! Yaşama karşı öfkeli, sanat ufuklarında gezip dolaşan, yüreği yoksulluklar, haksızlıklar karşısında titreyen... "Peşinden söylenen şarkıları"nda bakın ne diyor:

"Hırsımızdan çatlıyoruz / El sallayıp gemilerin ardından / Denizi taşlıyoruz / Balık gözlü / Avuçları deniz kokan çocuklarla beraber.

Kavun rüzgârlarıyla uzaklaştın şehirden / Kavun rüzgârlarıyla gel / Sensiz yaşanılmaz bu şehirde."

Cahit Saffet unutuldu gibi! Belki de sinema, tiyatro oyunculuğu yüzünden şairliği gölgelendi, yeni kuşaklar onu hiç anımsamıyor:

"Kapılar koyvermedi / Kapalı kaldı / Giremedim / Çıkamadım / Kapılar koyvermedi."

★★★

Türk "Dada"cılığın öncüsü, Mümtaz Zeki Taşkın'ı bilen kaç kişi çıkar? Şimdi 79 yaşında, ama o kırklı yıllarda 27 yaşındaydı... Yıllardır ülkesinden çok uzaklarda, Avustralya'da... Yine şiir yazıyor mu, kimbilir:

"Küstü bize / Bu yıl vermedi elma ağacı / Halbuki bir yemiş ağacı / Hodkam olmamalı / Düşünmeli aş eren / Çoluğu çocuğu / Gelecek yıl pıtrak gibi olur inşallah."

★★★

Yakın yıllarda yitirdiğimiz, oyuncu, yönetici, ama en başta şair Orhon M. Arıburnu da 25 yaşında, o tehlikeli savaş yıllarında, pilot olmak hevesinde, ama çaresiz piyade olarak asker:

"Tablasını oturttu mu başına / Şehrin en dik yürüyen adamıdır Mustafa / O şimdi keyiflidir / Devlet kuşu başındadır / Dokunulmaz ona / Macun macun satar akşamlara dek / Fakat macun yemez / Ço-

cukların hakkına el sürmez / Geniş gönüllüdür Mustafa / Bol verir herkes sever / Lakin / Macun diye bağırırken sesi sevilmez / Nezlelidir."

★★★

"Servetifünun" dergisinin 1943 tarihli sayılarında benim de öykülerim var. Bu şiirler de, o sayfalarda yer almış... Geçmişe beni götüren bir araca binmiş oldum şimdi yaşamda olmayan şair dostlarla karşılaşınca...

Özdemir Asaf'ın, kendisi çok olgun, çok deneyimli bir insanmış gibi gençlere verdiği şu öğütlere ne dersiniz:

"İyi hadiseler, iyi insanlar / İyi kitaplarla başbaşa yaşa / Çocuğum yollar karışık / Sana bir gölge lazım şimdi / Biraz da ışık / Ol olma gene yeşerecek dal / Gene yapraklar düşecek / Lakin her şey senin elinde / Ayağını tetik al."

Siz de geçmişte bir yolculuk yapmış gibi olmadınız mı?

7 Şubat

Hepimiz Sorumluyuz

"Her birey her şeyden sorumludur. Her bireydir tek sorumlu olan. Her birey her şeyden tek sorumlu olandır"

Saint Exupery

Gençler Meclis'te pankart kaldırdılar. Tutuklandılar. Yıllar boyu hapisleri istendi. Manisa'da liseliler duvara yazı yazdılar diye gözaltına alındılar, türlü işkencelerden geçtiler... Hak arama yürüyüşlerine çıkan memurlar, sendikacılar, hatta gazeteciler, kameramanlar dövüldü, polis köpekleriyle korkutuldu. Akla hayale sığmaz acılar, çirkinlikler her gün, her gece ekranlarda sergileniyor. Türk parası pul oldu. Enflasyon canavarı yüzde yüz çizgisini aştı...

Peki bunlardan sorumlu olan kim?

Ben, siz, biz, onlar, sokaktaki yurttaş, öğrenciler, öğretmenler, memurlar, işçiler, işsizler herkes sorumlu, yalnızca iş başındaki birkaç yüz politikacı değil. Hepimiz ülkenin acıklı durumlarda çırpınmasından sorumluyuz. Ama kaç kişi yurttaşlık sorumluluğunu taşıdığının bilincinde?

Şair "Uyandırmazsan uyanacak değil" demişti. Kim, kimi uyandıracak? Bekliyoruz birileri gelip bizi o rahat uykulardan kaldırsın! Senin görevin var, öyle rahat döşeklerde, köşelerde vakit öldürecek günlerde değiliz desin... Kim? Yine, bizler, siz, ben, onlar...

Saint Exupery, "İnsanların Dünyası", "Savaş Pilotu", "Kale" ve "Küçük Prens"in yazarı... Hem yazar, hem de pilot... Kırkından sonra savaşa havacı olarak katıldı, bir uçuş sırasında yitip gitti. "İnsan ancak yüreğiyle görebilir" diyen, her bireyin her şeyden sorumlu olduğunu söyleyen adam...

Dünyayı, dünya ülkelerini bir avuç insan yönetiyor diye kendimizi kandırmayalım. O bir avuç, aramızdan çıktı. Bizim suskunluğumuzdan, uyuşukluğumuzdan, körce bencilliğimizden!.. Boşuna değil günlerdir, aylardır kent sokaklarında "Susma susarsan sıra sana da gelecek" çığlıkları!.. Bir uyarı, bir canlandırma, hakkını arama, kısacası bilinçlendirme... Ama kibrit alevi gibi gelip geçici bir coşku bu! Önemli olan her bireyin o kalabalıkların içinde kendi başına düşünebilir bir yeteneğe ulaşması... Yoksa, yığının heyecanına kapılıp bir-iki saat bağırıp çağırmak, yürümek, pankart taşımak yetmez, yetmeyecek...

Franz Kafka'yı anımsıyorum:

"Kalabalıklar, kişilerden çok daha kolay kontrol edilir"... Evet öyledir, atarsın bir slogan, önlerine düşüp ateşli söylevler çekersin, insanları büyülersin... Hitler'in 1930'larda halk önündeki konuşmalarını izleyen Amerikalı bir gazeteci kalabalıkların bir çeşit büyüye kendilerini kaptırdıklarını yazmıştı. Koskoca meydanlara dolanlar körükörüne bir cezbeye, bir kendinden geçişe teslim olmuşlar!..

TV ekranlarında görürüz, şu günlerde de Bağdat'ta aynı sahneleri seyrediyoruz. Kalabalıklar çılgın gibi Saddam'a övgüler, bağlılıklar yağdırıyor. Kadınlar, "Ekmek, su, hiçbir şey istemeyiz, yalnız Saddam'ı isteriz" diye bağırıyorlar. Gerçek anlamda düşünen yok, bu yolun nereye gittiğini anlamak isteyen yok! Garip bir büyüye kendilerini kaptırmış bir halk var karşımızda...

Ama Saddam ortadan kalkarsa şu ya da bu yoldan; acaba bugün Saddam'a tapınırcasına bağlı görünen yığınlar ne yapacak? Onun yerini alan başka bir Saddam'ı göklere çıkarmayacak mı? Saddam'ı en acımasız biçimde yargılamayacak mı? Yığınların eline bir düşse paramparça etmeyecek mi?

Çok gördük bunları! Hitler'i, Mussolini'yi alkışlayan eller birkaç yıl sonra, bu sözde sevilen, tapınılan kişiler yok olduklarında onlara en ağır sövgüleri, en ağır hakaretleri yapmadılar mı, resimlerini, heykellerini yerle bir etmediler mi? Mussolini'ye yaptıkları gibi cesedini sokaklarda sürüklemediler mi?

Yığınlara inanılmaz! Tansu'lar, Erbakan'lar, Mesut'lar, Ecevit'ler, Baykal'lar bunu iyi bilmelidirler. Herkes bilmelidir. Saint Exupery'nin dediklerini gerçekleştirebilirsek, yani her birimiz olup bitenlerin sorumlusu olduğumuz bilincine ulaşırsak, ancak o zaman gerçek anlamda bilinçli, uygar bir toplum oluruz, olabiliriz. Ancak o zaman!..

10 Şubat

Ne Olacak Sorusu!

"Ne olacak bu memleketin hali? Biz böyle ilanihaye yüzümüz yerde mi gezeceğiz?"

Her gün birbirimize sorduğumuz bir soru değil bu! 1910 yılında Tevfik Fikret'in, Keramet Salih'e yazdığı mektuptan bir alıntı...

"Ne olacak bu memleketin hali." Yıllardır kahvelerde, taşıtlarda, evlerde, dost toplantılarında yinelenen bir soru!.. Daha doğrusu bir benimseme, bir boyun eğme, bir umut arama!.. Behçet Necatigil kitaplarına girmeyen ya da unutulan bir şiirinde şöyle yazmıştı:

"Ne olacak sonumuz / Deyip duruyoruz / Eşkıyalar haydutlar / Cumhuriyet devrinde."

Ben kendimi bildim bileli bu soruyla yaşanmıştır. 1930'larda Atatürk Cumhuriyeti'nde hiç bilinmeyen bir soruydu bu... Halimizin ne olacağı az çok belliydi; atılımlar, devrimler birbirini izliyordu. Her alanda, özellikle eğitim, kültür alanlarında çağa yetişmek, onu aşmak ülküsü benimsenmişti. Onuncu yıl söylevi 1933'teki Türkiye'nin içinde bulunduğu inançlı, güvenli durumu gösterir.

İkinci Dünya Savaşı kapımıza dayandığında, yarım milyondan çok insanımız silah altına alındığında, her an savaşa katılmak kuşkusu içinde yaşadığımız günlerde de bu soru bütün canlılığıyla yaşanıyordu. Savaştan sonra, bu kez Sovyet Rusya tehlikesiyle karşılaştığımızda da!.. "Ne olacak halimiz, nereye varacak sonumuz?"

Tevfik Fikret 1910 yılında yine bir mektubunda bugün bile güncelliğini koruyan şu çözümlemeyi yapıyordu:

"Memleketimizi bilerek bilmeyerek 95'e doğru götürmek isteyenlerin -eğer biz lazım olduğu kadar çalışır ve vazifemizi tamamıyla yaparsak - o meşum gayretlerinin sıfıra, hiçe sürüklendiklerini görürüz."

Tevfik Fikret en doğru olanı söylemiş: Gerektiği gibi çalışırsak kötü niyetlileri, düşmanları er geç yenilgiye uğratırız. Ama elbirliğiyle, belirli bir hedefe doğru yürümek nerde, biz nerde? Çok partili adını verdiğimiz, gerçekte hepsi az çok birbirinin benzeri, hepsi de siyasal yelpazenin sağında, aşırı sağında, kimileri de ortanın sağında toplanmış partilerle; kendilerine "sol" adını veren, sosyal demokrat diye tanımlayan, ama sağdakilerle aralarındaki ayrılık o kadar da belirgin olmayan partilerle, Tevfik Fikret'in hayalini gerçekleştirmek elbet olanaksızdır.

Şu manzaraya bir bakın; soldaki iki parti sosyalist anlayışın ya da gerçek bir sosyal demokrat düşüncenin neresinde? İkisi de, liderlere, onların çevrelerinde toplanmış bir avuç kişiye dayanmış bir çeşit siyasal aşiret!.. Onlara oy verenler de, o aşiret reisinin önlerine sürdüğü kimseleri seçerek Meclis'lere taşımakla görevli!.. Sağdakiler başka türlü mü? Onlar da belirli bir topluluğun, bir ekibin, sık sık anıldığı gibi, ansiklopedilere geçtiği tanımıyla birer hizbin yönetiminde...

Yıllar geçer, seçim üstüne seçim yapılır, ama manzara değişmez! Hep bildik adlar, tanıdık yüzler ve onların birbirine benzer sözleri, konuşmaları, vaatleri!.. Kaç kez başarısız kalmış, kaç kez halkı yanıltmış, kaç kez yenilgiden yenilgiye uğramış politikacılar, bakarsınız yeni bir seçimde yine işbaşında, yine eski mi eski sözlerle bizleri oyalamaktalar! Bir seçim daha yapılsa ne olacak? Yine eski tas eski hamam!..

İşte, biraz da bu nedenlerle Tevfik Fikret'in 87 yıl önceki umutsuz seslenişini sabah akşam yineleyip duruyoruz. Bu gidişle 2000 bilmem kaçta da yineleyeceğiz: "Ne olacak bu memleketin hali"...

21 Şubat

Çakırhan'lı Gökova

Bir tarih. Bir roman. Uçsuz bucaksız bir serüven...

Seksen sekiz yıl bu! Bir anı bile boş geçmemiş, boşa akıp gitmemiş bir yaşam... Bir şairin yaşamı... Ama toplumun sorunlarıyla içli dışlı geçmiş... Savaşımlar, hapishaneler, sürgünler, acılar!

Nail Çakırhan'ın Muğla'nın Akyaka beldesinde yaptırdığı Kültür Evi'nin önündeyiz. Yapım daha sürüyor. Bitince Muğla, Ula, Gökova yörelerinin sanatsal varlıklarını bir araya toplayan bir çeşit müze ortaya çıkacak... Geçenlerde Oktay Ekinci'nin yazdığı gibi:

"Nail Çakırhan hem bu efsanevi mimarlık serüveninin belgelerini hem de Muğla ve Ula yöresinin geleneklerini ve sanat zenginliklerini gelecek kuşaklara da aktarabilmek için 88 yaşında yeni bir hizmete daha girişti. Ödül evinin bahçesinde ve aynı yöresellikte inşa etmeye başladığı küçük bina aslında bir Çakırhan müzesi olacak, ama kendi deyimiyle Akyaka'nın kültür ve sanat evi işleviyle yaşayacak."

Kimi akşamüstleri bir kadeh rakının sıcaklığında gelmişi geçmişi konuşuyoruz. Binlerce anı, sayısız öykü var yaşadığı, anlattığı, yazınla uğraşan, 1930'larda Nâzım Hikmet'le "1+1=1" başlıklı bir kitapta şiirlerini yayımlayan; bizim kuşağa da özellikle 1940'larda yayımladığı şiirleriyle etkileri olan bir şair, bir mimar, her şeyden önce bir sanat adamı... Toplumsal görevini hiçbir zaman unutmamış bir savaşım adamı...

"Daha çok onlar yaşamalıydı / Daha çok onlar hak etmişlerdi bunu / Daha çok onlar bilirlerdi / Yaşamanın ne olduğu / Kavgam onların adıyla anılır / Onlar öyle aç, öyle çıplak / Sanılır ama / İlkönce onlar / Altettiler yokluğu / Onlar tattılar / İlkönce önce asıl tokluğu / Da-

ha çok onlar yaşamalıydı / Daha çok onlar hak etmişlerdi bunu / Daha çok onlar bilirlerdi / Yaşamanın ne olduğunu."

Şimdiki kuşaklar Nail V'yi pek bilmezler. Seçkilerde adına rastlanmaz. Son günlerde şiirlerini bir kitapta toplamamış olsaydı, Nail V. daha çok Ağa Han mimarlık ödülünü kazanmış, birbirinden güzel evler yapan, mimarlık öğretiminden geçmediği halde en büyük ödülü hak eden bir kişi bileceklerdi. Oysa 1930-40 arasında, İkinci Dünya Savaşı öncesinde edebiyatımızda gerçek bir şiir akımının öncülerindendi o. İlhami Bekir, H. İ. Dinamo ve Nail V...

1940'taki "Eskileri Tasfiye" hareketi sırasında "Servetifünun" dergisinde çıkan bir yazıda bakın ne deniliyordu:

"Bugün göğsümüz kabararak söyleyebiliriz ki bir Sabahattin Ali, bir Sait Faik, bir Nail V., bir Abidin Dino Türkiye'nin hudutlarını aşabilecek ve başka memleketlerde okuyucu kitlesi yapacak kudrettedir."

Ama Çakırhan'ın yaşam serüveni, çeşitli hapislikler, tutukluklar, geçim kavgası onu şiirden uzaklaştırdı. Küçücük yaştan başlayan mahkemeler, duruşmalar, yurtdışı yılları, parti çalışmaları şairin hızını kesti. Ama bu kez o şiiri başka alanlarda aradı, buldu, birbirinden güzel yapılar kurarak...

"Bugünü nasıl değerlendiriyorsunuz" sorusuna bakın nasıl yanıt vermiş:

"Her şey mutlak değişecektir. Çünkü hiçbir seyir geri gitmez. Sizi eteğinizden çekerler, bir süre geri gidersiniz. Umutsuz olmak için sebep yok. Hayat ileri doğru akıyor. Geleceği çok aydınlık görüyorum Mustafa Kemal zamanını düşünün, elde yok avuçta yok. Gençler çöllerde kalmış, dönenler ya topal ya bilmem ne... Oralardan geliyor bu memleket."

88 yaşındaki genç Nail V.'nin, büyük mimar Çakırhan'ın şu sözleri hepimize verilmiş bir derstir, bir uyarıdır:

"Eğer ben bugün bir şey olduysam, bu hareketin içinde oldum. Mesele burada."

17 Mart

Elif New York'ta Kaldı

Elif'i niye unuttun Otyam? New York'un Greenwich Village'nin Milo galerisinde bıraktığımız o güzel Anadolu kızını?.. Ama, benzerleri var, kardeşleri yaşamın içinde, diyeceksin! Nice Elif'ler, Ayşe'ler, Fatma'lar var! Senin fotoğraflarında, resimlerinde, yazılarında yaşıyorlar, hep yaşayacaklar...

Koskoca bir kitap: Fikret Otyam'ın tüm yaşamı... Çocukluğu, gençliği, yaşlılığı. Sanatı. Yazarlığı. Gazeteciliği. Fotoğrafçılığı... Yaşlı mı dedim? Ne kadar yanlış! Otyam gibi biri yaşlanır mı? Bunca çaba, bunca yapıt, bunca aşılmış yol, aşama... İstediği kadar yetmiş iki yaşındayım desin. Ben, onu hep elinde fotoğraf makinesi, ses alma aracı, Harran'larda, Güneydoğu köy ve kasabalarında olduğu kadar, Amerika'larda, Rusya'larda, Yemen'lerde, Afganistan'larda bir şeyler ararken, yaratırken görüyorum, hep göreceğim...

Yıl 1960'tı. Karlı bir New York gecesi. İçkili bir masadan kalkıp bilmediğimiz sokaklara düşmüştük. Bir resim galerisi gördük bu sanatçılar mahallesinde... İçeri girdik. Şaraplar içtik. Milo, senin ressam olduğunu duyunca kalktı bir sürü boya, fırça getirdi. İçkili içkili oturdun, o belki hiç bilmediğin boyalarla bir Anadolu kızını çizdin. Oysa uzun süredir resimden uzaktın. Belki dönüşün ilk adımı mı oldu? Milo, çok sevdi aldı vitrinine yerleştirdi, bir genç kız ressam gelecekti az sonra, galeride resimleri sergilenen Martha... O mu aldı Elif'i evine götürdü ya da Milo, kaç dolara sattı? Elif şimdi kimbilir hangi sanatseverin duvarında yaşıyor, Anadolu'sunu düşünüyor...

Şu GAP yok mu? Güneydoğu'yu kurtaracak umudu yaratanlar, kimdir, kimlerdir. Demirel'in adı geçer hep! Otyam da böyle yazar... Ama bence, Fikret Otyam'ın büyük payı var bu başarılı atılımda... Yıllarca gazetelerde yazdı, röportajlarında duyurdu, bugün kendi yapıtını

sevinçle seyrediyor! Yalnız sanatta değil, toplum yaşamında da büyük katkısı olan "Gide Gide"leri, bunun kanıtları... Anadolu sevdasının, tutkusunun, insanı, halkı doğayı sevmenin elle tutulur kanıtları...

"Sen gazeteci misin, ressam mısın, fotoğrafçı mısın, yazar mısın" diye soran eşi Filiz'e şu yanıtı verir Otyam:

"Bunların üçüdür Fikret Otyam. Bu uğraşların hepsini bilerek, isteyerek, bilinçli olarak sevgiyle yaptım. Zaten sevgisiz hiçbir şey olmaz şu cihanda, sevgi... Her birinin işlevi ayrıdır. Yeni beş kitap yazdım. Ağaçlar diktim, önce çiçeğe, sonra meyveye durdular. Sen bunlardan eşe dosta reçeller yapar oldun? Bu çiçekleri, bu ağaçları sulamak onların dallarını yıkamak güneş batanda, ne hoştur bilirsin, onlar da canlıdır, sularken konuşurum onlarla, 'Baba sağol' dediklerini duyar gibi olurum. Çalışmak? Çalışmak günde on beş saat, bu bizim ibadetimiz değil mi?"

Fotoğraflar, geçmişte donup kalmış güzel anları yaşatıyor. Nice dostluklar, arkadaşlıklar, uğraşlar: Orhan Kemal'ler, Orhan Peker'ler, Abidin Dino'lar, Rasim'ler, ressamlar, şairler, yazarlar, hep sanat içinde, hep doğanın, toplumun kopmaz bir parçası, güzelleştiricisi olarak... Yarım yüzyılı geçen bir çaba.. Sonuçta Gazipaşa'daki evinde eşi Filiz'le durmaksızın güzellikler avcılığı yapan yaşlanmaz bir çocuk, bir genç...

Türkiye Halk Bankası Kültür Sanat Yayınları'nda çıkan "Fikret Otyam, Gazeteci ve Ressam" adlı bu kocaman kitap sanat, politika, gazetecilik yaşantısının elli yıllık bir sergilenmesi... Bütün gerçek yanlarıyla... Kitapta yer alan resimler, tablolar bizi Anadolu insanının, kadınının, erkeğinin, çocuğunun ölümsüz öykülerine götürüyor. Zaten her tablo, her fotoğraf bir Sait Faik, Sabahattin Ali, Orhan Kemal öyküsü... Bir bakıma daha çarpıcı, etkileyici...

Yirmi beş yıl önce bir yazımda söylediklerimi yinelemek istiyorum:

"Gerçek, hem de en acı gerçek nasıl şiirleştirilir? Nasıl kalıcı hale getirilir, görsün bakanlar. Hep konuşan, hep anlatan, duyuran, gösteren, veren, açıklayan, yer yer kafamıza vuran, yer yer yüreğimizi burkan bu resimler... Bu resimlerdeki kadınlar, erkekler, yaşlılar, bebeler, atlar, inekler, eşekler, yani tüm bizim olanlar..."

28 Mart

Eski Bayramlar

Bayram günleri ne yapılır? Ben eski bayramları anımsarım: Birkaç gün önce alınmış yeni giysilerle sokağa çıkmak, önce komşuların elini öpmek, sonra cebindeki gümüş lirayla koşmak bayram yerine... Kocaman bir çikolata almak, Milli Sinema'daki filme gitmek.

Orhan Veli sesleniyor kargalara "Sakın anneme söylemeyin / Bugün toplar atılırken evden kaçıp / Harbiye Nezareti'ne gideceğimi..." Harbiye Nezareti'nde bayram günü çocuk Orhan Veli'nin işi ne diyeceksiniz biliyorum. Harbiye Nezareti, bugünkü İstanbul Üniversitesi'nin geniş bahçesi... Eskiden Savunma Bakanlığı'ymış. Futbol oynanan, uçurtma uçurulan, Beyazıt Kulesi'ne çıkılan bir kocaman avlu...

O günlerde Harbiye Nezareti bahçesinde türlü güzellikler sergilenirdi. Bir çeşit bayram yeri, salıncaklar, cambazlar, satıcılar, neler neler... Benim de o 30 yıllarının bayramlarında orada mutluluklar aradığım olmuştur. Yalnız orada mı, Karagümrük'te, Kadırga'da... Dönen dolaplar, beş dakikalığına binilen atlar, eşekler, kukla tiyatroları, atlıkarıncalar... Sonra da, Şehzadebaşı sinemaları...

Günümüzde yok mu böyle şeyler? Günümüz çocukları böyle çocukça eğlencelerden hoşlanmıyorlar mı? Kaç zamandır bu eski bayram yerlerine gidemedim. Bilmem hâlâ eski yerlerinde duruyorlar mı? Bayramyerciler, o sevimli dost insanlar. O anneler, babalar, dedeler, hele haminneler?

"Haminnemdir en sevdiğim / Çocukluk arkadaşlarım / Zavallı Robenson'u ıssız adadan / Kurtarmak için çareler düşündüğümüz / Ve birlikte ağladığımız günden beri / Biçare Güliver'in / Devler memleketinde / Çektiklerine". (Orhan Veli)

Bugün yine bir bayram. Bir büyüğünüzün elini öptünüz mü? Bir

armağan aldınız mı? Bir ipek mendil örneğin... İçinde lokum olsun, çikolata olsun ya da gümüş bir lira... Yok böyle şeyler artık! Yok! Eskide kaldı hepsi... Fena mı diyenleriniz, çıkacak. Şimdiki çocuklar neredeyse çocuk bile sayılmaz! Hepsi akıllı, dengeli, uyanık, bilgisayar çocukları. Geçenlerde bir programda beş yaşındaki çocuklara öyle zor sorular yönelttiler ki, hiçbirini bilemezler sandım. Oysa tam tersi!.. Soru, "Meclis'te milletvekilleri tahta sıralara mı otursunlar, yoksa deri koltuklara mı?" Beş yaşındaki kız yanıtlıyor: "Tahta sıralara" Yine başka bir çocuğa "Enişte nedir?" diyorlar. Alınan yanıt hepimize neredeyse bir ders, bir uyarı: "Enişte, kötüdür, hırsızlık yapar." "Kimin enişte-si" sorusuna da öyle bir yanıt geliyor ki, "O, memleketin eniştesi."

Bayram sabahında yine mi politika? Onsuz olduğumuz bir an bile yok ki! İçtiğimiz, yediğimiz, konuştuğumuz politika... Bakın minicik ekmekler kırk bin lira oldu. Bir sandviç kadar bir şey, kırk bin lira! Boşuna "Önce ekmekler bozuldu da", "Her şey ekmekle başladı, ekmekle bitecek" dememişim elli yıl önce!.. Kimbilir şimdi çocuklara bayram sabahları kaç lira veriyorlar? Lira mı? Belki mark, dolar, sterlin! Kimi çocuklar da sokaklarda sürünür, sokaklarda yatar kalkar, boyacılık, hırsızlık yapar. Onlar da çocuk bunlar da! Onlara ne bayramdan? Bir şairimiz de demişti "Bayram bize mahrem"

Hiç sevmem Kurban Bayramı'nı... Keşke böyle bir günü bayram saymasalardı. Annemin ölümden kurtuluşu dolayısıyla bizim evde de kurban kesilmişti. Birkaç gün önce kınalı bir koyun bahçedeki dut ağacına bağlanmıştı. Ağlayıp duruyordu. Gidip okşuyordum. Bilmiyordum başına neler geleceğini!.. Ne zaman ki kasap geldi bıçaklarını çıkarttı, ne kadar taş varsa toplayıp kasabın kafasına attım, "Katil, cani" diye bağırarak... Geçmiş gün. Neredeyse yüzlerce yıl uzaktaki bir bayram günü...

Orhan Veli, Harbiye Nezareti'ne gittiğini birtakım kargalar, annesine söylemesinler istiyor:

"Söylemezseniz size macun alırım / Simit alırım, horoz şekeri alırım / Sizi kayık salıncağına bindiririm kargalar / Bütün zıpzıplarımı size veririm / Kargalar ne olur anneme söylemeyin."

Ah, şu kargalar, yok musunuz siz!

7 Nisan

Sabahattin Ali İçin

"Sabahattin, Türk dünyasında bir okulun başıdır, başlangıcıdır. En usta Türk yazarlarından biridir. Sabahattin'in Türk düzyazısı üstündeki etkisi büyüktür, olumludur. Türk edebiyatının halkçı, demokrat, antiemperyalist, sosyalist kolu; tek sözcükle, Türk edebiyatının ilerici yazarları kendi aralarında Sabahattin Ali gibi bir yazarın bulunmasıyla, onun sağlığında da övündüler, sonra da övünüyorlar ve övünecekler." (Nâzım Hikmet'in "İçimizdeki Şeytan" romanının Rusça baskısına yazdığı önsözden...)

Ben Sabahattin Ali'nin öykülerini ortaokul ilk sınıfındayken tanıdım, okudum, etkilendim. Önce "Ayda Bir" dergisinde öykülerini okumuş, şaşkına dönmüştüm. İlkokulu yeni bitirmiş bir çocuğun önüne yeni bir dünya serilmişti. "Kağnı", "Değirmen" gibi kitapları bana gerçek edebiyatın kapısını açmıştır. O yaşlarda okunan, sevilen, benimsenen şeyler, yaşam boyu unutulmaz. Bugün de bu öyküleri okuduğumda aynı etkileşimi duyarım.

Bu akşam Atatürk Kültür Merkezi'nin Büyük Salonu'nda Sabahattin Ali'yi anma gecesi var... Öldürülmesinden bu yana tam elli yıl geçmiş... Bir masal gibi akıp giden acı bir tarih... Akıl almaz bir cinayetin, bilerek çapraşıklaştırılan bir korkunç olayın üstü bugün bile örtülür!.. Kim, neden Sabahattin Ali'yi öldürdü ya da öldürttü? Onun yakını bir yazara sorduğumda "Devlet beni niye öldürmedi?" diyerek konuyu değiştirmişti! Devlet doğrudan doğruya adam öldürmez, ama işin içine başka parmaklar girer! İşte Susurluk olayı, işte Uğur Mumcu'nun, işte Muammer Aksoy'un öldürülmeleri... Devlet bu gizleri çözdü mü, çözebildi mi? Bugün bile devlet birçok kanlı olayın üstüne gidemiyor.

Sabahattin Ali'nin son kitabı "Sırça Köşk"tür. Kendilerini çok güçlü, yıkılmaz, sarsılmaz şatoların içinde görenler, halkın uyanması, bilinçlenmesiyle kolayca yerle bir olacaklardır. "Sırça Köşk" iktidar sahiplerini pek çok öfkelendiren, öldürülmesine bile etken olan şu sözlerle biter:

"Sakın tepenize bir sırça köşk kurmayınız. Ama günün birinde nasılsa böyle bir sırça köşk kurulursa, onun yıkılmaz, devrilmez bir şey olduğunu sanmayın. En heybetlisini tuzla buz etmek için üç beş kelle fırlatmak yeter."

Sabahattin Ali'nin sanatçı kişiliğini, yazarlığını Atilla Özkırımlı'nın şu yorumunda bulmak mümkün:

"...Sabahattin Ali'nin öykü kişilerinin bir düşünceyi, bir bildiriyi iletmek için uydurulmuş kişiler değil, hayattan alınmış yaşayan insanlar olduğu görülür. Ona göre 'sanat bütün teferruatıyla hayatı ihtiva etmeli, insanda yaşamak, insan gibi yaşamak, daha iyiye, daha yükseğe, daha temize doğru koşarak yaşamak arzusunu, hatta ihtiyacını uyandırmalıdır.' Sanat araçtır çünkü, amaç değildir. Amaç, hayattır, insan hayatıdır Sabahattin Ali'de öykü gerçeği, toplumsal olanla, bireysel olanın bileşimidir."

Kimileri 'tek parti baskısının, sultasının' işlettiği bir cinayet der. Sanki, çok partili dönemlerde sanat, kültür, yazın, düşünce adamlarına da kıyılmamış gibi! Ülkemizde değişmez bir şey vardır, o da egemen çevrelerin gücünü, etkinliğini yıkmak isteyenlerin, acımasızca ortadan kaldırıldığı, kaldırılmakta olduğu gerçeğidir. Nasıl, Sabahattin Ali 'faili hem de meçhul olmayan bir cinayete kurban gittiyse, egemenler bundan sonra cinayetleri 'faili meçhul' biçimlerde uygulamakta yarar görmüşler ve görmekteler!..

Evet, bu akşam AKM'de Türkiye Yazarlar Sendikası'nın düzenlediği "Ellinci Öldürülme Yılında Sabahattin Ali'yi Anmak" toplantısı var... Büyük yazarı yakından tanımış ya da yapıtlarını incelemiş değerli kişiler onu anlatacaklar. Her zaman ele geçmeyecek böyle bir fırsatı, sanatsever okurlarımın kaçırmamalarını isterim.

Türk öykücülüğünün ölümsüz ustasına saygıyla...

18 Nisan

İlkyaz Bir Devrimdir

"Hadi uyan / Günışığı çilemeye başladı başucunda / Denizler bir mavilik edindi günden / Seher yeline uyup kuşlar tüneğinden uçtu / Bu türküyü dinlemeyecek misin?"

Nisan ayı. Bir ilkyaz devrimidir. Bir uyanış. Bir kalkışma. Bir dirilme. Yaşamı, insanı, doğayı sevme... Yeni umutlara, aydınlık ufuklara doğru koşma...

1939 yılında savaş çıktı. Yazın son günlerindeydik. Dilimizde daha eskitememiştik ilkyaz şarkısını. Neydi o? "Nisan mayıs ayları / Gevşer gönül yayları / Çayır çimen bekliyor / Bayları bayanları." Bir korku sarmıştı içimizi. Savaş ha girdik ha gireceğiz! ne nisanın güzelliği, ne ağustosun sıcağı, ne eylülün hüznü!

Bir güzel nisan günü dünyaya gelmişim. Şehzadebaşı'nda konak bozması bir ahşap evde. Yetmiş beş yıl geçmiş aradan... İnanılır şey midir şu yaşam denen "şey"? Gerçekten bir garip "şey". Gün gün geçer, gece geceyi izler! Siz okul, ders, sınav derken bir de bakarsınız her şey geçmişte kalmış! Ya sizde, olsa olsa karmaşık anılar!..

Metin Eloğlu'nun bir şiirini kesmiş, defterin içine gizlemiştim. Metin Eloğlu'nu, "Mehmet Metin" imzasıyla tanımıştım. Dostum Sabahattin Kudret'in öğrencisiydi. Sabahattin övmüştü, şiirlerini de o getirmişti sanırım. "Servetifünun Uyanış" dergisinin son sayısında yayımlamıştım. Böyle eski, uzak anılara dayanan bir olay işte!..

Yaşama sevincidir Yeni Türk şiirinin edebiyatımıza getirdiği tazelik, güzellik... Yaşamı duymak, tatmak... Ondan güç almak, bugünlerin aydınlığını yarınlara yaymak... Kuşaklar boyu bir tazeliği sürdürmek. Gerçekten yok olmamak... Hepimiz için, yalnız o şiirleri, öyküleri yazanlar için değil...

Neler neler demiyorlar, yazmıyorlar!

Bir TV yayınında konuşan kişi "Son komünist devlet Türkiye'dir" demez mi? Bayan Çiller de aynı sözü söylemişti. Türkiye son komünist devlet! Herhalde Atatürk'tür, İnönü'dür komünizmi bu ülkeye getiren! Öyle ya, halkçılık, devrimcilik, çağdaşlık, sanat, kültür gibi değerleri savunmak kimilerinin gözünde komünistlik ise, bizler, hepimiz komünistiz, ötesi var mı? Solcuları anmak, komünistlikmiş! Geçen gece Sabahattin Ali'yi öldürülüşünün ellinci yılında andık ya, TYS'nin düzenlediği bu toplantıya yüzlerce kişi katıldı ya, geri zekâlılara göre böyle işler komünistlik oluyor! Şu güzel nisan gününde dünyamızı karartacak kafalar hâlâ orda burda zehirlerini saçıyorlar. İlkellik, bağnazlık, daha doğrusu utanmazlık!..

Ama çirkinlikler hiçbir zaman güzellikleri örtmemeli, yenmemeli... Metin Eloğlu, yıllar önce bu dünyadan çekip giden şair dostum, "Hadi uyan" diyor... Hadi uyan, uyanın! Ama öyleleri var ki, öyle derin uykularda, karabasanlarda kendilerinden geçmişler ki, ilkyazı, doğayı, şiiri tadamazlar, tadamayacaklar.

"Haydi uyan / Aydınlığa çık da çil gözlerin ışısın / ilkyazlar sıcağı biriksin yüreğine / Yoksul olsan da uyan / Garip olsan da uyan / Madem ki güzelsin, güzeli yaşatmak için / Madem ki iyisin, iyiliği yaşatmak için / Madem ki umutlusun, umudu yaşatmak için / Hadi uyan."

Sabahattin Kudret beş yıl önce çekti gitti. Sabahattin'ler, Oktay Rifat'lar, Eloğlu'lar, Uyar'lar, Süreya'lar, Cansever'ler, Necatigil'ler, Külebi'ler, Nâzım'lar ölmekle yok olan kişiler midir? Sait Faik yaşıyor. Öldürülmesinden elli yıl sonra Sabahattin Ali'nin nasıl capcanlı yaşadığını geçen gece görmedik mi?

İlkyaz bir çağrıdır. Hepimize seslenen bir uyanışın çağrısı. Sabahattin Kudret'in o kısacık şiirindeki gibi:

"Gecenin bir vakti vardır / Gecenin bir vakti / Aman kaçırma / Ne ilişkin varsa kes / Adını da unut / Tümüyle bedenini / Dinle sade."

Kötülükle, çirkinlikle, gerilikle, aptallıkla, bayağılıkla boğuşmak, savaşmaktır sanatçının bir görevi de... En başta insanı, insanlığı sevdirmek, öncelikle uyandırmak... Eloğlu'nun çağrısına uyarak:

"Denizi dinle yaşamak desin / Toprağı dinle barışmak desin / Göğü dinle sevişmek desin / Bir plak konmuş gibi gramofona / İşte aşk işte özlem işte savaşmak gücü / Uyan diyor baksana / Hadi uyan / Sevdiğim uyan / N'olur uyan".

Bu güzel nisanda, bu ilkyaz devriminde bu çağrılara uymamazlık olur mu?

25 Nisan

Bazı Dinozorlar Genç Kalır!

"İhtiyarlar ne yaparlar? Anılarını yazarlar. Ben de bunu yapıyorum işte" diye başlamış Mîna Urgan... Ne de iyi etmiş! Öyle anılar vardır ki yalnızca bize ait değildir. Kişisellikten uzaktır. Toplumu kapsar, toplumu ilgilendirir. Mîna Urgan'ın "Bir Dinozorun Anıları" da öylesine...

Bir süredir belli bir yaşa gelenlere "dinozor" adı veriliyor! Bir çeşit alay var, küçümseme var! Öyle ya işini bitirmişsin, eleği duvara asmışsın, kalkıp çevrendekilere, başkalarına öğütler veriyor, geçmiş yaşamından kesitler sunuyorsun. Ama bunlar bir çeşit yaşamsal değerler ise, bizlerin de öğrenmesi, paylaşması, özümsemesi gereken konular, olaylar, gözlemler ise, hiç de gereksiz, hiç de bireysel şeyler değildir. Urgan'ın "anı" dediği yaşam parçaları da öyle!..

Koca bir kitap... Baştan sona büyük bir tatla okunuyor. Özellikle geçen kuşakların bilmedikleri nice olay, nice yaşantı... Herhangi bir büyüklenme, herhangi bir belgesellik savı taşımadan okurlara sunuluyor. Yahya Kemal ile Ahmet Haşim konusunda anlatılanlar; Atatürk'le ilgili o yaşantı parçası, "ülkemizde sol akımların, sol çevrelerin, solda yer alan aydınların bitip tükenmez çilelerinin dile getirilmesi...

"Ahmet Haşim'in kişiliği bana ne kadar çekici geldiyse, Yahya Kemal'inki de o kadar itici geldi. Yahya Kemal usta bir şair ama, ama küçük bir insandı" diyor. Bu görüşe şiirseven, şairlere değer veren bir kişinin katılması zor. Yahya Kemal ömrü boyunca hiç çalışmamış bir insan, bir çeşit boşta gezen kişi! Elçilikler, milletvekillikleri hep ona sunulmuş şair olduğu için... Oysa Ahmet Haşim bambaşka bir yaşamın insanı... Edebiyatımızda bir Haşim'dir Çanakkale'de

yedeksubay olarak giden, savaşan... Sonra da büyük görevler, paralı işler ardında koşmayan...

Ortaokul sıralarında iken öğretmenimiz Haşim'in "Merdiven" şiiri konusunda bir ödev vermişti. Ne anlatıyor bu şiir? Herkes "Merdiven"in yaşamın bir bir çıkılan basamakları olduğunu söyler. En ucuz yorum budur! Bense, tam tersini yazmıştım, o şiirden daha başka, daha çok anlamlar çıkarılacağını... Urgan'ın anılarında Ahmet Haşim'in de böyle düşündüğünü öğrenerek sevindim. Faruk Nafiz (o günlerde kolejde edebiyat öğretmenidir) "Merdiven şiiri yaşamı simgeler" demiş. Bunu duyunca Ahmet Haşim öfkelenir ve şöyle der: "Rezalet, bu adam alegoriyle sembolü birbirine karıştırıyor." Mîna Urgan, "Alegorinin bir tek şeyi, sembolün ise birçok şeyi temsil ettiğini ondan öğrendim. Şiirinin yaşamı simgelediği gibi, aşkı, ölümü, idealizmi ve daha başka kavramları da simgeleyebileceğini anlattı" diye yazıyor...

Bir dönemin yazarları, şairleri, politikacıları, ünlü solcular... Hepsi var bu anılarda! Halide Edip'ten Yakup Kadri'ye, Neyzen Tevfik'ten Sait Faik'e, Nâzım Hikmet'ten Necip Fazıl'a, Sabahattin Eyüboğlu'ndan Orhan Veli'ye daha nicelerine kadar bir dönemin ünlülerini Urgan'ın bakış açısından tanıyoruz. Hele Halet Çambel'in (Ünlü arkeolog olimpiyatlarına katılan bir eskrim şampiyonudur.) "Ben erkeğim" diye caka satan Necip Fazıl'ı bir jiu-jitsu oyunuyla havalara kaldırıp yere atma olayı var ki birkaç yıl sonra Süper Mürşit diye tanınacak şairi daha iyi tanımamızı sağlıyor!..

Bu anılarda nedense Cahit Irgat'a pek az rastlıyoruz. Daha doğrusu hiç rastlamıyoruz! Oysa Irgat, Mîna Urgan'ın, uzun yıllarını birlikte geçirdiği, eşi, iki çocuğunun babası!.. Neden bu denli az yer vermiş anlayamadım. Kimbilir belki daha sonraya bırakmış! Son sözünde dediği gibi: "Bu dinozorun anlatmak istediği daha başka şeyler de var. Ömrü vefa ederse, fazla uzun yaşamanın ayıbına katlanabilirse, bakarsınız onlar da yazar günün birinde. Yani bu son söz, gerçekten bir son söz değildir belki de."

Mîna Urgan, uzun bir bilim yaşamı, üniversite öğretim üyeliği-

nin ardından Bodrum'da yaşıyor. Yaşı sekseni bulmuş, ama kafaca gönülce yirmi yaşlarının tazeliğini sürdürmeyi başarmış... Bir eski anı gibi okunmuyor yazdıkları, bir dostça söyleşiyi dinler gibi oluyoruz. Geçmiş günler bir bir tüm canlılığıyla bizi de içine alıyor. Bu dinozorun baş özelliği, açıklığı, içtenliği, her şeyi dobra dobra anlatması... Hiçbir şeyi saklamadan, gizlemeye kalkışmadan... Böyle anılara kolay kolay rastlanmaz... "Bir Dinozorun Anıları" (Yapı Kredi Yayını) bir yaşam öyküsü, gerçekçi bir roman...

9 Mayıs

Edebiyat Yaşamın İçinde

"Ama kim silebilir kendini tümüyle yazısından" diyor Ahmet Oktay... "Gece Defteri" (YKY yayını) bir günlük... Bir yazarın defterlerine içini dökmesi... Hiçbir şeyi gizlemeden, değiştirmeden! 80'li yılların sonundan 90'lı yıllara... Bir yığın defter. Kitap yayımlanınca bu defterleri yakacakmış. "Yarına kalır mıyım, kalmaz mıyım." Bu, her yazarın vazgeçemediği bir kuşkudur. Ne denli ünlü olsa da hep sürer gider. Ama Oktay'ın şu dediği de doğru: "Zaten böyle örtük bir arzu bulunmadan yazılabilir mi? Yazmak, yazmayı sürdürmek, bir anlamda yarında süreceğine inanmaktır."

Ahmet Oktay önce şair, sonra gazeteci. Bir başka özelliği düşünürlüğü... Bu günlükleri okuduktan sonra, onun düşüncesini, eğilimini hiçbir çekince duymadan dile getiren bir yazar kimliğini de öğrenmiş oluyoruz. Bugüne dek hiçbir günlük yazarı -beni de sayın!- yaşadığı dönemin şairleri, yazarları, yapıtları konusunda bu denli açık davranamamıştır. Konuşamamıştır, bir şeyler elini tutmuştur. Oysa Ahmet Oktay "Gece Defteri"nde büyük bir yüreklilikle konuşuyor:

İşte birkaç alıntı:

"...HY, yine EB ile uğraşıyor. Ne 'kıytırık şairliği', ne 'pespaye' deneme yazarlığını bırakmış. Bu kadar kin gütmeyi ben anlamıyorum. H. kan davasına dönüştürdü işi."

"...bu adamların derdi şiir değil politika. Seçici Kurul, bir örnek parti üniforması giymiş kişilerden oluşsun istiyorlar. Bunların akıllanması mümkün değil."

"Aİ, Türk şiirine yeni bir soluk getirmiş, genç şairleri etkilemiş biridir. Ama zaman şairi yıpratmış durumda. Dizeleri insanların hâ-

lâ ezberinde bulunan bir şairin çaptan düştüğünü, en azından şiir yayınlamaması gerektiğini bilmesi gerekir diye düşünüyorum."

Ahmet Oktay'ın "Gece Defteri" bir şairin ama, düşüncesini okurlarıyla paylaşmaktan çekinmeyen, hatta bunu edebiyat açısından gerekli gören yürekli bir yazarın notları.

Böyle kitaplara az rastlanır.

Kitap korsanları!.. Bir bakıma okurların sayısını arttıran bu işi pek de korsanlık sayamıyorum. Önce kim yapıyor, nasıl yapıyor? Çok satışlı bir romanın tıpkıbasımını mı yapıyorlar, yoksa o romanı çıkaran yayınevi el altından piyasaya mı sürüyor? İşin içinden ancak bandrol yoluyla çıkabiliriz gibi geliyor bana...

TV'de konuşan günümüzün ünlü yazarları yayıncılarına laf söyletmediler! Ama konuşmalara telefonla katılan bir "korsan" bakın ne dedi: "Size üç bin bastıklarını söylüyorlar, ama on bin basıyorlar. Siz önce kendi yayıncılarınızla uğraşsanız daha iyi edersiniz." Korsanlarla savaşmak için ekrana çıkan yazarlar bu konuyu hemen örtbas ettiler!

Bakıyorum yayıncılar, en başta Yayıncılar Birliği bu bandrol konusunda suspus! A Takımı bu sorunu ekrana çıkartmakla başarılı bir iş yaptı. Ama o da korsanlığa düştü bir yerde! Savaş Ay bir şiir okudu, ama şairinin adını vermedi. Oysa o şiir Behçet Necatigil'in... Bu da, başka bir korsanlık değil mi?

Salâh Birsel'in yeni şiir kitabı, "Nardenk". Şiirin yaşı yoktur, şairin de. Her yeni çalışmasında yeni renkler katıyor şiirine... Benzersiz bir şiir evreni. Değişik bir tat... Birsel'in 40'lı yıllardan beri yaşattığı apayrı kişiliğinin doruk çizgisine ulaşması...

"Şiir ovada koşar mı / Dolaşır mı bulutlar arasında / Kıvrak mı ya da şaplak mı / Gizlenir mi / Yokluk ufkunun ötesine / Sağa tutunup solcuyum der mi"

"Yaşasın Edebiyat" demişti Sait Faik. Ne varsa edebiyatta var! Her şey gelip geçici tek kalan, yaşayan o.

23 Mayıs

Bir Yıl Önce Cahit Külebi

"Gündelik hayatın içerisinde olağan bir hayat sürdürürken öyle anlar olur ki, o anlarda şiir yükü vardır. O şiir yükü olan anları şairce yaşayan bir insan yakalar ve tadını çıkarır. Şairce yaşamak işte budur."

Kimi, şairce yaşamanın bir çeşit bohemlik, bir çeşit sorumsuzluk, başıboşluk olduğunu sanır. Öyleleri de vardır. Örneğin Fransız şairi Alfred de Musset içkiyle, kadınla, hatta afyonla esrikleşmeden şiir yazılamaz, derdi. Ama düzgün bir yaşam süren, başka uğraşlarla geçinen, yine de şiirler yazan, yapıtlar yaratanlar da çoktur. Eliot'ları, Neruda'ları, Necatigil'leri, Dağlarca'ları, Süreya'ları unutmayalım.

Tam bir yıl... Cahit Külebi bir yıldır aramızda yok. Hangi şair, hangi sanatçı sonsuz bir ömür sürebildi ki! Her başlangıcın bir sonu var! Önemli olan, bize tanınan belirli bir süreci boş geçirmemek... Külebi, öğretmenlik, müfettişlik gibi eğitim görevlerinde bulundu. Uzun süre şairliğini de gizlemişti. Öğrencileri şairliğini uzun zaman sonra öğrendiler. Şair olmak, ille de güncelde, ün sahibi olmak değildir. Şair, Necatigil'in bir şiirinde dediği gibi 'saklı su'dur? Gizlice akar, ama onun dizeleri zamanla tüm topluma mal olur...

Cahit Külebi'yi, şiir dünyasını, şiir anlayışını anlatmak için uzun sayfalar yazmak gerek, ama o bunu bir şiirinde özetlemiş: "Kimse yazmamı istemedi/ Beş yaşında kendim başladım/ Bu yüzden düşkünlüğüm yok/ Ayda yılda bir anımsarım." demiş, sonra şiirde ona ustalık edenleri şöyle sıralamış:

"İlk ustam oldu benim halk/ Belleğimde akıp giden ırmak/ Köylü diliyle türkü çağırdım/ Onlarla gülüp ağlayarak.

İkinci ustamda doğa/ Şiirimde alın terim/ Bozkır türküsüyle dol-

du ciğerlerim/ Taşları düzleyen rüzgâr gibi/ Doğayla yontuldu dizelerim.

Üçüncü ustamdı kadınlar/ Tek göze yaşantıya/ Kaynar dururlar semaver gibi/ Onlar öğretti bana sevgiyi/ Gözleri çıra gibi yanar/ Akbadem olur tenleri/ Güvercin kanadına benzer elleri."

İşte Külebi'nin şiir yöntemi bu... Orhan Veli yıllar önce şöyle yazmış "Cahit Külebi'nin şiirlerini okumakla doyamıyorum. İstiyorum ki hepsinden bahsedebileyim. Ama bu imkânsız. Ben teşbihten hazzetmem. Cahit Külebi bu işi idare etmesini biliyor da ondan. Onun için teşbihi, teşbihten saymamak lazım. Burada teşbih hudutlarının dışına çıkan bir ifade kudreti var."

Benim için yalnızca sevdiğim bir şair değildi, bir dosttu... Kırklı yıllardan doksanlı yıllara kadar süren bir dostluk... Her zaman canlı, hareketli, coşkulu. Her zaman yeni duyarlıklar arayan... Belki çok yazmayan, ama her dizesi aydınlık veren, etkinlik, kalıcılık taşıyan... Bir resmimiz var, 1949'da Ankara'da Görçek'te çektirmişiz: Otuzlu yaşların başında, ben yirmi yaşların ortasında... Sık sık bakarım bu resme. İyi ki çektirmişiz derim... Bir kitabının sungusunda şöyle yazmış: "Bir gün geçer bu güzellik sana da kalmaz." Sanki o resmimize bakıp da söylemiş!

Şairlere ölüm bir şey yapamıyor. Yok olsalar da, büsbütün geçmişin karanlığına gömülmüyorlar... Şiirleri her yeni yetişen kuşağa yaşamın vazgeçilmez anlamının, tadının aydınlığını veriyor. Bugün de öyle, yarınlarda da...

Ne diyordu şiirinin yöntemini anlatan o şiirin sonunda:

"İşte, doğrusu, söz gelimi
Dokuyup yol üstüne attıklarım
Birer küçük köylü kilimi."

20 Haziran

Cumalı'nın Şiir Denizi

Haziran ayının sıcak geceleri... Atın bütün gazeteleri bir yana, televizyonun düğmesini kapatın... Serin bir köşe yok mu çevrenizde? Bir balkon, bir teras, bir küçük bahçe... Kendinizle başbaşa kalın bir süre: Haberlerdi, maçlardı, kavgalardı, ölümlerdi unutun hepsini... Kopun dünyadan! Ama "Biz bu dünyadan değiliz?" diye kendilerini pencereden sokağa atan çocuklarınki gibi değil! Güncel dünyanızdan uzaklaşın. Bir süreliğine... Şiirle doldurun içinizi... Şiirdir yaşamı anlamlandıran, bir güzellik katan...

"İçimden rüzgâr gibi geçiyor/ Boş evleri dolaşan rüzgâr gibi/ Açıyorum kapıyı pencereyi/ Kimse yok/ Ne yapayım ben şimdi?"

Necati Cumalı'nın "Aç Güneş"ini okuyorum. Şiir kitapları, yaşanır dize dize... Şiirlerinden seçmeler... Yaşantımda yer etmiş, kendim yazmışım gibi benimsediğim... Biz bir kuşağız, Cumalı, Külebi, Necatigil, Anday, Oktay Rifat, Orhan Veli vb. Kimimiz yetmişleri bulduk geçtik. Kimimiz genç yaşlarda yitip gittik... Cumalı, romanları, oyunları, denemeleriyle çağdaş yazınımızın bir doruğu, benim vazgeçilmez şairim!

Hep açar dalarım onun dünyasına. O gençler, "Biz bu dünyadan değiliz" demiş... Rimbaud, "Gerçek yaşam bu değil" buyurmuş... Oysa bu dünya, bu yaşam bize sunulmuş bir armağan. Tadını duymak için sanatla, en başta yazınla, şiirle bütünleşebilmeli... O çocuklar, şiiri, sanatı, musikiyi, kısacası yaşama anlam kazandıran değerleri bilselerdi, tatsalardı, kolayca kopabilirler miydi yeryüzünden?

Necati Cumalı bir süreden beri rahatsız... Ameliyatlar geçirdi, geçiriyor. "Günaydın tavuklar horozlar/ Artık memnunum yaşamaktan/ Sabah erkenden kalktığım zaman/ Siz varsınız/ Gündüz işim var ar-

kadaşlarım/ Gece yıldızlar var karım var/ Günaydın tavuklar horozlar" diyen bir şair, ilkgençliğinden yetmişli yaşlara hep bu yaşama sevincini duydu, duyurdu. Daha da duyuracak...

Cumalı'nın şiiri nasıl tanımladığını öğrenmek ister misiniz? Kolay kolay tanımı yapılamayan bir şeydir şiir. Galiba en doğrusunu Cumalı yapmış:

"İlle de bir tanımlamaya yaklaşmak gerekiyorsa, sözcükler dizisidir şiir, diyebilirim. Seçilen sözcüklere öyle uyumlu, öyle perçinlenmiş bir sıra vermektir ki, yan yana gelen o söz dizisinden sözcüklerin içerdiğine ek bir anlam çıksın, yeni bir ses duyulsun. O anlam, sadece o düzeye özgü olsun, hangi türlü yan yana getirmeyi denerseniz deneyin, dizilişi dışında o sözcükler o anlamı yansıtmasın."

Telefonda sesini yeni bir şiirin dizeleriyle duyardım zaman zaman... Belki de şiir sevgimi, Cumalı şiirinin en yakın dostu olduğumu bilmesinden... Yeni bir şiiri yazdı mı bana duyurmak isterdi, içinden öyle gelirdi. Son yıllarda hastalıklar, kazalar, yaşlılık sorunları görüşmelerimizi azalttı, ama ben her zaman romanları, öyküleri, denemeleri ile, daha da çok nerdeyse çoğunu ezbere bildiğim şiirleriyle birlikte yaşamamı sürdürdüm.

Hastane yatağında bile, yarı uykuda yarı uyanık içimden mırıldanırdım:

"Ceplerimi karıştırıyorum/ Şu halde kitaplarımın arasında olacak/ Gözlerim, koltuklara sandalyelere dalıyor/ Ah, hatırlıyorum bütün geçenleri/ Daha o zaman çocuktum/ Ne yapayım ben şimdi?/ Demin bir serçe kuşu havalandı/ Kimse dikkat etmedi, ama ben gördüm/ İşte o da beni öyle bırakıp gitti/ Ne yapayım ben şimdi."

Koca bir deniz, uçsuz bucaksız bir okyanustur şiirler, özellikle dostum Necati Cumalı'nın şiirleri... En kısa sürede sağlığına kavuşmasını, şiirlerinin evrenine dönmesini, onu seven okurlarıyla birlikte dilemek isterim. Geçen gün telefonda ne demişti:

"Yazdıklarımdan daha çok, yazmadıklarım."

27 Haziran

Vicdan Denen Yer

"...sonunda değmeyeceğini bile bile, bir ulusal onur savunmasıyla tam on beş yıl Türkiye Yazarlar Sendikası'nın başkanlığını sürdürdüm. Buna sürdürmek değil de katlanmak demek daha doğru olur."

"Dünyanın bütün ülkelerinde yazar örgütlerini devletin kültür bakanlıkları, belediyeler, yayın örgütleri gibi kuruluşlar desteklerken, Türkiye'de TYS bu tür kuruluşlardan hiçbir destek almadığı, alamadığı gibi, bütün bu kuruluşlar TYS'nin karşısında olmuştur."

"Aziz Nesin'in bir öykü niteliğindeki "Bir Vicdan Davası" adlı kitabını okuyorum (Adam Yayınları). Sağlığında yazdığı, hazırladığı bir ilginç kitap... Aziz Nesin'in sendika kongresinde söylediği bir söz, daha doğrusu yazılı, sözlü sataşmalara karşı öfkeyle kendini tutamayıp bir kadın yazar için "Elini vicdanına koyacağına başka yerine koymuş" demesi... Bu sözün ona beş milyon liraya mal olması!..

Ben de, Aziz Nesin gibi Türk yazarlarının bir örgütte toplanmasını, sorunlarını bu örgüt eliyle çözümlemeye çalışmasını savunanlardan biriyim. Kaç kez yazdım, ta 1945'teki "Genç Yazarlar Derneği'nden 1950 sonrasının Türk Edebiyatçılar Birliği'ne, 1970'ten başlayarak Türkiye Yazarlar Sendikası'na elden geldiğince yazarlarımızın belli bir çizgide, edebiyat, sanat yolunda başarılı çalışmalar yapmasını sağlamaya uğraştım."

Aziz Nesin'in 29 Ocak 1992'de yayımlanmak için hazırladığı "Bir Vicdan Davası"nın önsözünde yazdığı şu sözlere, daha doğrusu bu yargıya, ben de katılıyorum:

"Ama TYS örgütünün en çok karşısında ve karşıtı olanlar -çok şaşılası bir şey!- yine yazarlar, hatta örgütün üyesi olan yazarlar olmuştur... Türkiye'ye özgü durumdan dolayı 500 üyesi olan TYS'yi

yönetmenin bütün Türkiye'yi yönetmekten daha zor olduğunu söylersem abartma olarak alınmamalıdır."

Bu sözü bir kez ben de SHP Genel Başkanı Sayın Erdal İnönü'ye bir kurultay sırasında söylediğimi anımsıyorum. "Sizin partiyi, SHP'yi yönetmek çok zordur, ama bizim sendikayı yönetmek çok daha zor" dediğimde İnönü, "Sizin her üyeniz ayrı bir sorun, ayrı bir kişilik, elbet öyle olur" demişti... Zoraki başkan olarak (tıpkı İnönü gibi) beş yıl başkanlığını yaptığım TYS'den bir kaza sonunda ayrıldım. Şimdiki başkan, değerli şair dostum Ataol Behramoğlu'na kolaylıklar dilerim.

Gelelim "Bir Vicdan Davası"na... Davayı Tomris Uyar açmıştı. Tomris Uyar, benim en beğendiğim öykücülerdendir. İşlediği konular, anlatış biçemi Uyar'ı öykü sanatının önde gelen bir yazarı yapmıştır. ne var ki Uyar, sendika kongresinde Aziz Nesin'den cezasıyla birlikte toplam beş milyon almıştır. Aziz Nesin gibi eli sıkı bir yazardan beş milyon alabilmek büyük bir anlam taşır. Ama Nesin bu vicdan davasını kitaplaştırarak bu beş milyonu kat kat çıkartacağını biliyordu, ne var ki yaşamında bunu başaramadı.

Bakın mahkemedeki savunmasında ne demişti Aziz Nesin:

"Bunca haksız ve hiçbiri doğru olmayan suçlamaları yapan insan, elini vicdanına koyarak bu suçlamaları yaptığını söylerse, o insana, elini vicdanına değil, vicdanı sanarak yanlışlıkla başka yerine koymuş olacağını söylemek, hiç de hakaret değil ancak ağır bir suçlamanın yanıtıdır. Elini vicdanı sanarak sarhoşlukla başka bir yere koymuş olmalı sözünden neden ve nasıl hakaret olduğunu anlamıyorum."

Ben de vicdan denen yer neresidir diye düşündüm. Kimine göre yüreğinin üstü, kimine göre beyni, kimine göre başka yeri... Vicdan, bir kadın adıdır. Nerde olduğunu kimsenin bilmediği bir 'yer'! Bu olay eli sıkı Aziz Nesin'e beş milyona mal olmuş!.. Ama sonunda bir kitap çıkmış, belgesel, eğlenceli, rahat okunan bir anlatı: "Bir Vicdan Davası."

21 Temmuz

Anlaşılmayacak Biçimde...

"Tanıdıklarımla ilgili yalan söylememekle birlikte öyle suya sabuna, özellikle kendime ve onlara dokunmayacak yanıtlar veriyordum ki, sonunda bu tuzaklara düşmeyeceğim kanısına varıldı sanırım. Birden bire bana bir ad yazılarak 'Bunu elbette tanıyorsunuz' denildi."

Halit Ziya, Zaptiye Nazırı'nın konağındadır. Üç görevli tarafından sorguya çekilmektedir. Süleyman adlı birini tanıyıp tanımadığını sorarlar. Kimdir, neyin nesidir bu Süleyman? Halit Ziya şaşırır, birçok Süleyman tanıdığını söyler, bu Süleyman'lar arasında kimi öğrenmek istediklerini sorar.

Bu Süleyman, kendilerince pek güvenilen bir kişiymiş! Halit Ziya'nın yakın arkadaşları arasındaymış, özel olarak görüşürlermiş! Halit Ziya yazılarını ona okurmuş! Sorgucular, Süleyman'a okuduğu yazıları görmek isterlermiş...

Şöyle yazıyor Halit Ziya:

"Gülerek karşılığını yazdım. İstanbul'da hiçbir Süleyman'ı tanımadığımı, dolayısıyla hiçbir kimsenin ve bu arada bir Süleyman Nazif'le hiçbir yakınlığım, sırdaşlığım olmadığını, zaten benim şununla bununla sıkı fıkılığımda saklanacak hiçbir sır bulunmadığı..."

"Süleyman" adı, ortaya atılan bir oltadır! Belki bir şey yakalanır umuduyla!.. Birden başka bir soru gelir: Bir dergide çıkan "Sanskrit Edebiyatı Tarihi" yazı dizisiyle, "anlaşılmayacak biçimde ülkede materyalist görüşü yaymak" istediği ileri sürülür. Sıkı mı sıkı bir sansür kurulu olan "Encümen-i Teftiş ve Muayene" kurulunu aldatmak niyeti taşıyan bu yazıların hesabı istenir!

Halit Ziya biraz da öfkeyle yanıtlar:

"Bunlarla, herhangi bir felsefe yayını arasında ilişki aramak ken-

dilerini bile güldürecek bir uydurmadır. Hele 'Encümen-i Teftiş ve Muayene'ce bile anlaşılamayacak, o kurul üyelerini aldatacak biçimde yazılmış olması savı, her şeyden önce gülünçtür. O koca kuruluşun üyeleri tarafından anlaşılmayan bir 'muamma'yı anlamış ve bunun zararlılığını görmüş olmak savında bulunan adam, her kim ise, o komisyon üyelerini görevlerinden alarak, yerlerine tek başına bu adamı getirmek uygun olur."

Halit Ziya gibi yaşamı boyunca politikaya pek karışmamış bir edebiyat adamının başına gelen bu olay Abdülhamit sansürcülüğünün hangi gülünç boyutlara vardığını göstermiyor mu? Bu konuda Hüseyin Cahit'in anılarında da ilginç örnekler vardır. Sansürcü Hıfzı Bey'in kontrol ve düzeltmeleri yakın tarihimizin komik anıları arasında sık sık anılmaktadır.

Basında sansürün kaldırılmasının 90. yılını kutladık... Acaba sansür gerçekten kalktı mı, yoksa başka biçimlerde sansürler mi geldi yerine? Sansürün bir tek yararı vardı, yazarların yazıları önceden incelendiği için hiç değilse, onlar için hapis yolu tıkanmış oluyordu!

Halit Ziya "Kırk Yıl" adlı kitabında olayın nasıl sona erdiğini şöyle anlatır:

"Uzun bir zaman sonra odanın kapısı açılarak bir sakallı ve kibar tutumlu kişi içeri girdi. Hepimiz ayağa kalktık. Hemen anladım ki Zaptiye Nazırı'nın kendisidir. Kâğıtlar kendisine gösterildikten sonra bana kadar gelmek zahmetine katlanmıştır. Bana dönerek: "Beyefendi; dedi, sizi rahatsız ettik, hoşgörürsünüz elbette. Bu yolla sizi tanımakla da onur duyduk, avdet buyurabilirsiniz."

Bir düşündüm, bugün evinden, işinden apar topar alınıp sorgulama, hatta işkence yerlerine götürülen kişilerden, hiçbir suçları olmadığı anlaşılınca, bir bakan, bir genel müdür gelip özür diliyor mu? "Sizi tanımakla onur duyduk" diyor mu?

28 Ağustos

Geçmiş Ağustos'larda

Sıcak. Çok sıcak. Evin içi, dışı, bahçe, sokaklar... Her yer. Binbir konu var tepemde, karşımda, önümde... Notlar var, kâğıtlarda, defterlerde... Bırakmak hepsini bir yana. Gitmek geçmişe... Geçmiş ağustoslara... O ağustoslardaki kendime...

Açtım, "Anılarda Görmek", "Geçmişin Kuşları", "Yeryüzü Korkusu", "80'lerde Bir Yazar" adlı günce kitaplarımı... kendimi aradım o 1965'li, 70'li, 80'li yıllarda... İşte 6 Ağustos 1965 günü, Fahir Onger'den söz etmişim, 1950 öncesinde Sait Faik'le bir konuşmasından ilginç bir alıntı yapmışım. Onger, Sait'e sormuş bir şeyler, işte Sait Faik'in yanıtı:

"Ben oldukça cahil bir yazıcıyım. Bu suali anlamadım dersem inanın bana! 'İnsan problemini hikâyelerimde nasıl poze ediyorum?' Bundan maksat, neden hep düşkün, zayıf, cemiyetle bağdaşamayan insanları yazıyorsun ise belki de kimsenin alakasını celbetmedikleri için, derim. Hareket noktamız insandır. Dünya görüşüme gelince. Fransız büyük ihtilalinden beri insanların söyledikleri, hürriyet, müsavat, adaletle idare edilen bir dünya görüşüne âşıkım. Elbette ki istismarsız, mes'ut, müsavi, hür bir insanlık dünyası isterim. Reaksiyoner geri olmadıktan sonra endivüdüel olmaktan korkmuyorum."

Ben de şunları eklemişim:

"Hepimizi düşündüren bir söz. Türlü yönlerden ele alınacak değerde. Bireyci olmak, gerici olmak değil elbet. Ama bencil bireycilik, gericilikten de tehlikeli sayılmaz mı? Salt sanatçının, yazarın yaratıcı bireyciliğinden söz ediyor. Çıkarcının, parababasının, onun bunun sırtından geçinenin bireyciliğinden çok daha başka bir şey bu."

Yıllar oldu defterlere gündelik izlenimlerimi yazmayalı... Neden,

bilmem? Belki de gazete yazılarının da bir çeşit günce olduğunu düşünmem... Defterlere yazdıklarımız daha çok kendimiz için. Gazete yazıları hem kendimiz için, hem de bize benzeyen okurlar için, "Okurum, benim benzerim" dememiş mi şair?

Ağustos notlarını okumayı sürdürüyorum. 5 Ağustos 1966 gününde yazdıklarım:

" 'İnancın son biçimi hiçbir şeye inanmamaya inanmaktır'. Böyle bir dünyaya doğru gidiyoruz gibi geliyor bana. Anatole France geleceği görmüş çok uzaktan. Hiçbir şeye inanmamaya inanmak! İnanılacak değer bulamamak!.. Bu, yepyeni değerleri aramak değil midir? Yeni bir çağ, böyle bir inançsızlık uçurumunu atladıktan ya da içine düştükten sonra başlayacak belki de... Günümüzün sorumsuz gençliğine baktıkça, yarının kuşaklarını düşündükçe, bu söz hem korkutuyor kişiyi, hem de yeni bir çağın başlayacağı konusunda umutlandırıyor. Bilinen bütün inançların yitip gittiği bir dünya uzaklarda değil o kadar."

Bu da, 6 Ağustos 1969'dan.

"Sabahın gazeteleri yeni bir şey getirmedi. Sanki ben bu gazeteleri geçen yıllar içinde gördüm, okudum. Gazete okumasak, hep kitap okusak!.. Kişiler yerinde sayıyor gazetelerle... Neyse ki bugün haberlerde bir yenilik var. İşte ilk kez işçilerle polis çatışmış. Altmış dört polis, on dört işçi yaralanmış. Önce öğrenciler, şimdi işçiler!.. Birkaç gündür polisler, işçiler karşı karşıya duruyorlardı, dostluk ediyorlardı. Buyruk gelmiş yukardan, fabrika boşaltılacak diye. Boşaltamamışlar. Gene ordu yetişmiş iki yanın imdadına. Hep ordu. Ordumuz olmasa ne yapardık bilmem? Koca koca resimler. Çocukları kucağında işçi eşleri, yaşlı analar. Hep ekmek kavgası için. İnsanlar midesiz yaşayabilselerdi mutluluk yarı yarıya kazanılırdı. O zaman da başka sorun mu çıkardı bozmak için mutluluğumuzu?"

Daha niceleri var! Geliyorum 27 Ağustos 1983 gününe, Sağmalcılar Cezaevi'nin füze bölümünde sürekli yanan lambaların ışığında tuttuğum notlara:

"Komşularımla dertleşiyorum. Tepemdeki lamba hep yanıyor.

Sönmek yok. Biraz uyuyabilsem. Aşağıda sübyan koğuşundan yanık bir türkü geliyor. İdris hep anlatıyor hapishaneyi, kendi serüvenlerini. Bir kâğıda yazıp verecekmiş başlarından geçeni. Dosyaları Yargıtay'da. Biri, sevdiği kadının eşini öldürmüş, öteki kan davasından birkaç cinayet işlemiş. Soğukkanlılıkla anlatıyorlar! Gündelik bir olay gibi! Sonra yabancı istasyonları dinliyoruz. Yalnız biz değil, öteki hücrelerden de radyo sesleri geliyor. Arka hücrede gençler var, sordum, üniversite öğrencileriymiş... Biraz uyusam, ama nasıl, bu ışık hiç sönmez. Gözlerime tülbent bağladım, oh ne güzelmiş karanlık. Uyku gelsin, gelsin gelsin."

8 Ağustos

Can Yücel'e Sağlıkla...

"Böyle kısrağa
bindim ki kanser
Dörtnala gidiyoruz
Gidiyoruz yapraklarla
ağaçlarla
Nâzım'ın ormanına"

Babıâli Caddesi'nden inerken Hasan Âli Yücel'le karşılaştım. Yıl 1951... Beni tanırmış gibi yaklaştım, hal hatır sordum. Kuşağımın unutulmaz bakanıydı. Ama unutulmuştu, unutturulmuştu. On yıl Türk kültürüne, eğitimine nice değerler kazandıran kişi... Başladık konuşmaya...

Benim bir edebiyatçı olduğumu anlamıştı hemen, elindeki kitabı gösterdi "Can Yücel, Yazma"... İlk kez duyuyordum bu adı. "Öyle güzel şiirler var ki, benden iyi yazıyor" dedi. Sonra Varlık dergisine, Yaşar Nabi'ye gittik. Orada da oğlundan, şiirlerinden övgüyle, biraz da gurur duyarak söz etti. Kendisine "Garipler Sokağı" romanımı imzalayıp verdim. Bir süre sonra kitabımla ilgili bir mektup aldım: "Türk aydını Garipler Sokağı'ndan geçmeli" diyordu.

Elli yıllık sakalını kesmiş! Bir başka Can çıkmıştır ortaya! Sakalının arkasına saklanarak dünyaya, insanlara eğlenerek bakan bir şair... Kendi deyimiyle, hiçbir şeyi ciddiye almayan, yalnızca insan sevgisini duyarlığını, emeği saygıya yakışır gören...

"Ben şiiri ciddiye almıyorum ki şiir beni ciddiye alsın. Davetsiz misafirdir pat diye gelir oturur karşıma, kaldırabilirsen kaldır artık." Yaşam boyu şiirle, edebiyatla yaşayan, bunların dışında bir uğraş, bir iş edinmek istemeyen, yalnızca içerek, zaman zaman söverek...

Refik Durbaş'ın dediği doğrudur: "Dalgasını geçiyor hayatla. En çok kendisiyle, Köşklerde oturmaktan çok sokaklarda gezmeyi, sokakların ağzıyla konuşmayı seviyor?" Babası da sövgüyü severmiş! Sövmek, bir şeylerden kurtulmak mıdır? Yüklerden, baskılardan...

"Kadınlar doğurdu beni
Bağıra bağıra
Yine onlar öldürecek beni
Bağırta bağıra"

Ama kanser kadın değil ki? Yoksa dişi bir şey mi bu amansız hastalık? Hiç bilinmeyen bir zamanda, hiç beklenmedik bir düşman olarak girer içimize, dünyamıza... Kurtul kurtulabilirsen! Bir savaştır başlar, bilinçli bilinçsiz... Kimi, bu düşman konuğu hoşgörüyle, kırgınlıkla benimser. Kimi de, söverek, ilençle...

Karlıcan'ın bir yalısında yaşadığı o 70'li yılları anımsıyorum hep. İçki ile başbaşa... Bir yanda kadehler, bir yanda dizeler... "Benden iyi yazıyor" demişti ünlü babası kendi şiirlerini horlayarak. Yirmi dört yaşındaki genç şairin edebiyat dünyasına girişine tanıklık ederek... "Yazma", "Sevgi Duvarı", "Bir Siyasinin Şiirleri", "Şiir Alayı", "Rengarenk" vb... Bir de çeviriler... BBC'de spikerlik, sonra bir süre turist rehberliği, o kadar... Yalnız şiir, rakı, dostluk...

Can Yücel'e sağlık savaşında üstün yengiler dilerken babasına adadığı şu dizeleri bir kez daha okurlarıma sunmak istiyorum:

"Hayatta ben en çok babamı sevdim/ Kara çalılar gibi yerden bitme bir çocuk/ Çırpı bacaklarıyla ha düştü ha düşecek/ Nasıl koşarsa ardından bir devin/ O çapkın babamı ben öyle sevdim.

Bilmezdi bile oturduğumuz semti/ Geldi mi gidici, hep hep acele işi/ Çağın en güzel gözlü maarif müfettişi/ Atlastan bakardım nereye gitti/ Öyle öyle belledim ben gurbeti..."

14 Ağustos

Bir Yıldız Kaydı

"Hayatın içindeyim. olaylara ve topluma içerden bakıyorum. Gerçekleri yoğurup dinamit haline getirmeye çalışırım. Okunduğunda, bu dinamitin mutlaka patlamasını isterim okuyanın kafasının içinde..."

Urfa'nın Harran Ovası'nda doğmuş bir yazar. Matbaacılık okulunu bitirmiş, Almanya'ya işçi olarak gitmiş. Orada yıllarca çalışmış: "Bir baskı makinesi kaçırdım Almanlardan." Gelmiş İstanbul'a, "Asya adlı bir basımevi kurmuş. Ekmeğini, el emeğiyle kazanmış. Yaşantısından nice konu, nice sorun çıkarmış. Toplumu, çevresini, insanları tanımış. Sonunda almış kalemi eline...

"Reşo Ağa", "Kara Vagon", "Kaçakçı Şahan", "Sahipsizler", "Harran", "Beyaz Türkü", "İnsan Posası", "Ölümsüz Kavak" gibi kitaplarında Güneydoğu'nun gerçeklerini, en kısa, en canlı, en vurucu bir anlatımla yazınımıza kazandırdı. Şaşırtan,"bu kadarı da olmaz" dedirten öykülerdi bunlar... Sanırım ilk kez Harran bölgesi, acıları, dertleri ile okurun önüne çıkıyordu. Belli bir bölgenin gerçeklerini, sözü uzatmadan, birtakım yorumlara başvurmadan sergiliyordu. "İşte bunlar yaşanmış, yaşanmakta olan gerçeklerdir, ister inanın ister inanmayın; Reşo'lar, Şahan'lar yaşadılar, yaşamaktalar, bu gidişle daha uzun süre yaşayacaklar" demek istiyordu öykülerinde...

Şükran Kurdakul bir yazısında onu şöyle anlatmış:

"Daha ilk satırlarında okuru bağlayarak, yüksek bir gerilim düzeyinde aynı bağlantıyı sürdürme işini başarıyla yaptı. Gözlem yeteneğinin yanı sıra, yer yer güçlü betimlemeleriyle toplumsal gerçekçi öykü anlayışının geleneksel kuralları içinde eksik yan bırakmayan özgün örnekler kazandırdı."

Her şeyin bir sonu var. Bugün yaşayan, yarın, öbür gün, bir yıl, beş yıl sonra yoktur; kaçınılmaz bir olay bu... Önemli olan yaşadığın süre içinde kendine özgü bir şeyleri, gözlemleri, yaşantıları bırakmak... Bir yoksunluk bölgesi olan yerleri, insanları bütün gerçek yüzleriyle tanıtmak...

"Benim kahramanlarım, normal bir yaşama olanağının ucundan bile tutamamış köylülerdir. Fakirlik bir yana, düzenli bir yaşantıya erişme umutları da yoktur. Birbirlerini yerler. Öbür dünyadaki cennet avuntularıdır tek tesellileri... İlkelin ilkeli anlayışlarla donatılmışlardır. Bunları kötülemeye, kızmaya hakkımız da yok! Töreleri uğruna kızını eliyle öldüren Reşo Ağa'ya kızanlar haksızdırlar. Adam ne yapsın? Öyle koşullar içinde kalmış ki ağalığına rağmen kızını kurtaramamıştır. Köy satılır, içinde insanlarla satılmış olur bizim orda... Entelektüelin aklı almıyor bu gerçeği. Ağa'ya kızmakla olmuyor. Bu bir düzen sorunudur."

Bekir Yıldız, öykülerinin anlamını, özünü bu sözlerle açıklıyor. Bir türlü değişmeyen gerçekler bunlar! Töre yüzünden kızını, kardeşini Fırat'a atanlar, araba ile çiğneyip öldürenler, ailece karar verip cinayetler işlemekten kaçınmayanlar 2000'li yılların eşiğinde de yaşanmadı mı, görülmedi mi? Bu düzen böyle sürdükçe 2000'li yıllarda da cehaletin, ilkelliğin ortadan kalkması nasıl beklenebilir?

Bekir Yıldız'ın öykücü olarak önemi burda... İnsanı, tanıdığı, bildiği insanları sevmesinde... ülkenin, halkın içinde çırpındığı gerçeklerden habersiz kesimlere bütün bunları kısa öykülerle, çıplak, etkileyici bir anlatımla sergilemesi... Bir toplumbilimcinin yansızlığıyla...

Altmış yıl yaşadı. Bir yandan yaşam savaşı, bir yandan bugüne dek kimsenin bilmediği, bilse de yazmadığı toplum kesitlerini, insanlarını kalıcı birer öykü biçiminde bugüne, yarına sunması...

"Yıllardan beri gerek çevremin, gerekse toplumun bir bunalım içinde olduğunu sezinliyordum. Önce kendi bunalımlarımın nedenlerini çözmekle işe koyuldum. Bu arada her dürttüğüm, her kucakladığım neden, beni toplumsal sorunların içine attı. Bu gerçeği kavra-

dıktan sonra suçluyu evde değil, dışarda aramaya başladım. Savaşım bireysel değil toplumsal oldu. Böylece yazmaya iten zorunluluk, edebiyatın süsüne bulaştırmadı beni."

Bekir Yıldız bir görevin yazarı gibidir. Harran insanının acıları, yoksulluğu, ilkelliği ile yaşatılması... Her öyküsünün körlükleri, karanlıkları aydınlatan bir ışık olması... Bekir Yıldız'ın çağdaş öykücülüğümüzün bir yıldızı oluşu, onun kendine vergi özgünlüğündendir demek hiç de yanlış olmaz... Anısına saygıyla.

20 Ağustos

Erken Öten Horoz

"Erken öten güzel horoz
Öt sürüp giden gecede
bir daha
İnlesin sessizlik
Korku girsin yüreğine
Karanlıkta çalanların"

İstediği kadar horoz ötsün! Köyün, kentin, ülkenin tüm horozları güneşin doğuşundan başlayarak ötsün dursunlar! Ne karanlıklar çözülüyor, ne çalanların yüreğine korku giriyor!.. Eskidendi utançlar, çekingenlikler, "âlem bana ne der" ürküntüleri... Güzel horoz otuz yıl önce seslenen Dağlarca'nın dediği gibi "Ağu var mı? Yer" Şu günlerde bir söz var "Ağzı olan konuşuyor" Gerçekte "Ağzı olan, yemesini beceriyor!" Ne horoz, ne yasa, ne çevre, ne Tanrı korkusu!..

Dağlarca bu şiiri Aksaray Bulvarı'ndaki kitabevinin vitrinine asmıştı. Haftada bir, günün anlamını, olayların çirkinliğini duyuran dizeleri değiştiriyordu. Bir kez savcıya seslenmişti. O yakınlarda bir savcı oturuyormuş, gidip gelirken bu vitrin şiirlerine göz atar, sinirlenirmiş... Şair "Savcı nedir düşündün mü - Beni senden güçlü kılan" diyordu. Yasaların, hele eksik, yanlış, haksız yasaların üstündeydi sanatın gücü... Yasalar geçicidir, bugün var yarın yoktur. Ama şarin dizeleri her zaman vardır, var olacaktır.

Daha alacakaranlıkta başlarlar ötmeye... Önce biri, derken bir öteki, sonra bir başkası... Kimi yakından, kimi uzaktan, kimi köy aşırı, mahalle aşırı yerden... Bir haberi duyururlar birbirlerine!.. Tıpkı tamtamlar gibi... Neyi bildirirler? Güneşin doğuşunu, aydınlığın gelişini, zulmetin dağılışını...

Bu sabah yine uzak yakın horoz sesleriyle uyandım. Önce komşunun horozu, beş eşli, beş tavuklu horoz... Ardından inceli kalınlı sesleriyle köyün bütün horozları!.. Birden Dağlarca'nın ünlü şiiri geldi aklıma... Anımsadığıma göre bu Horoz şiiri yüzünden bir de soruşturma açılmıştı 70'li yıllarda ya da 60'ların sonlarında... "Ne demek istiyorsun, kimmiş o çalanlar, nerde o aç eller?" gibi sorular!..

"Erken öten horozun başını keserler" diye bir deyim vardır. Ötekiler gibi belli deneyimler sonucu ortaya çıkmıştır. Ama yanlıştır. Kişileri susturmaya, boyun eğmeye yöneliktir. "Küçücük aşım kaygısız başım", "Dünya yansa benim hasırım yanmaz", "Bal tutan parmak yalar" vb...

Dağlarca'nın bu unutulmaz şiirinin tamamını okumakta yarar var:

"Uyanmak, gelecekler üstüne çekilen bir bıçak gibi ışıl ışıl/ Yeniden başlamak bir bilince, bir doğruya, bir savaşa yeniden/ Atları, koyunları, kazmaları, kürekleri, uyandırmak/ Güneş üzre önermek kurtuluşu.

Öt ki, kara dağlar allana/ Gökyüzü yeryüzü sallana.

Erken öten horozun başı kesilirmiş/ Bitmez tükenmez ki başın kesile kesile/ Her çağda, her yüzyılda, her gün/ Senin altın sesindir getiren ışığımızı.

Öt ki, kara dağlar allana/ Aç eller tok tarlalara çullana."

Bir toplumun bilinçli aydınları, yazarları erken öten horozlar gibidir. Olacakları önceden haber verirler. Melih Cevdet Anday'ın dizesindeki gibi "telgrafhane gibi ses alır ses verirler." Bu yüzden pek çoğunun başı dertlere girer. Tarihe bir bakın, güzel aydınlıkları müjdeleyen, müjdelemeye kalkan nice felsefeci, bilimci, sanatçı, yazar, şair türü acılardan geçmiş, kim bilir daha ne kadar zaman geçecektir. Ama vazgeçmeyeceklerdir aydınlıkları yaymaktan, erken öten horozlar olmaktan.

Horoz sesleri güneş doğunca kesiliverir. Gün başlamıştır. Bizleri derin uykulardan uyandıran horozun görevi bitmiştir. Bilmem artık, şairin dediği olur mu? Bundan sonra "korku girer mi yüreğine karanlıkta çalanların!.." Hiç bıkmadan, yorulmadan değişmeyen bir şeydir bu. Öyleyse, sevgili Necati Cumalı'nın ünlü şiirini anımsayalım: "Günaydın tavuklar, horozlar."

22 Ağustos

Mektuplarla Gelen

Mektup yazmak neredeyse tarihe karıştı! Telefon, teleks, faks, vb. araçlar çıktığından beri insanlar bir dosta, bir sevgiliye yazıyla seslenmeyi unuttu! Sesler yiter gider, kalıcı olan yazıdır... Hele bir dostun bir sevgilinin iç zenginliğini, duyarlılığını yansıtan el yazısı...

Mektuplar zamanla değer kazanır. Açın çekmecelerinizde tozlar içinde sararmış eski bir mektubu, birden o anlara, o günlerin havasına girersiniz. Özellikle yazarların birbirlerine, dostlarına, sevdiklerine yazdıkları, en güzel yazın örnekleridir. Yazarların yazdıklarını okurken onların gizli dünyalarına karışmış gibi olursunuz.

★★★

Yapı ve Kredi Yayınları'nda iki ilginç kitap çıktı: Tanpınar'dan Hasan Âli Yücel'e ve Yakup Kadri'den Yücel'e mektuplar... Tanpınar ve Yakup Kadri, Yücel'e yazdıkları mektuplarda içten duygularını çekinmeden yansıtıyorlar. İşte Ahmet Hamdi Tanpınar bakın ne diyor:

"Vakit daraldı, elli sekizindeyim. Ölmeden şu şiirlerime bir çekidüzen verirsem çok mesut olacağım. O benim asıl makyajım, tıraşım, tuvaletim olacak!.. Geçen gün, Boğazdaydım. Âşık olduğum, yalnız gezdiğim günleri düşündüm. Ve kendi kendime, 'Yarabbim' dedim genç bir âşık bir gün buralarda tıpkı benim on, on beş sene evvelki halimde dolaşırken benden bir mısra okuyacak mı! Edebiyat işte bu! Eğer böyle bir şey olursa vallahi mezarımda dönerim."

Tanpınar'ın bir tek şiir kitabı var, adı "Ne İçindeyim Zamanın" olacakmış, ama "Şiirler" olmuş... Mektuplarında hemen şiir üstünde yaptığı değişiklikleri anlatıyor, kitabı yayımlayan Hüsamettin Bozok,

"...günlerce düşünüp yazıp bozmanın tadını çıkarmak istiyordu" diyor.

★★★

Yakup Kadri Karaosmanoğlu da Yücel'e birçok mektup yazmış. 1938'den 1960'a kadar... Bu mektupların her biri büyük romancımızın sanatı ve kişiliği açısından değerli birer belgedir. Edebiyat tarihçileri, eleştiriciler bu içtenlikli seslenişlerden Yakup Kadri'nin niteliklerini daha kolay ortaya çıkaracaklardır. Eleştirilere karşı verdiği yanıtlar, yazarların, hele belirli düzeylere ulaşmış yazarların eleştirilere pek de dayanıklı olmadığını görüyoruz!

Bilindiği gibi Yakup Kadri "Kadro" dergisinin kapatılmasından sonra "zoraki diplomat"lık yapmış; Prag, Tahran, Bern gibi yerlerde büyükelçilikle yıllarını geçirmiştir. Ama boş durmamış yeni yeni yapıtlar yaratmaktan geri kalmamıştır. Hasan Âli'ye yazdığı bir mektuptan bu gurbet ellerde çektiği yalnızlığı, resmi devlet işlerinin kendisini ne kadar sıktığını şu sözlerle dile getiriyor:

"Burada o kadar arkadaşsızım ve bu yüzden içim o kadar dolu ki, ne kadar söylesem boşalamayacağım. Elçiliğin en büyük felaketlerinden biri bu arkadaşsızlık felaketidir. Zira bu vazife hiç kimseyle resmi münasebet haricinde temas etmek imkânı vermez. Hoş son zamanlarda memlekette iken de aynı yoksulluğun acılığını yaşıyordum. Bahusus Ahmet Haşim öleli Türkiye'de edebiyat arkadaşlığının benim için hiçbir tadı tuzu kalmamıştı."

1 Eylül

Alınıp Verilen Özgürlük

"Yaşasın Hürriyet/ Kahrolsun istibdat/ Hırsızları öldüreceğiz/ Namussuzları keseceğiz."

Derken başka bir sesleniş:

"Kalkın ey ehli vatan."

Osmanlı ülkesinde "hürriyet" ilan edilmiş, otuz üç yıllık padişah tahttan indirilmiş, yerine Beşinci Mehmet Reşat getirilmiş... Küçük Hasan Âli bir yandan hürriyetin ne anlama geldiğini düşünür.

"Ben padişah deyince dinç, diri, elinde kılıcı, levent bir at üstünde kahraman yüzlü bir insan düşünmeye alışmıştım. Bu bembeyaz, kansız, bitkin ihtiyar hiç hoşuma gitmemişti. Uzaktan seyrediyorduk. Durmadan küçük bir bohça içine konmuş tülbentlerle ağzını siliyordu. Allah biliyor ya bu salyası akan pinpondan padişah olur mu diye kendi kendime söyleniyorum."

"Ya hürriyet ya ölüm."

Nerdeyse yüz yıl oluyor, hep bu tür bağrışmaları duymadık mı, duymuyor muyuz? Karşımıza büyük devlet adamları diye çıkarılanları bizler de, hatta en genç yaşta olanlarımız bile "bundan adam olur mu, bundan ülkeye, halka yarar gelir mi, diye düşünmüyor muyuz?

Hasan Âli Yücel'in çocukluk ilk gençlik anılarını kapsayan "Geçtiğim Günlerden" adlı (İletişim Yayınları) kitabını okurken bir an kendimi o günlerde sandım, sanki bendim uzaktan yeni padişahı seyreden!.. Reşat, bir padişahtı. Ama 'devri demokrasi'de onun kadar güçlü, dediği dedik kişiler görmedim mi? Ben de Hasan Âli gibi 'bu adam mı, bu adamlar mı bizi yönetecek, bizi güzel günlere çıkaracak' diye düşünmedim mi?

O coşkulu günleri şöyle anlatıyor çocuk gözüyle:

"İlk ağızda herkes gibi biz de sersemlemiştik. Ertesi günü İstanbul deli olmuştu. Akşam üzeri babam kırmızılı beyazlı bir boyunbağı ve elinde bir paketle döndü. Boyunbağını kendi boynuna bağladı. paketi açıp bal rengi külahı bana uzattı 'Giy bakalım' diye. Üstünde 'ya hürriyet ya ölüm' yazıyordu."

O günlerde birtakım isimler dillerde dolaşmaktadır. Bunlar Abdülhamit döneminin halkın gözünde lanetlenmiş kişileridir. Arap İzzet, Ebulhuda, Hasan Paşa, Rıza Paşa, Fehim Paşa... Günümüzde de böyle bir lanetleme günü yaşansa hangi adlar, "büyük sayılan insanlar gündeme gelir diye düşünmemek olanaksız!"

Hasan Âli'yi dinleyelim:

"Hürriyet neydi ki yaşayacak, istibdat ne mene şeydi ki kahrolacak? Hırsızlar kimdi? Namussuzlar kimdi? Bunların hiçbirini bilmediğimiz gibi bu ardı arkası kesilmeyen insan selinin nerden gelip nereye gittiğinin de farkında değildik."

Artık günümüzün çocukları bile ülke yönetiminde kimlerin söz sahibi olduğunu; kimlerin çetelerle mafyalarla düşüp kalktığını biliyor; birtakım adları bir bir sıralıyor! Televizyonlardaki yarışmalarda bile küçücük çocuklar bu konularda büyükler kadar fikir sahibi...

"Çocuktan al haberi" programında "Enişte nedir" sorusuna minicik bir kızın verdiği yanıtı unutmak olası mı? Radyolar, gazeteler, TV'ler bir ülkenin hırsızlarını, namussuzlarını bir ayna gibi yansıtıyor.

Hasan Âli Yücel'in "Geçtiğimiz Günlerden" tadına doyulmaz bir kitap, bir anılar yumağı... Görmesini, duymasını, her şeyi özüyle, gerçeğiyle anlamasını bilen bir çocuğun yaşadıkları... Hasan Âli'nin şu sözlerine benzer düşünceleri sık sık yinelemiyor muyuz?

"...bizim nesle hürriyetin tadını ilk defa onlar tattırdılar sonra onlar bu lezzetli şeye doymadan o nimeti ağzımızdan çekip aldılar. Demek 1908 hürriyeti, sahici hürriyet değilmiş! Çünkü hürriyetin sahicisi alınıp verilen bir şey olamaz."

Hasan Âli o günlerde İttihat ve Terakki Partisi'ne güvenmiş, ama yanılmış! Bizim kuşak da, önce CHP'ye, sonra da bu halka de-

mokrasiyi getirdiğini söyleyen, ama sonunda en koyu baskıcı rejimi uygulayan Demokrat Parti'ye; daha sonraki yıllarda da ANAP'lara, DYP'lere bilmem kimlere güvenmedi mi? Ama hepsi sırası geldiğinde demokrasiyi "alınıp verilen" bir oyuncak saymadı mı? Yücel'in çocukluk anılarından çıkartılacak çok dersler var...

5 Eylül

Dünya Güzel Olmalıydı

"Dostlarla da yollar ayrıldı bir bir,
Gittikçe artıyor yalnızlığım."
Cahit Sıtkı Tarancı

Zamanla kavradım bu dizelerin ne anlama geldiğini... Gerçek yalnızlığın ne olduğunu... Gerçek yalnızlık, dostlar, tanışlar bir bir çekip gittikten sonra başlıyor... Bir, anılardır geriye kalan! Günler akıp gittikçe silikleşen, değişen, başkalaşan anılar... "Anlar ki yolcu yol görünür serviliklere" dememiş miydi Yahya Kemal?

Bir paşa varmış, kayığı karaya oturmuş, ama dalkavuğu bu durumu bile övmeden duramamış, "Ama paşam öyle güzel oturdu ki" demiş!.. Bu anlamlı fıkrayı bir yazısında anımsatan Mehmed Kemal apar topar alınıp Selimiye Kışlası'na götürülmüştü. Yirmi gün bir koğuşta yatmıştı. Bir yazar her olaydan bir şeyler çıkarır, boşa yaşamaz! Sabah yoklamasında bir görevli gelir, herkesi sıraya dizer. Hangi suçtan buraya getirildiklerini bir tek sözcükle anlatmalarını ister. Koğuşta yaşı altmışı geçmiş tek kişi Mehmed Kemal'dir. O da tek sözcükle "suç"unu bildirir: "Yazı"... Görevli, büsbütün öfkelenir, "Saçın sakalın ağarmış, utanmıyor musun duvarları kirletmeye."

Uzunca bir süredir yazmıyordu. Evine çekilmişti. Şiir, deneme, köşe yazısı, sayısı kırka yakın kitap... Altmış yılı bulan bir gazetecilik serüveni. İlk gençlik yıllarında dernekçilik, sendikacılık. Yedeksubaydan er olarak çıkarılış... Kısacası, çileli bir yaşam. Bir kitabının adıyla "Acılı Kuşak"ın yaşantısı...

"Hani büyük korkular başlayınca insanda/ Sıkılır yüreği ölecek

gibi olur/ Ne dost sevgisi ne yar sevgisi/ Ne varsa hepsini bırakıp gitmek ister/ Nereye, kime, niçin demeden/ Ölüme benzer ölüme yakın/ Bir şeyler duyar içinde açıklayamaz" diye yazmıştı bir zamanlar. Çünkü her şeyden önce şairdi "Birinci Kilometre"yle işe başladı "Dünya Güzel Olmalı" da şiirinin en güzel örneklerini verdi. Son olarak da "Öğle Rakıları"nda acılı bir yaşantının galiba tek avuntusu olan dostlarla, sevdiklerle içilen öğle rakılarının güzelliğini:

"Biz Asmalımescit meyhanesinde Pera'da/ Biraz küf, mazi, mahzen kokan/ Biraz Tünel, Sait Faik, Mösyö Rober/ Kimler yoktu buralarda/ Kimler gelip geçmedi/ En iyisini Fikret Adil bilirdi/ Kitaplarında kaldı/ Siyah beyaz bir fotoğraf oldu./ Beyoğlu geceleri mi/ Kalmadı efendim nerde/ Hani karanfilli Ümit Deniz/ Her masada bir damla gözyaşı/ her yudum zehir Cahit Irgat/ Hacıağalardan bu yana/ Dünya Savaşı'ndan sonra/ Her şey bitti."

Bir sosyalistti, halkının, emekçinin, er geç bir gün gerçek özgürlüğe kavuşacağına inananlardan... Hapisler, sürgünler, tutuklamalar, er olarak askerlik... Yakınları bilirler öyle çok konuşanlardan, başından geçenleri övgüyle anlatanlardan değildi. "Acılı Kuşak"tır bize o çileli günlerden kalan... Sanırım pek azını anlattı yaşadıklarının. Anılarını bölük pörçük köşe yazılarında sergiledi zaman zaman... İyi şairdi. Gittikçe sayısı azalan söyleşi ustalarındandı.

Yayımlanan son kitabı "Denemeler, Elemeler" (Çağdaş Yayını)... "Dünya Güzel Olmalı"nın şairi her zaman karamsarlıkların ardından güzelliklerin, iyi duyguların geleceğini, gelmesinin kaçınılmaz olduğunu anlattı okurlarına.

"Bu güzel topraklar üstünde hep beraber güle oynaya mutlu olamaz mıyız? Olamayız. Bir cehenneme çevirdikleri ülkede kendi cehennemlerinde bizleri de yaşamak zorunda bırakmıyorlar mı? Büsbütün umutsuz değilim. Elbette bu karanlık dehlizlerden geçerek aydınlık bir alana çıkacağız. Aydınlığa çıkmamak olmaz... Her ülke çıktı. Bir gün sıra bize de gelecek. Bu arada kuşaklar ezilecek, kuşaklar harcanacak, ama bu olacak biliyorum. Mutlaka olacak."

Bir kapı yoldaşıydı benim için. "Vatan", "Barış", "Cumhuriyet"te yazdık birlikte yıllar yılı... Ne demişti Yahya Kemal:

"Bizden evvel giden ahbaba, selam olsun erenler."

Selam olsun!.

22 Eylül

Cumhuriyet
kitap kulübü

Sözcükler... Havanın esimini, yerin yeşilini, ekinin verimini, suyun kükremesini, denizin şahlanmasını, gökyüzünün pırıltısını, yıldızların ışıltısını anlatan sözcükler... Kasıp kavuran kasırgayı, yakıp yıkan şimşeği, kayaları döven fırtınayı, ateş kusan dağı, kırıp geçiren yersarsıntısını betimleyen sözcükler...
Bu kitap sözcük ustası Oktay Akbal'ın, okuyanı alıp götürüveren kalemiyle yolculuğa çıkmak isteyenler için yayımlandı.

Cumhuriyet
kitapları

99.34.Y.0298.002